Sabiedrības integrācijas fonds

SABIEDRĪBAS SALIEDĒTĪBAS RADARS

SABIEDRĪBAS SALIEDĒTĪBAS RADARA ZIŅOJUMS

2023

Autores

Iveta Kažoka, Laima Bērziņa

Satura rādītājs

Apkopojums 2
Ievads un metodoloģija 4
I Starptautiskās metodes sabiedrības saliedētības mērīšanai 7
1.1 Apkopojums par dažādajām metodēm 7
1.2 Konkrētu valstu un organizāciju pieejas 11
II Dimensijas, lai mērītu sabiedrības saliedētību 21
Aspekts 1: Iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses 21
Aspekts 2: uzticēšanās institūcijām 29
Aspekts 3: uzticēšanās citiem cilvēkiem 37
Aspekts 4: piederības sajūta 40
Aspekts 5: valsts valodas prasme 43
Aspekts 6: migrācijas procesi 45
Aspekts 7: vērtējums par likumu ievērošanu, godīgumu un korupciju sabiedrībā 48
Aspekts 8: diskriminācija un cilvēktiesību ievērošana 53
Aspekts 9: ģimenes saites un draugi 59
Aspekts 10: attieksme pret dažādību un citādā pieņemšana 61
Aspekts 11: solidaritāte 66
Aspekts 12: altruisms un labdarība 69
Aspekts 13: dzīvotgriba 70
Aspekts 14: starpgrupu attiecības 73
Aspekts 15: sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte un vienlīdzīgas iespējas 76
Aspekts 16: nevienlīdzība sabiedrībā 83
Aspekts 17: finansiālā pašsajūta 87
III Attieksmes pret Krieviju, Ukrainu: dažādās krieviski runājošo iedzīvotāju paaudzes 91
IV Secinājumi par sabiedrības saliedētību Latvijā 94
V Ieteikumi sabiedrības saliedēšanas mērīšanai 101
VI Priekšlikumi Sabiedrības saliedētības radaram - saliedētas sabiedrības kritēriji 103
Pārskatā izmantoto aptauju saraksts 112

Apkopojums

Pārskatu “Sabiedrības saliedētības radara ziņojums: 2023” pēc Sabiedrības integrācijas fonda pasūtījuma veidoja Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS 2023.gada septembrī un oktobrī. Pārskata mērķis: apkopot un sistematizēt pēdējo trīs gadu datus, kas attiecas uz sabiedrības saliedētību, kā arī piedāvāt piemērotākās metodes tam, lai nākotnē būtu iespējams noteikt, vai Latvijas sabiedrība kļūst saliedētāka. Pārskata veidošanas vajadzībām tika izpētīta arī starptautisko organizāciju un citu valstu pieredze un atziņas, mērot sabiedrības saliedētību.

Izpētes ietvaros tika fiksēti šādi sabiedrības saliedētības rādītāji, kuru izmaiņas turpmāk būtu regulāri jāmēra tam, lai noteiktu, vai Latvijas sabiedrība kļūst saliedētāka.

I Rādītāji, kuri attiecas uz identitāti un piederības sajūtu

Rādītāji, kuriem būtu jāpalielinās:

76%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri izjūt piederību Latvijai
28% **60%**	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri militāra uzbrukuma gadījumā gatavi aizstāvēt Latviju ar ieročiem rokās (pirmā vērtība) vai nemilitārā veidā (otrā vērtība).
68%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri jūtas Latvijā pieņemti
34%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri neiebilstu, ja kaimiņos dzīvotu kādas potenciāli marginalizējamas mazākuma grupas pārstāvis
53%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri izjūt kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem
79%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka Latvijas cilvēkiem ir daudz kas kopīgs

Rādītāji, kuriem būtu jāpazeminās:

36%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri izjūt aizvainojumu uz Latvijas valsti
5%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri saskarsmē ar citiem nekad nelieto latviešu valodu

Rādītāji, kuri attiecas uz sociālajām attiecībām

Rādītāji, kuriem būtu jāpalielinās:

56%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir svarīgi piedalīties vēlēšanās
42%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka viņu balsij Latvijā ir nozīme
47%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savus uzskatus par politiskiem jautājumiem
39%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties
75%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir uz ko paļauties (citi cilvēki), ja rastos nopietnas personiska rakstura problēmas

Rādītāji, kuriem būtu jāpazeminās:

81%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējos gados nav iesaistījušies papildus pilsoniskās aktivitātēs (kas nav dalība vēlēšanās)
35%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri neuzticas nevienai no demokrātijas pamatinstitūcijām
59%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir vīlušies Latvijas politikā
27%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējā gada laikā nav palīdzējuši svešiniekam
52%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka Latvijā vērojama etniskā spriedze

Rādītāji, kuri attiecas uz ekonomisko solidaritāti

Rādītājs, kuram būtu jāpalielinās:

42%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka šobrīd Latvijā viņiem ir vienlīdzīgas iespējas tikt dzīvē uz priekšu kā citiem cilvēkiem

Rādītāji, kuriem būtu jāsamazinās:

34%	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri nepiekrīt uzskatam, ka cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts
86%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka Latvijā ienākumu atšķirības starp cilvēkiem ir pārāk lielas
18%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir pieņemami neuzrādīt savus ienākumus, lai izvairītos no nodokļu nomaksas
23%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka par valsts pakalpojumiem ir pieņemami dot kukuļus
7%	Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā pieredzējuši korupciju

Tāpat tiek piedāvāti pieci papildus (fakultatīvi) jautājumi, kas skar ekonomisko solidaritāti un kas mēra to, cik liela ir tā Latvijas sabiedrības daļa, kurai nav pieejams internets, kultūras pasākumi, iespēja iegūt kvalitatīvu izglītību vai pārkvalificēšanās iespējas, kā arī kuri uzskata, ka Latvijā nav vienādas iespējas saņemt medicīnas pakalpojumus.

Analizējot datus par sabiedrības saliedētību, vairākos sabiedrības saliedētības parametros redzamas ļoti izteiktas atšķirības starp dažādajām Latvijas sociālajām grupām. Visbiežāk un vislielākās atšķirības redzamas starp cilvēkiem ar augstiem un zemiem ienākumiem, kā arī starp tiem iedzīvotājiem, kuri ģimenēs runā latviski un tiem, kuri runā krieviski.

Salīdzinot Latvijas pilsoņus ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, īpaši izceļas šādi rādītāji:

1) Latvijā un Francijā ir visvairāk pilsoņu, kuri piecu gadu laikā vispār nav piedalījušies vēlēšanās vai piedalījušies reti. Tāpat Latvijas pilsoņi ieņem vienu no pēdējām vietām Eiropas Savienībā attiecībā uz nozīmi, ko viņi piešķir vēlēšanām (tikai nedaudz vairāk nekā puse pilsoņu uzskata, ka piedalīties vēlēšanās ir svarīgi).
2) Latvijas pilsoņi ir vieni no Eiropas Savienībā skeptiskākajiem par to, vai smagam darbam ir nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu. Latvijā ir arī Eiropas Savienībā lielākais pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir pieņemami neuzrādīt ienākumus, lai izvairītos no nodokļu nomaksas.
3) Pozitīvā ziņa – Latvijas pilsoņi retāk nekā pilsoņi jebkurā citā Eiropas Savienības dalībvalstī uzskata, ka personas dzimumam ir nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu.

Šī pārskata nolūkiem veiktā papildus analīze liecina, ka attieksmēs pret daudziem sabiedrību kopumā šķelošiem jautājumiem nav fundamentālu atšķirību starp vienas paaudzes krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem un krieviski runājošajiem nepilsoņiem - viņu skatījums ir ļoti līdzīgs. Vienlaikus, ģimenēs krieviski runājošo jauniešu (zem 30 gadu vecuma) viedoklis parasti ir pa vidu starp latviski runājošo viedokli un krieviski runājošo vecākajām paaudzēm, dažkārt vairāk pietuvojoties vienai vai otrai grupai.

Pētnieces iesaka sabiedrības saliedētības turpmākos mērījumus veikt reizi trijos gados, šim mērķim izmantojot standartizētu aptauju, lai izmērītu progresu, stabilitāti vai regresu šobrīd nofiksētajos sabiedrības saliedētības parametros. Aptaujas rezultāti būtu jāpublicē īpašā sabiedrības saliedētības radara ziņojumā, svarīgākajiem jautājumiem atsedzot arī izmaiņas dažādajās sociālekonomiskajās grupās. Aptaujā un ziņojumā papildus jāapskata arī iepriekšējo divu gadu būtiskākās aktualitātes sabiedrības saliedētības jomā.

Ievads un metodoloģija

Šī pārskata mērķis ir apkopot un sistematizēt pēdējo trīs gadu datus, kas attiecas uz sabiedrības saliedētību, kā arī piedāvāt piemērotākās metodes tam, lai nākotnē būtu iespējams noteikt, vai Latvijas sabiedrība kļūst saliedētāka. Pārskatu Sabiedrības integrācijas fonda (SIF) uzdevumā ir veidojis Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS (pētnieces: Iveta Kažoka un Laima Bērziņa). Pārskats veidots 2023.gada septembra otrajā pusē un oktobrī.

Pārskata rakstīšanas vajadzībām tika izpētīta starptautisko organizāciju un citu valstu pieredze un atziņas, mērot sabiedrības saliedētību. Šī izpēte ļāva nonākt pie šādas dažādām valstīm kopīgas saliedētas sabiedrības izpratnes, kas izmantojama arī Latvijā:

Saliedēta sabiedrība ir tāda sabiedrība, kurā indivīdus un kopienas saista spēcīgas sociālās saites un kopīga identitāte. Šāda sabiedrība veicina uzticēšanos un savstarpēju cieņu starp dažādajiem tās locekļiem, nodrošinot visiem vienlīdzīgas tiesības un iespējas. Saliedētā sabiedrībā iedzīvotāji aktīvi piedalās sabiedriskajos un politiskajos procesos, izjūt dziļu piederības sajūtu un ir pārliecināti par valsts pārvaldes orientāciju uz sabiedrisko labumu.

Sīkāk pētot starptautisko pieredzi ar sabiedrības saliedētības mērīšanu, šī pārskata autores ievēroja šādas atrunas:

1) starptautiskajai sabiedrības saliedētības mērīšanas pieredzei, lai tā tiktu analizēta šajā pārskatā, bija jāskar plašu sabiedrības saliedētības tematiku, tā nevarēja būt tikai par kādu šauru sabiedrības saliedētības aspektu (piemēram, tikai par pilsonisko līdzdalību vai uzticēšanos);

2) šī pieredze nevarēja būt tik plaša, lai aptvertu pārāk plašu tematiku vai tādas tēmas, kas ir tikai daļēji saistītas ar sabiedrības saliedētību, piemēram, sociālā kapitāla pētījumi vai tautas attīstības pētījumi;

3) pieredze nevarēja būt tikai teorētiska, tai bija jāietver vai nu praksē veikti sabiedrības saliedētības mērījumi vai, vismaz, metodoloģiskās norādes par to, kā šādus pētījumus veikt (piemēram, mērāmas dimensijas vai konkrēti uzdodamie jautājumi);

4) šīs metodoloģiskās norādes varēja paredzēt gan sabiedrības saliedētības uztveres mērījumus (visbiežāk: socioloģisko aptauju formā) un/vai sabiedrības saliedētības analīzi caur objektīviem datiem. Tāpat šīs metodoloģiskās norādes varēja paredzēt gan regulārus saliedētības izvērtējumus (piemēram, indeksu vai regulāru pārskatu formā), gan vienas reizes padziļinātus pētījumus bez plāniem tos nākotnē atkārtot.

Starptautiskās pieredzes izpētes rezultāti tālāk tika salīdzināti ar Sabiedrības integrācijas fonda izveidoto sabiedrības saliedētības izvērtēšanas matricu (skat.zemāk). Tas ļāva šo matricu koriģēt atbilstoši labākajai starptautiskajai sabiedrības saliedētības praksei - šī pārskata apakšsadaļas ir strukturētas atbilstoši koriģētajai matricai.

Tabula Nr.1. *Sabiedrības integrācijas fonda piedāvātā sabiedrības saliedētības izvērtēšanas matrica.*

Komponentes "Identitāte un piederība" apakšrādītāji	Komponentes "Sociālās attiecības" apakšrādītāji	Komponentes "Ekonomiskā solidaritāte" apakšrādītāji
Piederības sajūta	Ģimenes saites un draugi	Nevienlīdzība sabiedrībā
Valsts valodas prasmes	Uzticēšanās	Sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte un vienlīdzīgas iespējas
Diskriminācija	Sabiedriskais labums, prosociāla rīcība un solidaritāte	Altruisms un labdarība
Migrācijas procesi	Attieksme pret dažādību un citādā pieņemšana	Starpgrupu attiecības
Vērtējums par godīgumu un korupciju sabiedrībā	Dzīvotgriba	Finansiālā pašsajūta
Iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses		

Veicot izpēti par datiem, kas attiecās uz katru no sabiedrības saliedētības aspektiem, tika ievēroti šādi principi:

1) Datiem bija jābūt ievāktiem pēdējo trīs gadu laikā (sākot no 2020.gada rudens), tie nevarēja attiekties uz senāku laiku. Vienīgais izņēmums: Nedeklarētā darba Eirobarometrs, kur dati tika vākti 2019.gada septembrī.
2) Datu iegūšanas centrālais avots: Vidzemes augstskolas fonda pasūtītā un pētījumu centra SKDS veiktā sabiedriskās domas aptauja par sabiedrības saliedētību 2023.gada maijā. Šīs aptaujas rezultāti šajā pārskatā tiek publicēti pirmo reizi.
3) Papildus tika izmantotas arī citas Latvijā pēdējo trīs gadu laikā veiktās socioloģiskās aptaujas ar nosacījumu, ka pētniecības komandai bija pieejami dati par to veikšanas korektu metodoloģiju (proti, ka tās reprezentē Latvijas sabiedrību, pieejami dati par aptaujas veikšanas laiku, izlasi, u.tml.) un precīziem uzdotajiem jautājumiem, atbilžu variantiem, kā arī respondentu atbilžu sadalījumu katram atbildes variantam.
4) Līdzīgi nosacījumi attiecās arī uz starptautiskajām sabiedriskās domas aptaujām.

Pārskata rakstīšanai bija paredzēts īss laiks (nedaudz vairāk nekā mēnesis), tādēļ papildus nebija iespējams apkopot un izanalizēt arī objektīvos (aptaujās nebalstītos) datus, kas varētu attiekties uz sabiedrības saliedētības jomu. Tā nav nozīmīga nepilnība, jo šādu datu nav daudz un tie tikai netieši (pastarpināti) raksturo sabiedrības saliedētību.

Viens no būtiskākajiem pārskata ierobežojumiem: Latvijas salīdzinājumi ar citām valstīm balstās sabiedriskās domas aptaujās *Eirobarometrs* (gan regulārajās, gan tematiskajās). Šīs aptaujas tiek veiktas

uzreiz visās 27 Eiropas Savienības dalībvalstīs, taču tās aptaujā tikai Eiropas Savienības pilsoņus. Tas nozīmē, ka liela daļa (aptuveni 10%) Latvijas sabiedrības - cilvēki ar Latvijas nepilsoņa statusu - šajās aptaujās nav iekļauti. Tādēļ šajā pārskatā vienmēr ir precīzi nošķirts, vai analīze attiecas uz visiem Latvijas iedzīvotājiem (tātad, arī nepilsoņiem) vai tikai Latvijas pilsoņiem.

Veidojot starptautiskos salīdzinājumus, pētniecības komanda vienmēr Latvijas rādītāju kontekstualizēja, to salīdzinot ar Eiropas Savienības vidējo rādītāju, Lietuvu un Igauniju, kā arī pašu augstāko un zemāko rādītāju Eiropas Savienībā.

Esam īpaši pateicīgi Frīdriha Eberga fondam (Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. Lettland) par to, ka atļāva šī pārskata nolūkiem veikt papildus analīzi par viņu tikai daļēji publicētajiem datiem. Šī pētījuma nolūkiem Providus lūdza pētījumu centru SKDS veikt papildus analīzi par krieviski runājošo jauniešu viedokļu atšķirībām no citu paaudžu krieviski runājošajiem Latvijas iedzīvotājiem, kā arī par to, vai vienas paaudzes Latvijas krieviski runājošajiem pilsoņiem un nepilsoņiem ir būtiski atšķirīgi viedokļi kādos jautājumos, kas skar Krievijas iebrukumu Ukrainā un citas Frīdriha Eberta fonda pasūtītajā pētījumā skartās tēmas. Šī papildus analīze bija īpaši svarīga tādēļ, lai: 1) saprastu, vai ģimenēs krieviski runājošie Latvijas jaunieši (vecumā zem 30 gadiem) ir grupa, kas ir jāuztver kā atšķirīga no citiem Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem; 2) vai Latvijas nepilsoņi ir grupa, ar kuru sabiedrības saliedētības kontekstā ir jāstrādā atsevišķi vai arī viņi pēc savām attieksmēm un uzvedības ir līdzīgi citiem sava vecuma (atskaites punkts 50+ gadi) krieviski runājošajiem iedzīvotājiem (kuriem ir Latvijas pilsonība).

Vecuma grupu strukturējumu (zem 30 un virs 50 gadiem) noteica tas, ka cilvēki zem 30 gadu vecuma ir pamatā skolā gājuši 21.gadsimta Latvijā, kamēr cilvēki virs 50 gadiem ir skolā pamatā mācījušies vēl Padomju Savienības laikā.

Pārskata beigās atrodami secinājumi par sabiedrības saliedētību šobrīd Latvijā. Tāpat tur atrodami arī ieteikumi, kā turpmāk veikt regulārus sabiedrības saliedētības mērījumus. Par pamatu šiem mērījumiem tiek piedāvāti tikai tādi jautājumi, kas jau pēdējo 3 gadu laikā ir tikuši kādā no aptaujām uzdoti, jo tie, lai gan nav ideāli (piemēram, daļa attiecas tikai uz Latvijas pilsoņiem, daļai prasītos koriģēt formulējumus), ļaus jau pirmajā mērījumu reizē noteikt progresu, regresu vai stabilitāti sabiedrības saliedētības jomā.

I Starptautiskās metodes sabiedrības saliedētības mērīšanai

Sabiedrības saliedētība ir komplicēts koncepts (jēdziens), ko nav viegli izmērīt. Tai nav pat vienas definīcijas - dažādi pētnieki un amatpersonas, mērot saliedētību, tādēļ var pievērsties pavisam atšķirīgām saliedētības šķautnēm. Dažādās saliedētības šķautnes papildus vēl savijas ar dotās sabiedrības vēsturiskajiem, kultūras un sociālekonomiskajiem kontekstiem, apgrūtinot jebkādus centienus izveidot universālus saliedētības mērinstrumentus.

Papildus tam daudzi saliedētības elementi (piemēram, savstarpējā cieņa) ir subjektīvi, balstīti indivīda uztverē, kas var pamatīgi atšķirties pat vienas sabiedrības ietvaros.

Tādēļ dažādas organizācijas vai pētnieki sabiedrības saliedētību mēra atšķirīgi. Vieni, piemēram, lielāku uzsvaru liks uz ienākumu sadalījumu dotajā sabiedrībā, citi - uz kultūras viendabību, vēl citi - uz uzticēšanos valsts iestādēm. Ar laiku, sabiedrībai mainoties un attīstoties, šie mērinstrumenti, kas veidoti pat vienas sabiedrības vajadzībām, var mainīties laikam līdzi.

1.1 Apkopojums par dažādajām metodēm

Svarīgi, lai saliedētības mērīšanai izmantotās metodes būtu balstītas dotās sabiedrības un saliedētības mērītāja vajadzībās. Šīs vajadzības var atšķirties. Piemēram, viena indeksa pamatuzdevums būs sniegt vadlīnijas lēmumu pieņēmējiem par to, kādas sociālās politikas ir vajadzīgas. Cits indekss ļauj mērīt jau pieņemto programmu ietekmi. Dažas metodes var balstīties teorijās, citas - empīriskajos datos, vēl citu metodoloģiju lēmumu pieņēmēji var veidot kopā ar sabiedrības grupu pārstāvjiem.

Šī pārskata vajadzībām tika sīkāk pētītas 8 metodes par to, kā starptautiskās organizācijas (un Austrālija) mēra sabiedrības saliedētību. Zemāk tabulā ir redzams to uzskaitījums, pievienojot arī informāciju par to, vai attiecīgā metode paredz pētīt sabiedrības uztveri (ar aptauju palīdzību) vai balstās objektīvos datos.

Tabula Nr. 2. *Datu ieguves metodes starptautiskos sabiedrības saliedētības mērījumos.*

C	Vai tiek pētīta sabiedrības UZTVERE (aptaujas)?	Vai tiek pētīti objektīvie dati (piemēram, par dzīves ilgumu)?
Bertelsmana fonda Sociālās saliedētības radars	Jā	Nē
ANO Sociālās attīstības pētniecības institūta metode	Jā	Jā

ANO Attīstības programmas metode	Daži jautājumi	Jā (pamatā)
Austrālijas pieeja sabiedrības saliedētības mērīšanai	Jā (no 2007.gada)	Jā (no 2018.gada)
OECD metode saliedētības mērīšanai	Jā	?
Sociālās saliedētības un samierināšanās indekss	Jā	Jā
Eiropas Padomes metode saliedētības mērīšanai	Jā	Jā
IPSOS (ISCI) metode saliedētības mērīšanai	Jā	Nē

Kā redzams tabulā Nr.2, sabiedrības saliedētības mērījumi gandrīz vienmēr notiek ar socioloģisko aptauju palīdzību. Diezgan bieži sabiedriskās domas aptaujām ir pievienoti papildus dati, kas objektīvi (neatkarīgi no iedzīvotāju viedokļiem) raksturo doto sabiedrību (piemēram, pašnāvību skaita rādītāji, Džini koeficients).

Tā kā sabiedrības saliedēšanas mērinstrumentiem katram var atšķirties mērķi, tad zemāk redzamajā tabulā šī pētījuma autores raksturo, cik lielā mērā šīs citās valstās un starptautiski izmantotas metodes ir jēga pielietot arī Latvijā un, ja ir jēga, kādos kontekstos.

Tabula Nr. 3. *Starptautisko sabiedrības saliedētības izvērtēšanas metožu piemērotība Latvijai.*

	Komentāri no pārskata autorēm	Cik lielā mērā var noderēt Latvijai (10 ballu skalā, kur 10 ir visaugstākais vērtējums)?
Bertelsmana fonda Sociālās saliedētības radars	Jauna, mūsdienīga metodoloģija, kas aptver svarīgākās saliedētības dimensijas. Ierobežojumi: balstās tikai tādos jautājumos, kas tiek regulāri uzdoti starptautiskajās aptaujās (piemēram, World Values Survey).	9
ANO Sociālās attīstības pētniecības institūta metode	Daudz labu ideju indikatoriem, kurus var pārņemt arī Latvija, taču indikatoru loks pārāk plašs un vairāk domāts tām valstīm, kuras vēl nav kļuvušas par konsolidētām demokrātijām.	7
ANO Attīstības programmas metode	Daudz labu ideju indikatoriem, kurus varētu pārņemt arī Latvija, taču indikatori vairāk domāti tām valstīm, kurām ANO sniedz attīstības	7

	palīdzību - Latvijai kā Eiropas Savienības un OECD dalībvalstij piemērotāki ir citi indikatori.	
Austrālijas pieeja sabiedrības saliedētības mērīšanai	Visaptveroša pieeja, laika gaitā arī elastīga – ļauj reaģēt uz mainīgo kontekstu. Ierobežojums: daļa jautājumu specifiski Austrālijas kontekstam.	9
OECD metode saliedētības mērīšanai	Tikai pieci sabiedrības saliedētības parametri, kas šķiet atlasīti nevis ar nolūku, bet pēc atlikuma principa, proti, neiederējās citās OECD ziņojuma sadaļās. Vienlaikus šie parametri vismaz daļēji attiecas uz saliedētības jomu un ir relevanti arī Latvijai.	8
Sociālās saliedētības un samierināšanās indekss	Ļoti bagātīgs (iespējams pat pārspīlēti) indikatoru klāsts. Vairāk domāts tām valstīm, kuras ir pārdzīvojušas etniskus nemierus un kurām vēl tikai jābūvē institūcijas.	7
Eiropas Padomes metode saliedētības mērīšanai	Labas, mūsdienīgas idejas saliedētības mērīšanai, bet pārmērīgi koncentrējas ap tiesību jautājumiem. Indikatori paņemti no teorētiskiem pieņēmumiem, jāapsver tas, cik tie ir piemērojami dzīvē.	7
IPSOS (ISCI) metode saliedētības mērīšanai	Labi noformulēti deviņi jautājumi, mūsdienīga pieeja saliedētības mērīšanai. Ierobežojums: ne visu šo jautājumu formulējumi ideāli der Latvijas situācijas izzināšanai.	8

Sabiedrības saliedēšanas mērīšanas metodēs uzmantotie indikatori pārklājas. Visbiežāk dažādos indeksos iekļautās saliedētas sabiedrības dimensijas ir šādas:

1. **Uzticēšanās valsts institūcijām** – vienā vai otrā formulējumā parādās visās astoņās sabiedrības saliedēšanas mērīšanas metodēs (katras metodes apskats atrodams šajā pārskatā zemāk).

2. **Pilsoniskā līdzdalība** – dažreiz tiek mērīta tikai kā dalība vēlēšanās, bet parasti plašāk, piemēram, arī kā petīciju parakstīšana un cita veida iesaiste (piemēram, Bertelsmana radars, UNRISD, UNDP, Austrālijā, OECD, SCORE).

3. **Daudzveidības pieņemšana, iekļaujoša nācija, maz diskriminācijas** (Bertelsmana radars, IPSOS, UNDB, UNDP, Austrālijas pieeja).

4. **Plašas sociālās saiknes, brīvprātīgais darbs, labdarība** (COE, SCORE, UNRISD, Austrālija).

5. **Savas vērtības apziņa** (apmierinātība ar dzīvi, finanšu situāciju, laime, sajūta, ka pret mani izturas taisnīgi) (piemēram, Austrālija, OECD, Eiropas Padome, IPSOS).

6. **Sabiedriskais miers un pasargātība no vardarbības, noziegumiem (**piemēram, Bertelsmana radars, UNDP, SCORE, Eiropas Padomes metode).

7. **Sajūta vai objektīvi rādītāji par to, ka valstī nav pārāk liela nevienlīdzība, labumi sadalīti līdzīgi, ekonomika prioritizē kopējo labumu** (piemēram, Bertelsmana radars, UNRISD, Austrālija, Eiropas Padome).

8. **Pieeja veselības aprūpei un/vai veselīgs dzīvesveids** (piemēram, UNRISD, Austrālija, SCORE, Eiropas Padome).

9. **Solidaritāte pret tiem, kuriem manā sabiedrībā iet grūtāk** (piemēram, Bertelsmana radars, Austrālija, IPSOS).

10. **Piederības sajūta savai valstij** (Bertelsmana radars, Austrālija, IPSOS).

11. **Uzticēšanās saviem līdzcilvēkiem** (piemēram, Bertlesmana radars, UNRISD, IPSOS).

12. **Kontaktu biežums starp dažādām etniskām un reliģiskām grupām** (UNDP, Austrālija, SCORE).

13. **Pieeja izglītībai un izglītības kvalitāte** (piemēram, UNRISD, UNDP, Austrālija).

Vismaz divos indeksos parādās arī tādi rādītāji kā likumpaklausība (Bertelsmana radars, IPSOS), lielas nabadzības neesamība (UNRISD, Austrālijā), zemi bezdarba rādītāji (UNRISD, Austrālija), laba pieeja internetam (UNRISD, OECD), laba piekļuve tiesām (UNDP, SCORE).

Atsevišķos indeksos parādās arī tādi rādītāji kā, piemēram, savstarpējā atbalsta apziņa (Bertelsmana radars), lepnums par savu valsti (Bertelsmana radars), zema vardarbība pret sievietēm (OECD), zema korupcijas uztvere (IPSOS), mazākuma grupu aizsardzība (UNDP), plašas ekonomiskās iespējas (Austrālija).

Lai gan jaunākajos indeksos ir raksturīgi pret sabiedrības daudzveidību izturēties kā pret vērtību, UNRISD indekss etnisko konfliktu valstīs tomēr piesardzīgi vērtē etnisko un lingvistisko sašķeltību, pētot to cilvēku īpatsvaru, kuri dzimuši attiecīgajā valstī un kuri dzimuši citur. IPSOS mērinstruments mēra to, vai attiecīgās sabiedrības pilsoņi uzskata, ka viņiem dotajā sabiedrībā ir līdzīgas vērtības kā citiem.

1.2 Konkrētu valstu un organizāciju pieejas

Šajā pārskata sadaļā sniegts priekšstats par konkrētām pieejamām sabiedrības saliedēšanas mērījumiem. Pamatā tās ir pieejas, kuras izmanto starptautiskās organizācijas, tādas kā ANO sistēmas organizācijas (UNRISD un UNDP), Eiropas Padome un OECD. Papildus šajā sadaļā aptverts arī sabiedriskās organizācijas (Bertelsmana fonda) piedāvājums saliedētības mērījumiem, starptautiska scioloģisko pētījuma centra IPSOS pieeja, kā arī metode, kuru sabiedrības saliedētības mērīšanai izmanto Austrālija.

1.2.1. Bertelsmana fonda Sociālās saliedētības radars

Sociālās saliedētības radara (Social Cohesion Radar) izstrādātājs ir Bertelsmana fonds. Tā ir nozīmīga Vācijas sabiedriskā organizācija, kura strādā ar demokrātijas, izglītības un sabiedrības saliedēšanas jautājumiem.

Saliedētība nav vienveidība

Sociālās saliedētības radars apzināti cenšas nejaukt saliedētību ar homogenitāti (vienveidību), piemēram, ienākumu sadalījumā, reliģiskajās vai etniskajās piederībās vai vērtībās. Bertelsmana fonds uzsver, ka mūsdienu sabiedrību pamatā ir "organiskā solidaritāte", kura nozīmē daudzveidību un savstarpējo atkarību, nevis "mehāniska solidaritāte", kuras pamatā būtu līdzīgums. Sabiedrības saliedētība ir par to, kā kāda kopiena ģeogrāfiski noteiktā teritorijā savstarpēji sadzīvo un sadarbojas. Saliedētā sabiedrība sevī ietver spēcīgas sociālās saiknes,emocionālās saiknes starp tās dalībniekiem un uzsvērtu fokusu uz kolektīvu labklājību. Šis sabiedrības saliedēšanas mērīšanas modelis ne tikai atzīst to, ka cilvēkiem vienā sabiedrībā var būt atšķirīgi dzīvesveidi un atšķirīgas identitāte, bet uztver šīs atšķirības par attiecīgās sabiedrības spēka avotu. Tā pamatā ir pārliecība, ka veiksmīgākas ir tās mūsdienu sabiedrības, kas spēj uzplaukt, pateicoties daudzveidībai un atšķirīgo cilvēku savstarpējai atkarībai.

Saliedētības jomas un dimensijas

Modelis ir būvēts uz trim jomām: sociālās attiecības, savstarpējā sasaistītība (connectedness) un fokuss uz sabiedrisko labumu, kas katra aptver kādu fundamentālu saliedētas sabiedrības raksturlielumu. Katra no šīm jomām ir sadalīta trīs dažādās dimensijās.

Sociālās attiecības – šī joma uzsver to, cik svarīgs ir plašs līdzenu (horizontālu) attiecību tīkls. Tā uzsver to, cik svarīgas ir attiecības starp indivīdiem un sabiedrības grupām, kas nav atkarīgas no viņu izcelsmes vai dažādām afiliācijām. Sociālajām attiecībām ir trīs dimensijas:

1) **Sociālie tīkli.** Šiem tīkliem jābūt noturīgiem, turklāt svarīgs ir ne tikai to skaits, bet arī kvalitāte – lai dotajā sabiedrībā esošajiem cilvēkiem rastos piederības sajūta un sajūta par savstarpējo atbalstu.

2) **Uzticēšanās cilvēkiem**. Uzticēšanās saviem līdzcilvēkiem rada drošības un savstarpējās cieņas apziņu.

3) **Daudzveidības pieņemšana**. Mūsdienu globalizētajā pasaulē daudzveidības pieņemšana ir īpaši svarīga. Kā līdzvērtīgi sabiedrības locekļi jāpieņem arī tādi cilvēki, kuru vērtības un dzīvesstili ir atšķirīgi.

Savstarpējā sasaistītība. Šī joma akcentē emocionālās un institucionālās saites, kas sasaista indivīdus un valsti. Sasaistītībai ir trīs dimensijas:

1) **Identificēšanās** – saliedētai sabiedrībai ir svarīga piederības sajūta valstij un lepnums par valsti. Šī dimensija fokusējas uz emocionālo saikni, ko izjūt indivīds attiecībā uz savu valsti.

2) **Uzticēšanās institūcijām.** Šī dimensija mēra to, vai indivīdi uzticas tām struktūrām, kas vada sabiedrību.

3) **Taisnīguma uztvere.** Lai sabiedrība būtu saliedēta, iedzīvotājiem jātic, ka viņu sabiedrībā labumi un iespējas ir sadalīti taisnīgi.

Fokuss uz sabiedrisko labumu. Šī joma akcentē to, ka sabiedrībai ir kolektīva atbildība attiecībā uz indivīdiem, proti, sabiedrībai jācenšas palīdzēt vājākajiem, svarīga ir sabiedrisko normu ievērošana un iesaistošs veids tam, lai organizētu sabiedrību. Dimensijas:

1) **Solidaritāte un izpalīdzīgums.** Šī dimensija veicina tādas kultūras veidošanis, kur indivīdi izjūt pienākumu palīdzēt un atbalstīt tos, kuriem ir grūti.

2) **Cieņa pret sociālajām normām.** Šī dimensija uzsver to, cik svarīgi ir ievērot tās normas, kas ir fundamentāli svarīgas sabiedrības pārvaldīšanai, kā arī uzturēt sabiedrisko mieru un saskaņu.

3) **Pilsoniskā līdzdalība.** Aktīvi un iesaistīti pilsoņi ir saliedētas sabiedrības pazīme. Šī dimensija par to, vai iedzīvotājiem ir iespējas līdzdarboties sabiedrisko un politisko jautājumu risināšanā, vai attiecīgajā sabiedrībā ir izveidojusies sadarbības kultūra.

Kas šajā modelī nav iekļauts?

Bertelsmana fonda modelis apzināti neiekļauj tādus elementus kā materiālā turība, sociālā nevienlīdzība un vispārējā iedzīvotāju labklājība. Lai gan citiem sociālās saliedētības modeļiem šie ir centrālie parametri, Bertelsmana fonds vēlas nevis fiksēt labvēlīgus apstākļus labai dzīvei, bet “uzķert” tieši tos apsvērumus, kas attiecas uz saliedētību.

Pielietojums

Bertelsmana fonda modelis ir ticis izmantots tam, lai mērītu sabiedrības saliedētību 34 valstīs, tas arī ļauj noteikt pārmaiņas saliedētības rādītājos. Pamatā tas balstās tādās sabiedriskās domas aptaujās, kas notiek vairākās valstīs pēc līdzīgas vai identiskas metodoloģijas. Metode neparedz iekļaut objektīvus rādītājus (tādus kā, piemēram, dzīves ilgums, vairāku valodu eksistence u.tml.)

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

2023. Social Cohesion Radar: An international comparison of social cohesion. Bertelsmann Stiftung. (online: Radar_1_U1-U4_EN 3 (bertelsmann-stiftung.de))

1.2.2 UNRISD. ANO Sociālās attīstības pētniecības institūta metode

2010.gadā ANO Sociālās attīstības pētniecības institūts (UNRISD) piedāvāja savu metodi tam, kā izmērīt sabiedrības saliedētību. Šī metode ņem vērā dažādus faktorus, tai skaitā nevienlīdzību, sociālo kapitālu, institūcijas un pārvaldi. Līdzīgi kā citas saliedētības mērīšanas metodes, arī ANO metode uztver sabiedrības saliedētību par daudzdimensionālu parādību, kuru nav iespējams reducēt uz vienu rādītāju.

Lielākoties tiek ņemti vērā objektīvie rādītāji (piemēram, dzīves ilgums vai nevienlīdzība sabiedrībā), bet metode arī paredz atsevišķos jautājumos vadīties no socioloģiskajām aptaujām.

UNRISD metode definē sabiedrības saliedētību kā "sabiedrības spēju nodrošināt visas tās locekļu labklājību, vienlaikus cienot viņu daudzveidību, kā arī veicinot sociālo taisnīgumu un vienlīdzību". Modelis identificē trīs galvenās jomas, kas veicina sabiedrības saliedētību:

1) **Sociālā iekļaušana** (cik lielā mērā visiem sabiedrības locekļiem ir vienlīdzīga pieeja resursiem un iespējām). Indikatori: Džini koeficients, nabadzības rādītāji, ienākumu sadalījums dotajā sabiedrībā, bezdarba rādītāji, iesaiste neformākajā ekonomikā, pieeja izglītībai (piemēram, lasītspējas līmeņi dažādām grupām, iesaiste vidējā izglītībā) un veselības aprūpei (dzīves ilgums dažādām grupām, zīdaiņu mirstība, ārstu klātbūtne dzemdībās). Tāpat arī pieeja platjoslas internetam. Metode mēra arī to, kāds īpatsvars no iedzīvotājiem dzimis citā valstī, ietver etniskās sašķeltības indeksu un skatās, vai valstī ir vairākas valodas.

2) **Sociālais kapitāls** (kādi attiecību tīklojumi un uzticēšanās eksistē dotajā sabiedrībā). Indikatori: uzticēšanās līmenis, dalība brīvprātīgajās asociācijās un iesaistīšanās labdarībā.

3) **Institūcijas un pārvalde** (cik sabiedrību pārvaldošās institūcijas ir efektīvas un profesionālas). Indikatori: dalība vēlēšanās, tiesiskums, valsts pakalpojumu kvalitāte.

Pielietojums

UNRISD metode tikusi izmantota vairākās pasaules valstīs, tā ļauj identificēt saliedētības tendences arī ilgākā laikā un novērtēt dažādu saliedētības veicināšanas programmu ietekmi. Metode tikusi slavēta par tās visaptverošo pieeju un spēju pamanīt sabiedrības saliedētības atšķirīgās dimensijas. Kritikas virzieni: pārliekus sarežģīta, tās indikatori ne vienmēr der visām valstīm. Pārmesta tiek arī pārliekus lielā paļaušanās uz kvantitatīvajiem indikatoriem, kas nespēj uzķert saliedētības subjektīvos, uztverē balstītos aspektus. Vēl viens kritikas virziens: šī teorija neņem vērā sabiedrības daudzveidību un mūsdienu sociālās realitātes sarežģītību. Šī metode ir vairāk noderīga tām valstīm, kas atrodas pārejas fāzē uz demokrātiju vai kurās ir augsts sociālo nemieru risks.

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Jane Janson. Defining and Measuring Social Cohesion. United Nations Research Institute for Social Development 2010. https://www.files.ethz.ch/isn/151856/Jenson%20ebook.pdf

1.2.3 UNDP. ANO Attīstības programmas metode

ANO Attīstības programmas (United Nations Development Programme - UNDP) metode tam, lai mērītu sabiedrības saliedētību, ir veidota tam, lai varētu izvērtēt ANO attīstības programmas efektivitāti. Iemesli, kādēļ ANO institūcijām ir svarīgi mērīt dažādo sabiedrību saliedētību:

1) Ja sabiedrība ir saliedēta, tai ir labāki rādītāji arī citās dzīves jomās (piemēram, veselības kvalitātes rādītāji, atsaucīgāka pārvalde, lielāks atbalsts demokrātijai).

2) Saliedēta sabiedrība ir būtisks preventīvs faktors vardarbībai, ekstrēmismam, polarizētībai, sabiedrības ievainojamībai.

Šī metode paredz sabiedrības saliedētības mērīšanai izmantot gan objektīvos rādītājus (piemēram, nevienlīdzība sabiedrībā vai analfabētisma rādītāji), gan socioloģiskās aptaujas.

Piedāvātā sabiedrības saliedētības definīcija

Sociālā saliedētība – uzticēšanās līmenis valdībai un sabiedrībā iekšēji, kā arī gatavība kolektīvi līdzdarboties tam, lai īstenotu kopīgu vīziju par noturīgu mieru un par attīstības mērķiem.

Sabiedrības saliedētības dimensijas

Vertikālā: personiskā un ģimenes drošība, caurskatāma un atbildīga publiskā pārvalde; tiesiskais ietvars aizsargā mazākuma un marginalizētās grupas, institūcijas, kas spēj uzraudzīt un ieviest iekļaušanas noteikumus, kā arī diskriminācijas un ksenofobijas novēršana. Tāpat vertikālajā dimensijā ietilpst iespējas piekļūt tiesām, līdzdalība, uzticēšanās institūcijām.

Horizontālā dimensija: sociālā un ekonomiskā līdzdalība, iekļaujoši sociālie tīkli un attiecības, labas attiecības starp etniskajām un reliģiskajām grupām, kas veicina daudzveidību; rituāli un kultūras atspoguļojumi, kas veicina iekļaušanu un multikulturālismu, iekļaujošas nācijas un kopienas vīzijas (kopīgas normas, vērtības, pieņemšana, tolerance), uzticēšanās citiem (piederības vai izolācijas sajūta), mazākuma atzīšana un tolerēšana, sociālās distances rādītāji, kopīgi naratīvi par kultūru, mūziku, mākslu, sportu, kas stiprina kopības apziņu.

Daži no indikatoriem

Džini koeficients, ienākumu sadalījums (jauniešiem un minoritātēm), nabadzības un bezdarba rādītāji (jauniešiem un minoritātēm), analfabētisma rādītāji, ziedošana, kontaktu biežums starp dažādas identitātes pārstāvošām grupām, diskriminācijas uztvere, starpgrupu bailes, citu etnisko grupu uztvere, citu reliģisko grupu uztvere, atbalsts rasu tolerancei, atbalsts jauktajām laulībām, atbalsts tādām politikām, kas palīdz marginalizētajām grupām, atbalsts iekļaujošai nacionālajai identitātei

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Strengthening social cohesion: Conceptual framing and programming implications. UNDP Guidance Note. February 27, 2020. https://www.undp.org/publications/strengthening-social-cohesion-conceptual-framing-and-programming-implications

1.2.4 Austrālijas pieeja sabiedrības saliedētības mērīšanai

Austrālijas saliedētības indekss (Australian Cohesion Index (ACI)) ir instruments, ko izmanto Austrālijas valdība tam, lai reizi divos gados mērītu sabiedrības saliedētības tendences Austrālijā. Indeksa pamatā ir divas komponentes:

1) 2007.gadā izveidotais Scanlon-Monash indekss (SMI), ko izveidoja Skanlona fonds (Scanlon Foundation) un kas balstīts sabiedriskās domas aptaujās. Tas aptver piecas jomas: piederības sajūta, savas vērtības apziņa, sociālā iekļaušana un taisnīgums, līdzdalība un pieņemšana vai atstumšana.

2) No 2018.gada Skanlona fonds un Austrālijas valdība saviem ziņojumiem pievienoja vēl piecas jomas, kuru pamatā ir objektīvi kritēriji no Austrālijas statistikas pārvaldes: informācija tika papildināta par iedzīvotājiem materiālajiem dzīves apstākļiem (ienākumiem un bagātībām), nodarbinātību, veselību, izglītību, līdzdalības un savstarpējo sasaistītību.

Austrālijas saliedētības indeksa dimensijas

Piederība. Indikatori: lepnums par austrāliešu dzīvesveidu, piederības sajūta, sajūta par to, cik nozīmīgi ir saglabāt Austrālijas kultūru.

Savas vērtības apziņa: apmierinātība ar savu finanšu situāciju un laimi iepriekšējā gada laikā.

Sociālā iekļaušana un taisnīgums: atbalsts maznodrošinātājiem, atšķirība starp tiem, kuriem augsti un zemi ienākumi, ekonomiskās iespējas Austrālijā un uzticēšanās valdībai.

Politiskā līdzdalība: līdzdalība vēlēšanās, petīciju parakstīšana, saziņa ar deputātiem, dalība boikotos un protestos.

Pieņemšana/atstumšana: uzskati par imigrāciju, diskriminācijas pieredzes, valdības atbalsts etniskajām minoritātēm, gaidas par nākotni.

Materiālie apstākļi – ienākumi un īpašumi: IKP, ienākumi, ienākumu nabadzība, ienākumu nevienlīdzība, grūtības samaksāt par mājokli, bagātību nevienlīdzība.

Materiālie apstākļi – nodarbinātība: nodarbinātības rādītāji, bezdarbs, pārāk zema nodarbinātība, jauniešu bezdarbs, darba stundas.

Veselība: dzīves ilgums, pašvērtējums par veselību, psiholoģisko problēmu līmenis, veselības riski – smēķēšana, liekais svars, alkohols.

Izglītība: izglītības vidējie rādītāji, PISA testu rādītāji, ārpus skolu kvalifikācijas, bakalaura un augstāku pakāpju izglītību ieguvušo skaits, iesaiste nodarbinātībā, izglītībā, apmācībās.

Līdzdalība un saiknes: brīvprātīgais darbs, ziedojumi, iesaiste dažādās grupās, līdzdalība vēlēšanās.

Pielietojums

Gan ACI, gan SMI var tikt izmantots tam, lai sekotu līdzi sabiedrības saliedētības tendencēm. Piemēram, SMI uzrāda, ka Austrālijas sabiedrības saliedētība kopš 2007.gada ir nedaudz samazinājusies. Tāpat šīs metodes ļauj mērīt sabiedrības saliedētību dažādās grupās – piemēram, ACI uzrāda, ka saliedētība ir augstāka starp tiem Austrālijas iedzīvotājiem, kuri ir piedzimuši Austrālijā, salīdzinot ar jaunpienācējiem. Abi šie indeksi var tikt izmantoti tam, lai novērtētu dažādu politiku un programmu ietekmi uz sabiedrības saliedētību.

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Mapping Social Cohesion. Launching the National Social Cohesion Index. Incorporating the Scanlon Monash Index. By Emeritus Professor, Andrew Markus. Scanlon Foundation, November 2021. https://scanloninstitute.org.au/sites/default/files/2021-11/Mapping_Social_Cohesion_2021_Report_0.pdf

1.2.5 OECD metode saliedētības mērīšanai

OECD Sociālās saliedētības indikatori (Social Cohesion Indiators) tika nopublicēti 2019.gadā ziņojumā “Society at Glance 2019”, kas parasti iznāk reizi divos gados. Šajā reizē tie tika iekļauti kā šī ziņojuma apakšsadaļa, aptverot piecas jomas: 1) apmierinātība ar dzīvi; 2) uzticēšanās institūcijām, 3) vardarbība pret sievietēm; 4) balsošana; 5) tiešsaistes aktivitātes.

Piecas jomas

Apmierinātību ar dzīvi mēra ar 11 pakāpienu “trepēm”, kur respondentiem jāpasaka, cik tuvu viņi ir savai labākajai vai sliktākajai dzīvei.

Uzticēšanās institūcijām mēra ar attieksmi pret dažādām institūcijām, tai skaitā, valdību, finanšu institūcijām, tiesām, policiju un armiju. Līdzīgi mēra arī korupcijas uztveri.

Vardarbību pret sievietēm mēra ar to sieviešu īpatsvaru, kuras ir cietušas no partnera vardabības gan visas dzīves laikā, gan pēdējos 12 mēnešos. Citi indikatori: sieviešu uztvere par to, vai pieļaujama vīra vardarbība un to respondentu īpatsvars, kuri jūtas nedroši, pa nakti pastaigājoties vienatnē.

Līdzdalība balsojumos. To mēra ar to, kāds īpatsvars no vēlēšanu vecumu sasniegušajiem piedalās vēlēšanās. Tāpat tiek mērīta interese par politiku un līdzdalību pēdējās vēlēšanās (segmentējot tos, kuri dzimuši ārzemēs un kuri dzimuši attiecīgajā valstī).

Tiešsaistes aktivitātes: interneta lietošana, laiks, kas dienā tiek pavadīts internetā un pusaudžu kibervajāšanu rādītāji.

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Society at a Glance 2019. OECD Social Indicators. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2019_soc_glance-2019-en

1.2.6 SCORE. Sociālās saliedētības un samierināšanās indekss

Sociālās saliedētības un samierināšanās indekss (Social Cohesion and Reconciliation (SCORE) Index) ir veids, kā mērīt dažādas sabiedrības saliedētības komponentes, noturības spējas un ievainojamības. Tas ir īpaši paredzēts sabiedrībām, kuras ir piedzīvojušas etniskus konfliktu un šobrīd saskaras ar vajadzību gan atjaunot mieru, gan veidot valsts institūcijas. Šo indeksu izveidoja Noturīga Miera un Demokrātijas Attīstības centrs (Centre for Sustainable Peace and Democratic Development (SeeD)) sadarbībā ar Apvienoto Nāciju Attīstības programmu. Šī metode izmantota tādās valstīs kā Afganistāna, Armēnija, Bosnija, Kipra, Malaizija, Mali, Moldova, Nepāla, Nigēra, Ukraina.

Saliedētības dimensijas

Cilvēku spējas (Human Capability). Šīs dimensijas pieņēmums: svarīgi veidot tādu sabiedrību, kur cilvēkiem ir pietiekamas ikdienas iemaņas un kompetences tam, lai varētu atrast darbu, līdzdarboties kopīgos lēmumos un kopīgi dzīvot vienā sabiedrībā. Šī dimensija mēra arī garīgo veselību, ģimeņu noturīgumu, lai saprastu, cik lielā mērā cilvēki spēj risināt ikdienas problēmas un gūt atbalstu no saviem sociālajiem tīkliem.

Cilvēku drošība. Šīs dimensijas pieņēmums: indivīdiem jājūtas pasargātiem no dažādiem personiskiem, ekonomiskiem, politiskiem un vides draudiem.

Kopienas saliedētība un harmoniskas starpgrupu attiecības pēta to, cik caurvijoši tīkli, saiknes ir raksturīgi attiecīgajai sabiedrībai. Šī dimensija sāk ar ģimeni, turpina ar to, vai vietējās kopienas ir atbalstošas, un cik harmoniski savstarpēji sadzīvo multikulturālas sabiedrības.

Institucionālā un ekonomiskā attīstība ir dimensija, kas pamatā skatās, vai valsts struktūras ir reprezentatīvas, efektīvas un atsaucīgas. Tāpat šeit ir ietverti svarīgākie valsts pakalpojumi, piemēram, tiesas un veselības aprūpe.

Jēgpilna iedzīvotāju iesaiste kā dimensija cenšas saprast pilsoniskās attieksmes, uzvedību un metodes tam, lai veicinātu konstruktīvu pilsoniskumu.

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Metodes mājaslapa: https://app.scoreforpeace.org/

1.2.7 Eiropas Padomes metode saliedētības mērīšanai

2005.gadā Eiropas Padome piedāvāja savu metodisko materiālu sabiedrības saliedētības mērīšanai. Šīs metodes pamatā ir apsvērums, ka saliedētības pamatā nav atšķirību neesamība, bet gan spēja atpazīt un cienīt interešu, identitāšu un dzīves apstākļu daudzveidību. Metodoloģiskais materiāls paredz, ka mūsdienu sabiedrībās uz sabiedrības saliedētību jāskatās kā uz spēju nodrošināt visu sabiedrības locekļu labklājību, nodrošinot līdzvērtīgu pieeju resursiem, cilvēka cieņas nodrošināšanu, personisko un kolektīvo autonomiju un atbildīgu iesaisti. Metode izvairās skatīties uz sabiedrības saliedētību kā uz vēlmi atgriezties kaut kādā iedomātā pagātnes vienotībā, bet gan kā uz mūsdienīgu konceptu, kas ļauj veidot tādu politikas stratēģiju, kura būtu centrēta dažādu indivīdu tiesību atzīšanā.

Saliedētības dimensijas

Eiropas Padomes sociālās saliedētības definīcija balstās četros pamatprincipos: 1) taisnīga un vienlīdzīga pieeja; 2) individuālā cieņa; 3) autonomija; 4) iesaiste kopienas dzīvē.

Viena no galvenajām metodes jomām ir **dzīves kvalitāte,** kas ietver nevardarbīgus risinājumus konfliktiem (lai nodrošinātu, ka visi indivīdi var dzīvot bez bailēm no vardarbības vai nemieriem).

Nākamā joma – **pilsoņu labklājība**, kas pilsoņiem nodrošina vienlīdzīgas iespējas un cieņpilnu attieksmi (vienlīdzīgas iespējas īstenot savas tiesības, cieņa, autonomija, personiskā attīstība, pilsoniskums).

"**Dzīves jomas"** kā nozare uzsver visu kopīgo atbildību par sabiedrību. Tā pieņem, ka cilvēktiesības un ilgtspējīga attīstība ir universālas vērtības, kā arī orientējas uz tādu ekonomiku, kas prioritizētu indivīdu un kopienas labklājību.

Joma "**pamatkomponenti**" iekļauj saiknes starp sabiedrības locekļiem, uzticēšanos institūcijām, nākotnei un sev, kopīgas zināšanas, pilsoniskās vērtības, indivīda apmierinātību ar savu autonomo un cieņpilno dzīvi.

Tipiskākie indikatori

Šai metodei raksturīgi tādi indikatori kā to cilvēku īpatsvars, kuriem nav pieeja veselības aprūpei, cilvēku ar invaliditāti nodarbinātība, uzticēšanās institūcijām, pašnāvību rādītāji (kas mēra sociālo saišu zudumu).

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Concerted development of social cohesion indicators. Methodological guide. Council of Europe publishing. 2005. https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/GUIDE_en.pdf

1.2.8 IPSOS (ISCI) metode saliedētības mērīšanai

IPSOS Sociālās saliedētības indekss (IPSOS Social Cohesion Index (ISCI)) ir deviņos jautājumos balstīta metode, ko starptautiskā tirgus izpētes organizācija IPSOS ir izveidojusi tam, lai noteiktu saliedētības līmeni dažādās sabiedrībās. Tā ir balstīta tikai sabiedriskās domas izpētē.

Izpratne par sabiedrības saliedētību

Saliedētā sabiedrība ir tāda sabiedrība, kas cenšas panākt visu to veidojošo indivīdu labklājību, kas cīnās pret atstumtību un marginalizēšanu, kas veicina piederības sajūtu, uzticēšanos un rada iespējas augšupejošai sociālai mobilitātei.

Saliedētības dimensijas/jomas

ISCI indekss ir organizēts trīs jomās: sociālās attiecības, savstarpējā sasaistītība, fokuss uz sabiedrisko labumu. Katrai jomai ir trīs specifiskas dimensijas. Kopā šīs dimensijas mēra respondentu reakcijas uz deviņiem apgalvojumiem, lūdzot respondentiem paust piekrišanu vai nepiekrišanu šiem apgalvojumiem (skalā no 1 līdz 7).

Sociālo attiecību joma. Apgalvojumi: 1) Es ticu, ka citi manas valsts pilsoņi dara to, kas ir manas valsts labākajās interesēs; 2) Valstij ir ļoti labi, ja tās iedzīvotāji ir daudzveidīgi, no dažādām tautībām un kultūrām, u.tml. 3) Man ir tāds pats skatījums uz dzīvi, svarīgiem jautājumiem u.tml. kā citiem manas valsts pilsoņiem.

Savstarpējā sasaistītība. Apgalvojumi: 1) Es primāri identificējos ar savu valsti; 2) Es uzticos, ka valdība/mūsu politiskā sistēma dara tā, kā ir pareizi; 3) Pret mani kā manas valsts pilsoni izturas taisnīgi.

Fokuss uz sabiedrisko labumu. Apgalvojumi: 1) Man ir pienākums palīdzēt citiem manas valsts pilsoņiem; 2) Es cienu mūsu likumus un paražas; 3) Mūsu sabiedrība/sistēma ir korumpēta.

Labākais avots, kas ļauj iegūt papildus informāciju

Social Cohesion In the Pandemic Age: A Global Perspective. IPSOS. October 2020. https://www.ipsos.com/en/social-cohesion-pandemic-age-global-perspective

II Dimensijas, lai mērītu sabiedrības saliedētību

Sabiedrības integrācijas fonds piedāvāja 17 aspektu matricu sabiedrības saliedēšanas mērīšanai (skat. ievads).

Izpētot starptautiskās pieejas sabiedrības saliedēšanas mērīšanai, piedāvātā struktūra šajā pārskatā ir koriģēta šādi:
1) Iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses
2) Uzticēšanās institūcijām
3) Uzticēšanās citiem cilvēkiem
4) Piederības sajūta
5) Valsts valodas prasmes
6) Migrācijas procesi
7) Vērtējums par likumu ievērošanu, godīgumu un korupciju sabiedrībā
8) Diskriminācija un cilvēktiesību ievērošana
9) Ģimenes saites un draugi
10) Attieksme pret dažādību un citādā pieņemšana
11) Solidaritāte
12) Altruisms un labdarība
13) Dzīvotgriba
14) Starpgrupu attiecības
15) Sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte un vienlīdzīgas iespējas
16) Nevienlīdzība sabiedrībā
17) Finansiālā pašsajūta

Aspekts 1: Iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses

Šajā sadaļā apskatīsim vairākus aspektus, kas raksturo iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses, tai skaitā - piedalīšanos vēlēšanās vai vēlēšanu nozīmīguma apziņu, savas balss nozīmes apziņu, iedzīvotāju iesaisti dažādās pilsoniskās aktivitātēs, interesi par sabiedriskām norisēm.

1.1 Līdzdalība vēlēšanās un vēlēšanu nozīmes novērtējums

Salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, Latvijā ir diezgan daudz pilsoņu, kuri pēdējos gados vai nu vispār nav piedalījušies vēlēšanās vai tajās piedalās reti. 2023.gadā veiktā Eirobarometra aptauja liecina, ka tādu ir 17% - kas ir sliktākais rādītājs Eiropas Savienībā (kopā ar Franciju). Sīkāk skat. grafiku Nr.1.

Grafiks Nr.1. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu dalība vēlēšanās. Jautājums: "Tagad parunāsim par jūsu personisko uzvedību vēlēšanās. Kurš no atbilžu variantiem vislabāk apraksta jūsu uzvedību pēdējos gados, vienalga, vai tas attiecas uz dalību vietējās, reģionālajās, nacionālā līmeņa vai Eiropas vēlēšanās? (%) " Atbildes variants: "nekad nebalsoju vai balsoju reti." Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023*

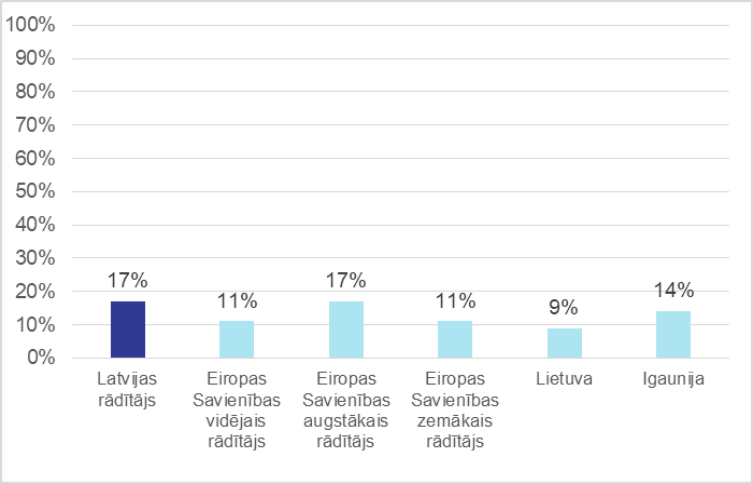

Aptuveni viena ceturtā daļa no Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 18 līdz 75 gadiem atzīst, ka vispār pēdējo piecu gadu laikā nav piedalījušies vēlēšanās (17%). Šo iedzīvotāju demogrāfiskais sadalījums apskatāms tabulā Nr.4.

Tik augstu vēlēšanās nepiedalījušos iedzīvotāju īpatsvaru var izskaidrot divi faktori:
1) Latvijas nepilsoņiem (aptuveni 10% no Latvijas iedzīvotājiem) nav tiesības piedalīties vēlēšanās. Nepilsoņi proporcionāli biežāk dzīvo Rīgā vai citās lielās pilsētās, kā arī absolūti lielākā nepilsoņu daļa savstarpēji ģimenē sazinās krieviski, kas izskaidro arī lielāku vēlēšanās nepiedalošos iedzīvotāju īpatsvaru starp pilsētu iedzīvotājiem un starp krieviski runājošajiem iedzīvotājiem. Starp Latvijas pilsoņiem tikai 12% nekad nav piedalījušies vēlēšanās.
2) aptaujātajiem jauniešiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem ne vienmēr vecuma dēļ vispār ir bijusi iespēja piedalīties vēlēšanās vai šīs iespējas bijušas mazāk nekā citām vēlētāju grupām.

Tabula Nr.4 arī atklāj skaidru saistību starp vēlēšanu aktivitāti, izglītību un ienākumiem: jo augstāks izglītības līmenis un lielāki ienākumi, jo vairāk var sagaidīt, ka pilsonis ir kaut reizi piecu gadu laikā piedalījies vēlēšanās.

Tabula Nr. 4. *Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet visas aktivitātes, kurās Jūs esat piedalījies/-usies vai kuras esat veicis/-kusi pēdējo piecu gadu laikā! Esmu piedalījies/-usies pašvaldību, Saeimas, Eiropas Parlamenta vēlēšanās". Atbildes variants: "Nekad". Vidējais rādītājs Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 18-75%: 26%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	43%	25%	17%	19%	27%	37%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	41%	30%	11%			

Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	12%	47%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	12%	100%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	31%	32%	26%	19%	17%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	31%	27%	19%			

Lai gan tādu pilsoņu, kuri gandrīz nepiedalās vēlēšanās, ir maz, tomēr satraucošs zems ir to Latvijas pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata vēlēšanas par svarīgām. Tikai nedaudz vairāk kā puse Latvijas pilsoņu uzskata, ka piedalīties vēlēšanās būtu svarīgi. Šis rādītājs ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā, un ir ievērojami zemāks par Eiropas Savienības vidējo un abu pārējo Baltijas valstu rādītājiem.

Grafiks Nr.2. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu vērtējums par dalības vēlēšanās svarīgumu. Jautājums: "Un cik svarīgi vai nesvarīgi jums ir piedalīties Latvijā parlamenta vēlēšanās?" %. Atbildes variants: "svarīgi". Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023.*

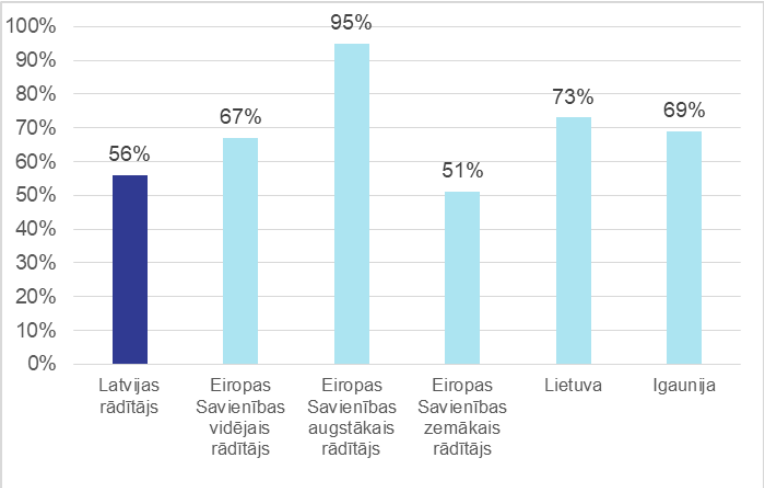

Zema ticība vēlēšanu nozīmei būtiski apdraud sabiedrības saliedētību. Ja pilsoņi uzskata, ka viņu balsīm nav nozīmes vai ka vēlēšanām nav nozīmes, tas mazina viņu ticību tam, ka viņi spēj ietekmēt valsts nākotni. Pilsoniskā apātija var vest pie vēlētāju aktivitātes samazināšanās vēlēšanās, kas savukārt var ļaut nelielam, sabiedrību kopumā nereprezentējošam mazākumam nesamērīgi ietekmēt politiku Turklāt neuzticēšanās vēlēšanu nozīmei var veicināt atsvešinātības sajūtu no sabiedriskiem procesiem, kā arī aizvainotību, jo cilvēki sāk uzskatīt, ka viņu bažas netiek uzklausītas un viņi netiek cienīti. Laika gaitā tas var novest pie dziļas sašķeltības un savstarpējās neuzticēšanās.

1.2. Vai manai balsij ir nozīme?

Salīdzinot ar Eiropas Savienības dalībvalstu vidējiem rādītājiem, Latvijas pilsoņi retāk uzskata, ka spēj ietekmēt savas apkaimes, nacionālā līmeņa vai Eiropas Savienības lēmumus (skat. Tabula Nr.5). Vienlaikus 2023.gada pirmajā pusē citās Baltijas valstīs uzticēšanās rādītāji caurmērā bija vēl zemāki.

Tabula Nr. 5. *Latvijas pilsoņu un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu priekšstati par to, vai viņu balsij ir nozīme.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Manai balsij ir nozīme Eiropas Savienībā (%). Atbildes variants: "Piekrītu". Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)	31%	42%	72%	19%	31%	19%
Manai balsij ir nozīme Latvijā (%). Atbildes variants: "Piekrītu". Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)	42%	57%	91%	30%	30%	39%
Es spēju ietekmēt lēmumus, kas ietekmē manu apkaimi (%). Atbildes variants: "Piekrītu". Avots: Lauku apkaimju Eirobarometrs, 2021	46%	51%	69%	33%	47%	40%

Jāatgādina, ka Eirobarometra aptaujās netiek aptaujāti Latvijas nepilsoņi, kas salīdzinoši ir pilsoniski apātiskāka Latvijas sabiedrības grupa, tādēļ savas ietekmes apziņa Latvijas sabiedrībā kopumā ir vēl zemāka, nekā norāda šie dati.

Ieskatam: 2020.gadā pēc Providus pasūtījuma veiktā SKDS aptauja liecināja, ka lai gan 47% Latvijas iedzīvotāju piekrita apgalvojumam, ka viņu balsij ir nozīme Latvijā, šāda noskaņojuma īpatsvars bija ievērojami zemāks starp cilvēkiem ar krievu sarunvalodu ģimenē (32%), personām ar zemiem ienākumiem (32%), kā arī respondentiem bez Latvijas pilsonības (11%). Avots: Providus aptauja 2020.

1.3. Pilsoniskās aktivitātes

Tabula Nr.6 rāda, ka Latvijas pilsoņi caurmērā retāk iesaistās pilsoniskās aktivitātēs nekā Eiropas Savienības pilsoņi vidēji, taču atšķirība nav ļoti liela.

Tabula Nr. 6. *Latvijas pilsoņu pilsoniskās līdzdalības formas salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem. Avots: 2021.gada Tieslietu Eirobarometrs.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Iesaistos NVO vai citās pilsoniskās sabiedrības organizācijās	8%	10%	20%	2%	5%	9%
Iesaistos arodbiedrībās, politiskās kustībās vai partijās.	7%	9%	18%	4%	9%	9%
Iesaistos vietējos projektos vai kā brīvprātīgais.	14%	20%	46%	7%	19%	23%
Veicu politiski motivētas patērētāju izvēles.	17%	17%	40%	6%	18%	22%
Komentēju aktualitātes sociālajos tīklos.	15%	15%	26%	11%	21%	17%

Attiecībā uz visdažādākajām pilsoniskajām aktivitātēm Latvijā ir vērojama sakarība: jo augstāks izglītības un ienākumu līmenis, jo biežāk persona iesaistās pilsoniskās aktivitātēs. Tāpat pilsoniskās aktivitātes izteikti korelē ar pilsonību (pilsonis vai nepilsonis) un ģimenes valodu. Ieskatam tabulā Nr.7 ievietots 2023.gada SKDS aptaujā uzdotais jautājums par petīciju parakstīšanu pēdējo 5 gadu laikā, kur ir vērojama arī papildus korelācija ar vecumu (vecākās paaudzes biežāk pēdējo 5 gadu laikā nekad nav parakstījušas petīcijas).

Tabula Nr. 7. *Latvijas iedzīvotāji, kuri nav parakstījuši petīcijas. Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet visas aktivitātes, kurās Jūs esat piedalījies/-usies vai kuras esat veicis/-kusi pēdējo piecu gadu laikā!" Atbildes variants: "Es esmu parakstījis/-usi petīciju (piemēram, manabalss.lv vai citur)". Atbildes variants: "Nekad". Vidējais rādītājs Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 18-75%: 60%. Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	58%	51%	48%	56%	69%	79%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	82%	65%	41%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	53%	70%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	56%	82%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	76%	71%	87%	51%	43%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	58%	61%	61%			

Līdzīga aina parādās Providus 2020.gada SKDS pasūtītajā aptaujā, kur tika norādīti 5 pilsoniskās līdzdalības paveidi[1]. Zemāk redzamajā tabulā redzams sadalījums pa demogrāfiskajām grupām tiem Latvijas iedzīvotājiem, kas bija norādījuši, ka pēdējo divu gadu laikā nav iesaistījušies nevienā no šīm 5 aktivitātēm. Šeit var pamanīt, ka īpaši reti pilsoniskās aktivitātēs iesaistās jaunieši.

[1] (1) Sazinājos ar manis ievēlētajiem deputātiem pašvaldībā vai Saeimā; (2) Piedalījos piketā vai citā protesta akcijā; (3) Lai atrisinātu kādu visai sabiedrībai svarīgu problēmu, ziedoju tās risināšanai savu brīvo laiku vai līdzekļus; (4) Piedalījos pašvaldības vai valsts institūcijas organizētā apspriedē, kur paudu savu viedokli; (5) Parakstīju petīciju, sabiedriski svarīgu iniciatīvu vai atklāto vēstuli

Tabula Nr. 8. *Latvijas iedzīvotāji, kuri neiesaistās pilsoniskās aktivitātēs. Jautājums: "Vai Jūs pēdējo divu gadu laikā esat darījuši kādu no šīm piecām [pilsoniskās iesaistes] darbībām?" Atbilde: "Nedarīju neko no šeit minētā". Vidējais rādītājs Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 18-75%: 81%. Providus aptauja 2020.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	93%	82%	73%	79%	81%	86%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	94%	84%	69%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	77%	87%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	80%	91%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	87%	85%	80%	81%	70%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	79%	87%	77%			

Zema pilsoniskā iesaiste ir problemātiska, jo var radīt atsvešināšanās un izolācijas sajūtu no saviem kaimiņiem, kopienas, valsts. Laika gaitā šāda izolēšanās var mazināt uzticēšanos, spēju saprasties un kopīgas vērtības, kas ir svarīgi saskanīgas un saliedētas sabiedrības elementi.

1.4. Interese par sabiedriskiem procesiem

Latvijas iedzīvotāji savā interesē par sabiedriskiem procesiem vai plašsaziņas līdzekļu lietošanas ziņā daudz neatšķiras no kaimiņvalstīm Lietuvā un Igaunijā vai Eiropas Savienībā vidēji. Sīkāk skat. tabulā Nr.9.

Tabula Nr. 9. *Latvijas pilsoņu interese par sabiedriskiem procesiem, salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem. Avots: Tieslietu Eirobarometrs 2021.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Esot kopā ar draugiem vai radiem, vai jūs bieži, dažreiz vai nekad neapspriežat nacionālā līmeņa politiku? (%). Atbildes variants: Nekad. Avots:Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023.	19%	21%	43%	8%	21%	20%
Plašsaziņas līdzekļu lietošanas indekss (augsts vai ļoti augsts). Avots: Standarta Eirobarometrs 98 (2022.-2023.gada ziema)	72%	67%	93%	50%	67%	75%
Vai jūs iegūstat informāciju par aktualitātēm no interneta sociālajiem tīkliem. Atbilde: "Jā". %. Avots:Tieslietu Eirobarometrs 2021	53%	35%	59%	18%	57%	57%

Aspekts 2: uzticēšanās institūcijām

Analizējot šo dimensiju, šajā pārskatā pievērsta uzmanība uzticēšanās un neuzticēšanās rādītājiem konkrētām institūcijām, atbalstam Eiropas Savienībai, atbalstam NATO, sabiedriskajiem noskaņojumiem par politiku un politiķiem, sabiedriskajiem noskaņojumiem par plašsaziņas līdzekļiem.

2.1 Uzticēšanās un neuzticēšanās konkrētām institūcijām

Salīdzinot ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem un kaimiņvalsti Igauniju, Latvijas pilsoņi 2023.gadā izteikti retāk uzticējās valsts pārvaldei, policijai, tieslietu sistēmai, kā arī mediķiem. Uzticēšanās rādītāji pašvaldībām un armijai bija salīdzināmi (un augsti), uzticēšanās rādītāji parlamentam, valdībai un politiskajām partijām bija salīdzināmi (bet zemi).

Tabula Nr. 10. *Latvijas pilsoņu uzticēšanās institūcijām (atbilde "uzticos"). Avots visur, kur nav tieši norādīts cits: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Parlamentam	25%	33%	68%	13%	18%	28%
Valdībai	30%	32%	77%	14%	29%	38%
Pašvaldībām	58%	55%	75%	34%	57%	53%
Valsts pārvaldei (avots: Standarta Eirobarometrs 97 (vasara 2022))	34%	50%	86%	26%	46%	53%
Politiskajām partijām	12%	20%	48%	7%	11%	16%
Tieslietu sistēmai	44%	52%	89%	21%	46%	63%
Policijai	59%	69%	96%	45%	79%	78%
Armijai	72%	72%	95%	48%	76%	76%
Veselības aprūpes un medicīnas darbiniekiem	61%	75%	84%	45%	62%	75%

Domājot par uzticēšanās rādītājiem, parasti tiek izcelti tie respondenti, kuri aptauju atbildēs teikuši, ka kādai institūcijai uzticas. Taču pat svarīgāk ir paskatīties uz tiem pilsoņiem, kuri skaidri pateikuši, ka institūcijām/institūcijai neuzticas, proti, ir pret institūcijuvai institūcijām galēji kritiski.

Ja starp visiem Latvijas iedzīvotājiem apskata tikai tos, kuri 2023.gadā apgalvoja, ka kādai institūcijai nemaz neuzticas, tad tabulā Nr.11 redzama skaidra sakarība starp zemiem ienākumiem un neuzticēšanos institūcijām. Šī saistība ir daudz izteiktāka, nekā, piemēram, saistība starp pilnīgu neuzticēšanos un ģimenes valodu vai pat nepilsoņa statusu. Jauniešiem pilnīga neuzticēšanās ir raksturīga retāk, nekā Latvijas sabiedrībai kopumā.

Tabula Nr. 11. *Latvijas iedzīvotāju atbildes uz jautājumu: "Cik lielā mērā Jūs kopumā uzticaties vai neuzticaties šādām institūcijām?". Atbildes variants: "Nemaz neuzticos". Avots: SKDS 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Parlamentam (Saeimai)	23%	7%	23%	23%	25%	37%	11%
Valdībai	23%	15%	23%	23%	23%	39%	14%
Pašvaldībām	7%	6%	7%	7%	9%	8%	4%
Valsts pārvaldei	15%	9%	15%	15%	14%	22%	6%
Politiskajām partijām	31%	16%	34%	26%	29%	45%	23%
Tieslietu sistēmai	11%	7%	12%	9%	10%	13%	7%
Valsts policijai	10%	8%	12%	8%	7%	11%	5%
Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem	7%	4%	5%	10%	9%	8%	3%

Īpaši satraucoša ir tā iedzīvotāju grupa, kura apgalvo, ka neuzticas (nemaz vai daļēji) nevienai no demokrātijas pamatinstinstitūcijām. 2020.gadā pēc Providus pasūtījuma veiktā SKDS aptauja liecināja, ka

Latvijā tobrīd tādu iedzīvotāju bija pat 35%. Toreiz šādu iedzīvotāju izteikti vairāk bija starp nepilsoņiem (47%), personām ar zemiem ienākumiem (46%), ģimenē krieviski runājošajiem iedzīvotājiem (42%)[2].

Apstākļos, kad iedzīvotāji apšauba demokrātijas institūciju funkcionēšanu un efektivitāti, tas rada piemērotu augsni dezinformācijai un sabiedrību šķelošiem naratīviem. Šādi šķeloši naratīvi var novest pie krasākas polarizācijas un vājākām sociālajām saiknēm, kā arī sākt apdraudēt demokrātijas pastāvēšanu.

2.2 Atbalsts Eiropas Savienībai

Ja salīdzina Latvijas pilsoņu viedokļus par Eiropas Savienību ar citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem, tad jāsecina, ka 2023.gadā Latvijas pilsoņi bija salīdzinoši eirooptimistiski. Tikai ceturtā daļa no viņiem (24%) uzskatīja, ka Latvijas nākotne būtu labāka ārpus Eiropas Savienības.

Tabula Nr. 12. *Latvijas pilsoņu viedokļi par Eiropas Savienību iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Cik lielā mērā uzticas Eiropas Savienībai? Atbildes variants: "Uzticas" (%)	55%	47%	73%	34%	65%	48%
Piekrīt apgalvojumam, ka valsts nākotne būtu labāka ārpus Eiropas Savienības.	24%	30%	46%	12%	23%	23%
Uzskata, ka valsts intereses Eiropas Savienībā tiek labi ņemtas vērā.	56%	58%	80%	28%	65%	54%

Līdzīgi novērojumi rodas, analizējot arī datus no Sabiedrības saliedētības indeksa veidošanai paredzētās SKDS 2023.gada aptaujas par uzticēšanos Eiropas Savienības institūcijām (piemēram, Eiropas Parlamentam, Eiropas Komisijai). Eiropas Savienības institūcijām nemaz neuzticas tikai 11% Latvijas iedzīvotāju. Retāk neuzticas cilvēki ar augstiem ienākumiem, augstāko izglītību, kā arī jaunieši. Interesanti, ka nepilsoņa statuss būtiski nepalielina skepsi par Eiropas Savienību (15%).

Gandrīz analoģiski secinājumi izriet, iepazīstoties ar Frīdriha Eberta fonda pasūtītās aptaujas rezultātiem (FES aptauja 2023). Tās rezultāti apskatāmi grafikā Nr.3.

[2] Atbildot uz šādi formulētu jautājumu: "Es Jums nosaukšu vairākas institūcijas. Lūdzu, pasakiet, kurām Jūs pilnībā vai daļēji uzticaties! Atbilžu varianti: 1) Saeimai; 2) Ministru kabinetam; 3) Pašvaldībām; 4) Tiesu sistēmai; 5) Sabiedriskajiem medijiem; 6) Sabiedriskajām organizācijam; 7) Neuzticos nevienai no šīm; 8) Grūti pateikt/NA". Avots: Providus 2020.gada aptauja

Grafiks Nr.3. *Latvijas iedzīvotāju negatīvs vērtējums par Latvijas dalību Eiropas Savienībā. Jautājums: "Vispārīgi runājot, vai Jūs domājat, ka Latvijas dalība Eiropas Savienībā ir..." %. Atbildes variants: "slikta lieta". FES aptauja 2023.*

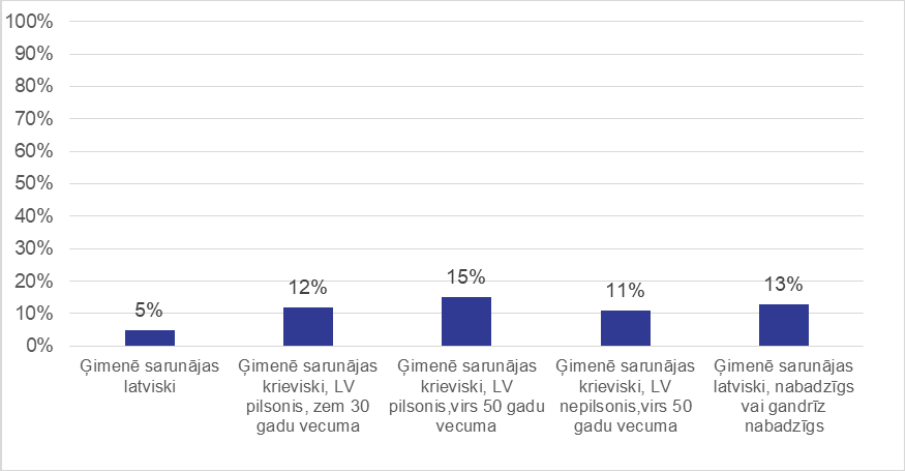

Vienlaikus skaidrs atbalsts Latvijas dalībai Eiropas Savienībai (skaidri pausta apmierinātība ar to, ka Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts) izteikti biežāk ir tiem respondentiem, kuri ģimenēs sarunājas latviski (83% latviski runājošajiem iepretī 65% krieviski runājošajiem) - to pierāda arī sabiedriskās domas aptaujas ar palielinātu krieviski runājošo iedzīvotāju skaitu (ap 2000 respondentiem), piemēram, 2023.gada martā veiktā portāla SPEKTR aptauja.

Kontekstam gan svarīgi uzsvērt, ka arī krieviski runājošo iedzīvotāju vairākums atbalsta Latvijas dalību Eiropas Savienībā, vienīgi ne tik plaši, kā latviski runājošie iedzīvotāji.

2.3 Atbalsts NATO

Salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņi vairāk uzticas NATO (60% Latvijā pret 50% Eiropas Savienībā vidēji, avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)). Vienlaikus attieksmēs pret NATO gan vērojamas visai krasas atšķirības dažādās Latvijas sabiedrības grupās.

Kā rāda tabula Nr.13 vecāko paaudžu tiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kuri ģimenēs runā krieviski, ir dziļa skepse pret NATO karabāzēm Latvijā. Mazāk izteikti, bet arī acīmredzams ir negatīvāks viedoklis par NATO salīdzinājumā ar tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri ģimenēs sarunājas latviski. Krieviski runājošajiem jauniešiem viedoklis par NATO un NATO karabāzēm ir daudz labvēlīgāks nekā vecākajām paaudzēm.

Tabula Nr. 13. *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu viedokļi par NATO. Avots: FES aptauja 2023.*

	Ģimenē sarunājas latviski	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis, zem 30 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV nepilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas latviski, nabadzīgs vai gandrīz nabadzīgs
Jautājums: vispārīgi runājot, vai Jūs domājat, ka Latvijas dalība NATO ir... Atbildes variants: slikta lieta	3%	17%	29%	26%	8%
Jautājums: vispārīgi runājot, kā Jūs vērtējat ārvalstu NATO karaspēka daļu klātbūtni Latvijā? Atbildes variants: negatīvi	6%	20%	49%	51%	13%

2023.gada martā pēc portāla SPEKTR pasūtījuma veiktā aptauja liecina, ka lai gan latviski runājošajiem iedzīvotājiem ir raksturīgi biežāk paust apmierinātību ar to, ka Latvija ir pievienojusies NATO (86% - apmierinātība latviski runājošajiem iedzīvotājiem, 41% - krieviski), tomēr Latvijas krieviski runājošā sabiedrības daļa kopumā nav NATO naidīga. Starp Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem NATO atbalstītāju ir vairāk nekā NATO pretinieku.

2.4 Sabiedriskie noskaņojumi par politiku un politiķiem

2023.gada pavasarī Latvijas pilsoņu viedokļi par savas valsts norisēm (vai pilsoņi ir apmierināti ar demokrātijas funkcionēšanu; vai valstī lietas iet pareizā virzienā) bija salīdzināmi ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, pat nedaudz labāki.

Tabula Nr.14. *Latvijas pilsoņu viedokļi par savas valsts norisēm iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)*

	Latvijas rādītājs	**ES vidējais rādītājs**	**ES augstākais rādītājs**	**ES zemākais rādītājs**	**Lietuva**	**Igaunija**
Apmierinātība ar demokrātijas funkcionēšanu savā valstī. (%)	57%	56%	91%	36%	46%	49%
Uzskata, ka lietas manā valstī iet nepareizā virzienā (%)	49%	59%	73%	21%	51%	52%

Tomēr tādu pilsoņu un iedzīvotāju īpatsvars, kuri vēlas pārmaiņas, ir augsts - to apliecina 2022.gada rudenī pēc Saeimas vēlēšanām pēc Providus pasūtījuma veiktā sabiedriskās domas aptauja (Providus aptauja 2022).

Vilšanās Latvijas līdzšinējā politikā un sajūta, ka vajadzīgas pārmaiņas, īpaši raksturīga krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, kā arī iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem.

Tabula Nr.15. *Latvijas iedzīvotāju vēlme pēc politiskām pārmaiņām. Avots: Providus aptauja 2022.*

	Vidēji LV	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Piekrīt apgalvojumam: jebkādas pārmaiņas Latvijas politikā ir labāk, nekā nekādas pārmaiņas	61%	63%	61%	62%	63%	69%	55%
Piekrīt apgalvojumam: pārbaudīti politiskie spēki šobrīd Latvijā ir vairāk vajadzīgi nekā jauni politiskie spēki	38%	36%	47%	23%	23%	36%	45%
Piekrīt apgalvojumam: es esmu vīlies/-usies Latvijas politikā	59%	49%	49%	77%	76%	72%	45%

Vilšanās sajūta liecina par plaisu starp vēlētājiem un viņu ievēlētajiem pārstāvjiem, kuri nespēj atbildēt pilsoņu gaidām un uzrunāt viņu bažas. Jo vairāk cilvēku jūtas vīlušies un tādēļ pārstāj sekot līdzi politikai, jo mazāk reprezentatīvs ir politikas process, vairāk atrauts no cilvēku vajadzībām. Ja vilšanās pārvēršas par aizvainojumu, tas var veicināt plaisas un naudu pašā sabiedrībā, iznīcinot sajūtu, ka šo sabiedrību vieno solidaritāte un kopīgi mērķi.

Fridriha Eberta fonda (FES) pasūtītā sabiedriskās domas aptauja, kas 2023.gada pavasarī tika veikta jau ilgāku laiku pēc Saeimas vēlēšanām, liecināja, ka Latvijas sabiedrības dažādas grupas dažādi izjūt to, vai viņiem ir pārstāvība Saeimā. Nav pārsteigums, ka Latvijas nepilsoņi nejūtas pārstāvēti, jo viņiem nav balsstiesības - tikmēr ir pārsteidzoši, ka līdzīga neapmierinātība ir starp latviski runājošajiem iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem (skat.nākamais grafiks).

Grafiks Nr.4 *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu atbildes uz jautājumu: "Vai, domājot par pēdējām Saeimas vēlēšanām, ir kādas partijas un/ vai politiķi Saeimā, kuri, Jūsuprāt, pārstāv arī Jūsu intereses?" Atbildes variants: "Nē". Avots: FES aptauja 2023.*

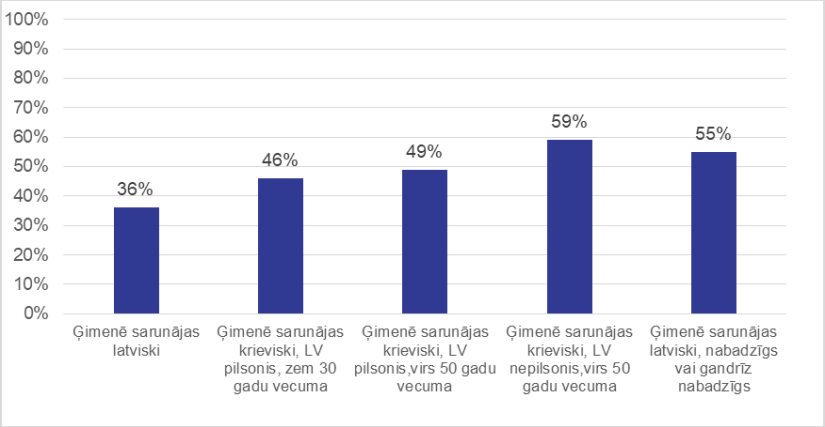

Zema pārstāvības sajūta rada vismaz trīs riskus: pirmkārt, šādas noskaņas var vest pie pilsoniskās apātijas un zemas līdzdalības vēlēšanās, jo šie pilsoņi jūt, ka viņu balsīm un bažām nav nozīmes. Savukārt neiesaistīšanās var nozīmēt, ka tiek turpinātas tādas politikas, kas vēl vairāk palielina sociālās un ekonomiskās problēmas. Otrkārt, marginalizēšanās sajūta var pārtapt par sociāliem nemieriem un protestiem, cilvēkiem meklējot alternatīvus veidus, kā prasīt pārmaiņas. Treškārt, kad liela sabiedrības daļa jūtas nepārstāvēta politikā, tas rada piemērotu augsni populistiskām vai ektrēmām kustībām, kas, uzdodoties par nepārstāvēto interešu aizstāvjiem, vēlas destabilizēt esošo politisko iekārtu.

2.5 Sabiedriskie noskaņojumi par uzticēšanos plašsaziņas līdzekļiem

Salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņi nedaudz biežāk uzticas plašsaziņas līdzekļu darbam (skat. Tabula Nr.16).

Tabula Nr.16. *Latvijas pilsoņu viedokļi par plašsaziņas līdzekļiem iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Uzticēšanās plašsaziņas līdzekļiem. (%) Atbilde: "jā". Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)	44%	36%	75%	23%	39%	38%
Neuzskata, ka savā valstī plašsaziņas līdzekļi piedāvā uzticamu informāciju. Avots: Standarta Eirobarometrs 98 (ziema 2022-2023)	35%	36%	64%	7%	44%	27%

Tomēr šī uzticēšanās ir atkarīga no jautājuma un no tā, kādai grupai pieder respondents. Piemēram, Frīdriha Eberta fonda pasūtītajā 2023.gada aptaujā tika uzdots jautājums par to, cik objektīvi Latvijas sabiedriskie mediji atspoguļo to, kas patlaban notiek Ukrainā. Kā redzams grafikā Nr.5 dažādu grupu pārstāvju viedokļi par šo jautājumu dalās.

Grafiks Nr.5 *Latvijas iedzīvotāju grupas, kuri uzskata, ka Latvijas sabiedriskie mediji notikumus Ukrainā atspoguļo neobjektīvi. Avots: FES aptauja 2023.*

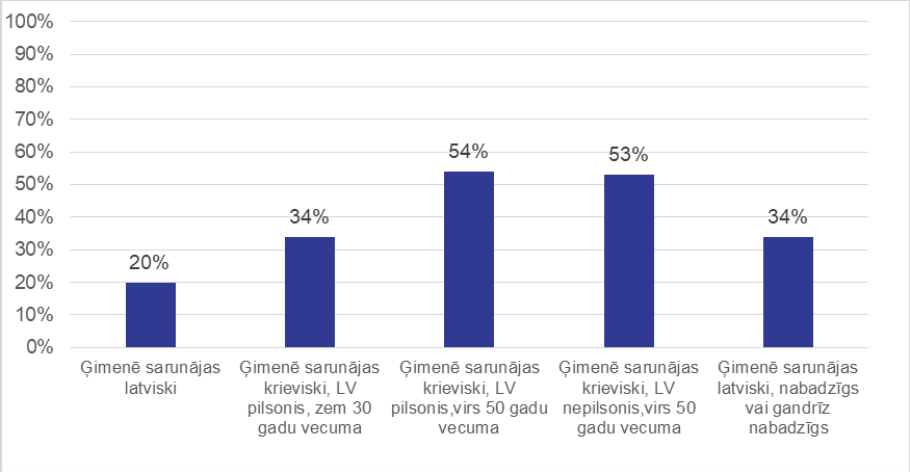

Aspekts 3: uzticēšanās citiem cilvēkiem

Latvijas pilsoņi, līdzīgi kā Eiropas Savienības vidējais pilsonis, parasti nevadās no pieņēmuma, ka citiem cilvēkiem ir paši labākie nodomi. Nedaudz vairāk nekā ceturtā daļa (27%) no Latvijas pilsoņiem uz saviem līdzcilvēkiem skatās tik labticīgi. Dānija ir sabiedrība ar visaugstāko savstarpējo uzticēšanos: 69% pilsoņu pieņem, ka citiem ir vislabākie nodomi. Tikmēr Grieķijas sabiedrība ir visskeptiskākā: līdzīgs pieņēmums ir tikai 9% pilsoņu.

Grafiks Nr.6. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuri uzskata, ka cilvēkiem parasti ir paši labākie nodomi (%). Vērtējums skalā no 1 līdz 10, kur 10 nozīmē, ka "tas pilnībā atspoguļo manu skatījumu". Atbildes variants: no 7 līdz 10. Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022.*

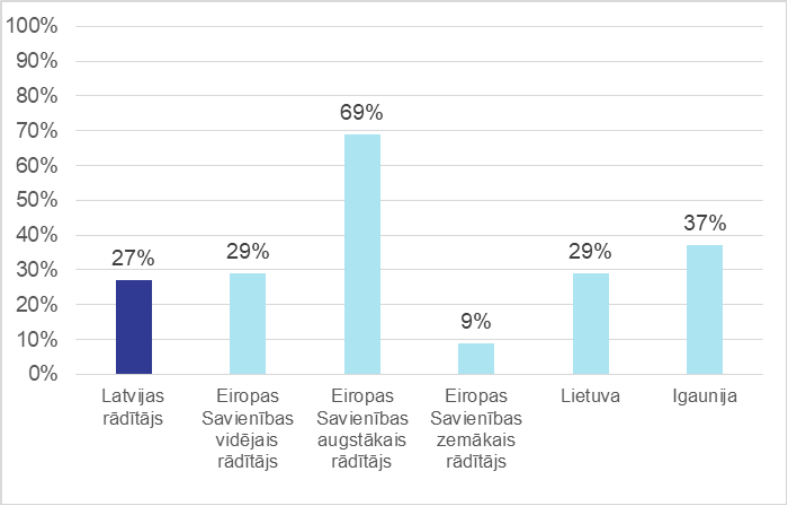

Ja skatās uz Latvijas iedzīvotājiem kopumā (nevis tikai no pilsoņiem), tad 39% no Latvijas iedzīvotājiem uzskata, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties. Uzticēšanās līmenis ir saistīts ar izglītības līmeni un ienākumu līmeni: jo augstāka izglītība un lielāki ienākumi, jo vairāk uzticās citiem cilvēkiem. Latviski runājošie respondenti citiem uzticās nedaudz vairāk nekā krieviski runājošie iedzīvotāji, sevišķi nepilsoņi.

Tabula Nr. 17. *Piekrišana apgalvojumam, ka "lielākajai daļai cilvēku var uzticēties". Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 39%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	38%	38%	38%	37%	42%	40%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	19%	39%	40%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	41%	35%				

Pilsonība	Latvijas pilsonis	Latvijas nepilsonis			
	40%	33%			
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	Zemi	Vidēji zemi	Vidēji	Vidēji augsti	Augsti
	34%	32%	42%	44%	50%
Apdzīvota vieta	Rīga	Cita pilsēta	Lauki		
	43%	34%	41%		

Zema starppersonu uzticēšanās rada problēmu sabiedrības saliedētībai, jo personu savstarpējā uzticēšanās ir kā līme, kas satur kopā kopienas un sabiedrību. Kad cilvēki viens otram neuzticas, viņi mazāk savstarpēji sadarbosies, retāk iesaistīsies kopīgās aktivitātēs. Tāpat arī zema savstarpēja uzticēšanās var kavēt informācijas apmaiņu, jo cilvēki baidās būt atklāti un godīgi, - tas var vest pie dažādiem pārpratumiem. Zemas uzticēšanās apstākļos nelieli kašķi var pāraugt par lieliem konfliktiem, kā arī kavēt sabiedrībai kopīgu problēmu risināšanu.

Latvijas iedzīvotāji pamatā vislielākajā mērā uzticas savai ģimenei un draugiem, tikai pēc tam - visām pārējām sabiedrības grupām (skat.dati tabulā Nr.18).

Tabula Nr.18. *Latvijas iedzīvotāju uzticēšanās dažādām Latvijas iedzīvotāju grupām. Atbildes variants: vislielākajā mērā uzticos. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Uzticēšanās savai ģimenei	72%	67%	76%	65%	70%	69%	71%
Uzticēšanās saviem draugiem	38%	47%	41%	32%	39%	30%	43%
Uzticēšanās saviem darba kolēģiem	12%	13%	15%	7%	11%	8%	19%
Uzticēšanās saviem kaimiņiem	11%	7%	13%	6%	12%	14%	12%
Uzticēšanās Latvijā dzīvojošiem latviešiem	7%	7%	8%	6%	13%	8%	8%
Uzticēšanās Latvijas krievvalodīgajiem iedzīvotājiem	6%	3%	5%	7%	14%	6%	7%

Uzticēšanās citas reliģijas pārstāvjiem (piemēram, islāma, budisma u. c.), ar kuriem iznācis kontaktēties	3%	4%	3%	3%	6%	2%	5%
Uzticēšanās citas tautības pārstāvjiem, ar kuriem iznācis kontaktēties	3%	2%	2%	3%	6%	4%	3%

Aspekts 4: piederības sajūta

Kā redzams tabulā Nr.19, Latvijas pilsoņu pieķeršanās savai pilsētai vai ciemam, valstij un Eiropas Savienībai ir augsta un daudz neatšķiras no Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem.

Tabula Nr.19. *Latvijas pilsoņu piederības izjūta iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Cik pieķēries jūs esat savai pilsētai/ ciemam? (%). Atbildes variants: esmu pieķēries	89%	90%	99%	72%	90%	86%
Cik pieķēries jūs esat savai valstij? (%). Atbildes variants: esmu pieķēries	89%	91%	99%	80%	94%	89%
Vai jūtaties kā Eiropas Savienības pilsonis? Atbildes variants: "jā". (%)	77%	72%	94%	55%	82%	80%

Dati, kas iekļauti tabulā Nr.20 liecina, ka kopumā Latvijas iedzīvotāji izjūt piederību Latvijai, ar valsti lepojas un izjūt ciešu saikni ar Latviju, jūtas pieņemti un jūt kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem. Daļa no šiem rādītājiem, it sevišķi pieņemšanas sajūta, ir ievērojami zemāka cilvēkiem, kuri ģimenēs runā krieviski. Nedaudz zemāka piederības un iesakņotības sajūta ir jauniešiem, kā arī cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.

Tabula Nr.20. *Latvijas iedzīvotāju piederības sajūtas dažādi aspekti. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Es izjūtu piederību Latvijai. Atbildes variants: piekrītu.	76%	73%	86%	60%	56%	68%	80%
Es lepojos, ka varu dzīvot Latvijā. Atbildes variants: piekrītu.	65%	56%	77%	46%	49%	61%	68%
Es izjūtu ciešu saikni ar Latviju. Atbildes variants: piekrītu.	69%	63%	79%	53%	52%	63%	74%

Es jūtos pieņemts/-a Latvijā. Atbildes variants: piekrītu.	68%	65%	80%	48%	49%	60%	77%
Es izjūtu kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem. Atbildes variants: piekrītu.	53%	48%	61%	40%	43%	50%	55%
Es lepojos ar savu tautību. Atbildes variants: piekrītu.	72%	63%	81%	58%	68%	68%	73%

Līdzīgs novērojums izriet no FES 2023 aptaujas par patriotismu (skat.zemāk grafiku), kur pārsteidzoši augsta ir vecāko paaudžu krieviski runājošo Latvijas pilsoņu patriotisma izjūta.

Grafiks Nr.7. *Latvijas iedzīvotāji, kuri jūtas kā Latvijas patrioti. Jautājums: "Domājot par Latvijas valsti, sakiet, lūdzu, cik lielā mērā Jūs sevi uzskatāt par Latvijas patriotu?" (%). Atbildes variants: Esmu patriots. Avots: FES aptauja 2023*

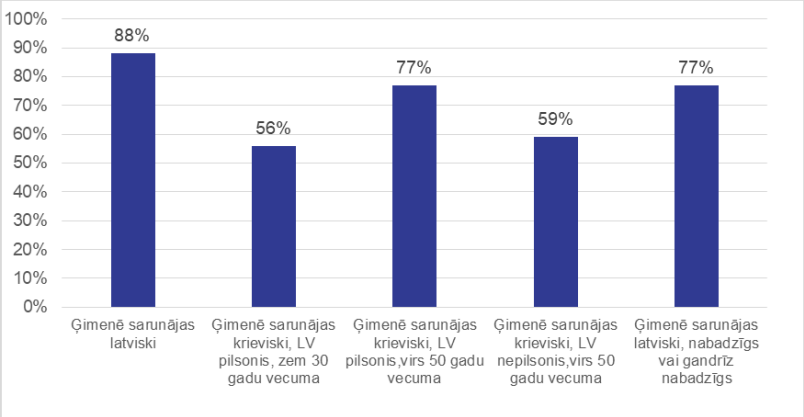

Vienlaikus tas, ka liela Latvijas sabiedrības grupa šaubās, vai tiek pieņemta Latvijā, ir problēma sabiedrības saliedētībai, jo šī grupa var izolēties no plašākas sabiedrības. Izolācija var vēl vairāk kavēt savstarpējo saprašanos, palielināt stereotipus. Laika gaitā izolēšanās var pārvērsties par aizvainojumu, kas, savukārt, apgrūtina sabiedrības saliedēšanos ap kopīgiem mērķiem un nākotnes vīzijām.

Potenciāls militārs uzbrukums ir spilgts pārbaudījums iedzīvotāju piederības sajūtai valstij un patriotismam. Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs veic regulārus mērījumus, lai noteiktu, vai palielinās Latvijas iedzīvotāju skaits, kuri būtu gatavi aizstāvēt Latviju ar ieročiem vai nemilitārā veidā (sniedzot atbalstu bruņotajiem spēkiem). Kā redzams grafikā, vairākums Latvijas iedzīvotāju nebūtu gatavi militāra iebrukuma gadījumā ķerties pie ieročiem, taču būtu gatavi citādi atbalstīt bruņotos spēkus.

Grafiks Nr.8. *Latvijas iedzīvotāju rīcība militāra uzbrukuma gadījumā (%). Avots: Drošības un stratēģiskās pētniecības centra pētījums 2022.*

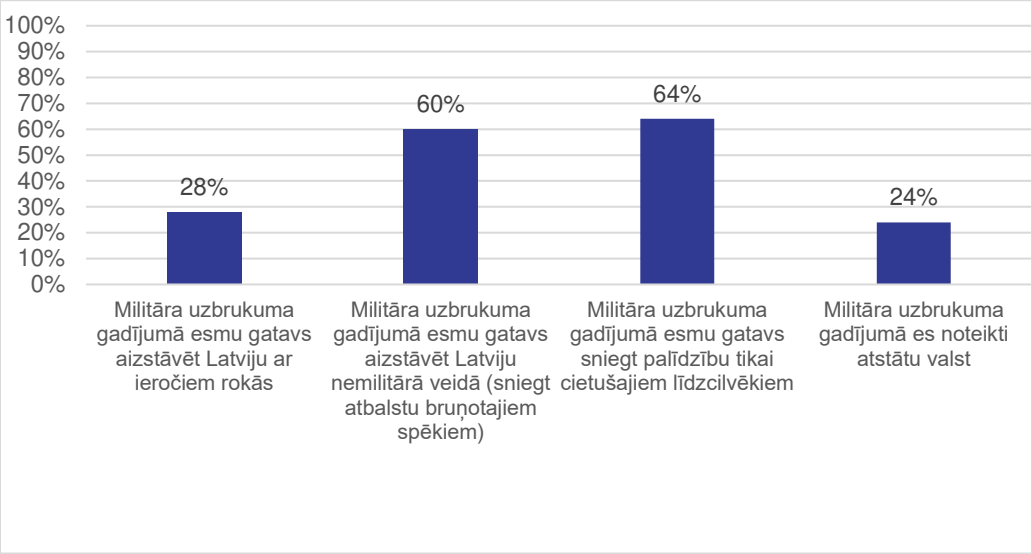

Aspekts 5: valsts valodas prasme

Latvijas iedzīvotāju vairākums savstarpēji spēj sazināties trīs valodās: latviešu, krievu un angļu valodās Tabulā Nr.21 norādīts, kāds iedzīvotāju īpatsvars katru no šīm valodām nemaz nezina.

Tabula Nr.21. *Latvijas iedzīvotāju valodu zināšanas. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijas iedzīvotāji	Kuras iedzīvotāju grupas biežāk neprot
Neprotu latviešu valodu (valodas prasme: 1 no 5)	4%	Cilvēki bez LV pilsonības: 16%. Cilvēki, kuri ģimenēs sazinās krieviski: 10%.
Neprotu krievu valodu (valodas prasme: 1 no 5)	2%	Jaunieši līdz 24 gadu vecumam: 9%
Neprotu angļu valodu (valodas prasme: 1 no 5)	37%	Vecākās paaudzes (65-75 gadi): 76%; nepilsoņi: 60%; cilvēki ar zemiem ienākumiem: 57%

Kā teicamas (5 balles 5 ballu skalā) savas valsts valodas prasmes novērtē 60% no Latvijas iedzīvotājiem. Tikai 9% nepilsoņu un 14% ģimenē krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju ir tik augstas latviešu valodas prasmes (avots: SKDS 2023.gada aptauja).

Saskarsmē ar citiem Latvijas iedzīvotājiem latviešu valodu nekad nelieto 5% Latvijas iedzīvotāju. Kā rāda tabula Nr.22, tie lielākoties ir Latvijas nepilsoņi un vecāko paaudžu krieviski runājošie iedzīvotāji.

Tabula Nr. 22. *Latvijas iedzīvotāji, kuri saskarsmē ar citiem Latvijas iedzīvotājiem nekad nelieto latviešu valodu. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	1%	1%	4%	4%	6%	15%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	13%	5%	4%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	0%	14%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				

	3%	20%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	10%	5%	6%	3%	3%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	8%	5%	3%			

Aspekts 6: migrācijas procesi

Šī pārskata sadaļā pievērsīsies diviem jautājumiem:
1) Latvijas iedzīvotāju migrācijas pieredzei un plāniem;
2) Latvijas iedzīvotāju attieksmei pret migrāciju.

6.1 Migrācijas pieredze un plāni

Tabula Nr.23 liecina, ka Latvijas pilsoņiem ir vieglāk sevi iedomāties dzīvojam kādā citā valstī nekā vidējam Eiropass Savienības pilsonim, kā arī biežāk jau ir šāda pieredze. Tomēr trīs ceturtdaļas (75%) Latvijas pilsoņi ir dzīvojuši un strādājuši tikai Latvijā.

Tabula Nr.23. *Latvijas pilsoņu migrācijas pieredze un plāni iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu pieredzei un plāniem. Avots: Mobilitātes Eirobarometrs 2022.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Nekad nav dzīvojis vai strādājis ārpus savas valsts (%)	75%	82%	90%	53%	78%	74%
Vai var sevi iedomāties nākotnē dzīvojam vai strādājam ārpus savas valsts, pat ja neilgi? Atbilde: "nē". (%)	68%	79%	86%	60%	72%	63%

Latvijas jaunieši, salīdzinājumā ar citām grupām, īpaši bieži vēlētos pārcelties uz dzīvi citā valstī. Interesanti, ka Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, īpaši nepilsoņiem, ir biežāka pieredze [nekā latviski runājošajiem] ilgāku laiku dzīvot ārpus Latvijas un tad atgriezties Latvijā.

Tabula Nr.24. *Latvijas dažādu sociālo grupu migrācijas pieredze un plāni. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Labprāt pārceltos uz dzīvi citā valstī	23%	52%	22%	24%	23%	27%	26%
Vismaz piecus gadus dzīvojis ārpus Latvijas un tad atgriezies	6%	2%	5%	8%	13%	6%	7%

Salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņiem iespēja brīvi pārvietoties un strādāt citās Eiropas Savienības valstīs ir īpaši svarīga (skat.nākamais grafiks).

Grafiks Nr.9. *Latvijas un Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuri uzskata, ka Eiropas pilsoņiem jābūt tiesībām brīvi pārvietoties un strādāt citās valstīs Eiropas Savienības robežās. Vērtējums skalā no 1 līdz 10, kur 10 nozīmē, ka "tas pilnībā atspoguļo manu skatījumu". Atbildes variants: no 7 līdz 10. Avots: Vērtību Eirobarometrs 2020.*

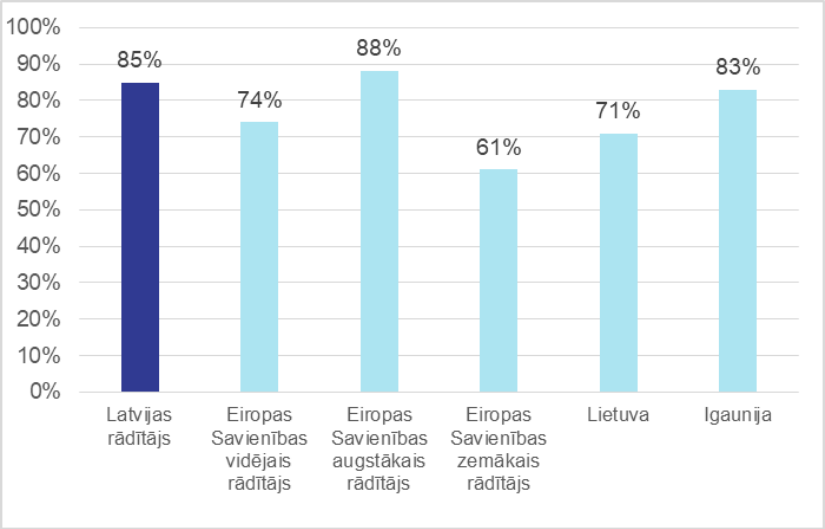

6.2 Attieksme pret citu cilvēku migrāciju

Salīdzinājumā ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, Latvijas iedzīvotāji ir skeptiskāki pret imigrāciju un imigrantu pienesumu Latvijas ekonomikai. Vienlaikus Latvijas iedzīvotājiem šķiet svarīga iespēja pašiem pārvietoties uz citām valstīm un starp reģioniem.

Tabula Nr.25. *Latvijas pilsoņu attieksme pret migrāciju iepretī citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu viedokļiem. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023), izņemot, ja tieši norādīts cits avots.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Tādu cilvēku imigrācija, kuri ierodas no citām Eiropas Savienības valstīm, izraisa negatīvas emocijas. (%)	31%	26%	47%	10%	21%	41%
Tādu cilvēku imigrācija, kuri ierodas no tām valstīm, kas nav Eiropas Savienībā, izraisa negatīvas emocijas. (%)	57%	45%	77%	20%	54%	71%

Piekrītu, ka imigranti sniedz pozitīvu pienesumu mūsu ekonomikai (%)	35%	55%	86%	23%	40%	23%
Uzskata, ka kopumā indivīdiem labi ir tas, ka cilvēki pārvietojas starp Eiropas Savienības dalībvalstīm vai reģioniem.(%) Avots: Mobilitātes Eirobarometrs 2022.	64%	56%	85%	41%	85%	54%

Ja skatās uz visiem Latvijas iedzīvotājiem, tad salīdzinoši daudzi (44%) uzskata, ka imigrantu dēļ dzīve Latvijā var kļūt sliktāka. Negatīvas attieksmes īpaši raksturīgas cilvēkiem ar pamatizglītību, zemiem ienākumiem un krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, sevišķi nepilsoņiem.

Tabula Nr. 26. *Latvijas iedzīvotāju atbilde uz jautājumu: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam: imigrantu dēļ dzīve Latvijā var kļūt sliktāka". Atbildes variants: "Piekrītu". Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 44%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	42%	41%	41%	45%	47%	49%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	62%	43%	43%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	39%	53%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	42%	57%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	52%	42%	45%	38%	39%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	49%	42%	41%			

Aspekts 7: vērtējums par likumu ievērošanu, godīgumu un korupciju sabiedrībā

Ziņojums uz šo dimensiju skatās no trim perspektīvām:
1) iedzīvotāju uztvere par to, cik droši viņi jūtas Latvijā par to, ka citi cilvēki ievēros likumus;
2) Latvijas iedzīvotāju pašu korupcijas pieredze;
3) Latvijas iedzīvotāju uztvere par korupciju.

7.1 Latvijas iedzīvotāju pašu korupcijas pieredze

Tabula Nr.27 liecina, ka kopumā Latvijas iedzīvotāji Latvijā jūtas droši savā dzīvesvietā un tās apkārtnē - vienlaikus relatīvi zemāka drošības apziņa ir cilvēkiem, kuri ģimenēs runā krieviski un cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.

Tabula Nr.27. *Latvijas iedzīvotāju sajūta, ka Latvijā tiek ievēroti likumi. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Piekrīt, ka jūtas droši savā dzīvesvietā un tās apkārtnē (%)	81%	82%	86%	72%	74%	77%	87%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā ievēro ceļu satiksmes noteikumus	36%	37%	35%	38%	37%	38%	37%

Ja salīdzina Latvijas pilsoņu atbildes ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, tad var pamanīt Latvijā un Eiropas Savienībā līdzīgu sociālo nedrošību, ko izraisa saskarsme ar narkotiku lietotājiem - proti, liels iedzīvotāju skaits jūtas nedrošs dēļ tā, ka netālu no viņu mājām, mācību vai darba vietas ir narkotiku lietotāji.

Pārsteidzoši, bet Latvijā ir Eiropas Savienībā zemākā uztvere par to, ka internetā bērni saskaras ar seksuāla rakstura aizskārumiem.Tikai 37% Latvijas pilsoņu par ko šādu ir informēti (iepretī 73% citās Eiropas Savienības dalībvalstīs). Visticamāk, tas nozīmē nevis to, ka Latvijas bērni ar šo noziegumu internetā saskaras reti, bet gan to, ka pieaugušie cilvēki par to nezina - proti, par informācijas trūkumu publiskajā telpā.

Tabula Nr.28. *Latvijas pilsoņu drošības sajūta salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Piekrīt apgalvojumam, ka narkotiku pieejamība un lietošana liek man justies nedroši netālu no mājām, mācību vai darba vietas. Avots: Narkotiku ietekmes Eirobarometrs 2021.	30%	26%	52%	12%	32%	38%
Uzskata, ka bērnu seksuāla aizskaršana internetā ir plaši izplatīta problēma. Avots: Bērnu aizsardzības Eirobarometrs 2023.	37%	73%	37%	86%	43%	67%

7.2 Latvijas iedzīvotāju pašu korupcijas pieredze

Latvijas pilsoņu korupcijas pieredze ir līdzīga kā Eiropas Savienībā vidēji: absolūti lielākā daļa pēdējā gada laikā ar korupciju nav saskārušies. Vienlaikus satraucoši ir tas, ka gandrīz ceturtā daļa (23%) Latvijas pilsoņu uzskata, ka kukuļi ir pieņemama saskarsmes forma ar valsts pārvaldi.

Kukuļdošana noārda uzticēšanos institūcijām un amatpersonām, liekot cilvēkiem apšaubīt valsts pārvaldi un tās orientēšanos uz sabiedrisko labumu. Kad korupcija tiek normalizēta, tas palielina sabiedrībā jau esošās sociālekonomiskās atšķirības - tie, kuri nevēlas vai finansiāli nevar atļauties kukuļus, jūt, ka pret viņiem izturas netaisnīgi. Tas rada aizvainojumu, vilšanos, sociālo spriedzi un apgrūtina iespēju vienoties un īstenot kopīgus mērķus.

Tabula Nr.29. *Latvijas pilsoņu pašu korupcijas pieredze salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem. Avots: Korupcijas Eirobarometrs 2023.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Uzskata, ka ir pieļaujami tad, ja vēlas ko panākt no valsts pārvaldes, dot naudu. (%)	23%	16%	31%	4%	22%	13%
Personiski pazīst kādu, kas ņem vai ir ņēmis kukuļus. (%)	20%	11%	36%	6%	25%	14%
Pēdējo 12 mēnešu laikā neviens nav prasījis vai sagaidījis par pakalpojumu papildus dāvanu, kādu labumu vai papildus naudu. (%)	86%	87%	97%	68%	82%	78%
Pēdējo 12 mēnešu laikā nav pieredzējis personiski vai redzējis kā liecinieks kādu korupcijas gadījumu. (%)	93%	94%	80%	97%	92%	88%
Papildus oficiālajai samaksai bija spiests sniegt papildus naudu vai vērtīgu dāvanu medmāsai vai ārstam, vai bija jāveic ziedojums slimnīcai. (%)	4%	3%	14%	0	4%	4%

7.3 Latvijas iedzīvotāju korupcijas uztvere

Ja Latvijas pilsoņiem nav plaša saskare ar korupciju, tas tomēr nenozīmē, ka viņi uzskata Latviju par zemas korupcijas valsti. Vairākums Latvijas pilsoņu, līdzīgi kā vairākums Eiropas Savienības pilsoņu citās dalībvalstīs, uzskata korupciju par plaši izplatītu problēmu, kas skar gan vietējās pašvaldības, gan nacionālā līmeņa institūcijas. Plaši izplatīta korupcijas uztvere (pat tad, ja tā neatbilst realitātei) ir problēma sabiedrības saliedēšanai, jo noārda iedzīvotāju uzticēšanos institūcijām.

Tabula Nr.30. *Latvijas pilsoņu korupcijas uztvere salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem. Avots: Korupcijas Eirobarometrs 2023.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Cik plaši izplatīta ir korupcijas problēma manā valstī? Atbilde: plaši izplatīta. (%)	74%	70%	96%	13%	83%	48%
Piekrīt, ka korupcija ir vietējās vai reģionālajās pašvaldībās (%)	64%	73%	93%	29%	81%	63%
Piekrīt, ka korupcija ir nacionālā līmeņa pārvaldes institūcijās	68%	74%	92%	27%	78%	65%

Tabula Nr.31 rāda, ka korupcijas uztvere dažādās Latvijas sabiedrības grupās 2023.gada sākumā bija salīdzinoši vienmērīga. Tas ir pārsteidzoši, jo sabiedriskās domas aptauja, kas 2022.gadā tika veikta uzreiz pēc vēlēšanām (lai noskaidrotu, kāds Latvijas sabiedrības īpatsvars uzskata, ka lielākā daļa Latvijas valsts pārstāvju ir korumpēti), parādīja izteikti lielāku korupcijas uztveri cilvēkiem ar zemiem ienākumiem un cilvēkiem, kuri savās ģimenēs runā krieviski[3].

Tabula Nr. 31. *Latvijas iedzīvotāji, kuri uzskata, ka Latvijā korupcija ir plaši izplatīta. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 72%. Avots: Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	64%	69%	69%	80%	77%	70%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	61%	74%	70%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	71%	73%				

[3] Skat. https://providus.lv/raksti/kads-bija-veletaju-vestijums-14-saeimas-velesanas-un-ko-tas-liecina-par-noskanam-latvijas-sabiedriba/

Pilsonība	Latvijas pilsonis	Latvijas nepilsonis			
	73%	68%			
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	Zemi	Vidēji zemi	Vidēji	Vidēji augsti	Augsti
	74%	74%	73%	74%	72%
Apdzīvota vieta	Rīga	Cita pilsēta	Lauki		
	71%	70%	76%		

Aspekts 8: diskriminācija un cilvēktiesību ievērošana

Šī pārskata nodaļa pievērsīsies šādiem jautājumiem:
1) cik svarīga Latvijas pilsoņiem šķiet nediskriminācijas principa un cilvēktiesību ievērošana;
2) personiskā diskriminācijas pieredze;
3) diskriminācijas uztvere Latvijas sabiedrībā;
4) Latvijai šobrīd specifiskie cilvēktiesību jautājumi.

8.1 Cilvēktiesību ievērošanas svarīgums

Tabulā Nr.32 redzams, ka Latvijas pilsoņu publiski paustās vērtības attiecībā uz cilvēktiesību principiem (brīvībām un nediskrimināciju) ir ļoti līdzīgas vidēja Eiropas Savienības pilsoņa vērtībām.

Tabula Nr.32. *Latvijas iedzīvotāju un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu sajūtas par cilvēktiesību ievērošanas svarīgumu. Avots: Vērtību Eirobarometrs 2020*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Piekrīt apgalvojumam, ka likumam ir jāattiecas uz visiem vienlīdzīgi, kā arī katram jābūt tiesībām uz taisnīgu tiesu neatkarīgā tiesā. Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	90%	82%	94%	70%	75%	90%
Piekrīt apgalvojumam, ka katram jābūt tiesībām uz domu, izpausmes un reliģijas brīvību. Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	83%	81%	92%	71%	73%	86%
Piekrīt apgalvojumam, ka jāciena katram viņa personiskā dzīvesveida izvēle un ģimenes dzīve. Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	82%	79%	91%	63%	64%	76%
Piekrīt apgalvojumam, ka dzimumu vienlīdzība aktīvi jānodrošina visās jomās. Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	77%	79%	89%	61%	63%	62%
Piekrīt apgalvojumam, ka nedrīkst būt diskriminācija (neatkarīgi no pamata - dzimuma, vecuma, etniskās izcelsmes, reliģijas, politikas un citiem viedokļiem, piederēšanas pie mazākuma, turīguma pakāpes, invaliditātes vai seksuālās orientācijas). Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	80%	79%	91%	63%	66%	78%
Piekrīt apgalvojumam, ka jābūt brīvam miermīlīgi pulcēties, apvienoties organizācijās un protestēt. Vismaz 7 balles no 10 (10 ballu skalā, kur 10 nozīmē "pilnībā piekrītu")	81%	77%	89%	61%	67%	82%

8.2 Personiskā saskarsme ar diskrimināciju

Latvijas iedzīvotāji vai nu reti atzīst vai reti sastopas ar diskrimināciju reliģiskās pārliecības dēļ, seksuālās orientācijas dēļ vai dzimuma dēļ. Salīdzinoši biežāk Latvijas iedzīvotāji izjūt diskrimināciju pēc politiskās pārliecības un etniskās izcelsmes (sevišķi krieviski runājošie), kā arī sociālekonomiskā statusa (sevišķi cilvēki ar pamatizglītību un zemiem ienākumiem).

Tabula Nr.33. *Latvijas iedzīvotāju personiskā saskarsme ar diskrimināciju. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Latvijas iedzīvotāji (vidējais rādītājs)	**Kuras iedzīvotāju grupas biežāk saskārušās?**
Piekrīt, ka tiek diskriminēts savas etniskās izcelsmes dēļ	11%	Krievu sarunvaloda ģimenē: 21% Latvijas nepilsoņi: 25%
Piekrīt, ka tiek diskriminēts sava dzimuma dēļ	5%	Sievietes: 7%
Piekrīt, ka tiek diskriminēts savas seksuālās identitātes/orientācijas deļ	2%	
Piekrīt, ka tiek diskriminēts savas reliģiskās pārliecības dēļ	2%	
Piekrīt, ka tiek diskriminēts savas politiskās pārliecības dēļ	9%	Krievu sarunvaloda ģimenē: 15% Latvijas nepilsoņi:18%
Piekrīt, ka tiek diskriminēts sava sociālekonomiskā stāvokļa dēļ	10%	Cilvēki ar pamatizglītību: 22%; cilvēki ar zemiem ienākumiem: 16%

8.3 Diskriminācijas uztvere Latvijas sabiedrībā

Spriežot pēc datiem tabulā Nr.34, Latvijas iedzīvotāji biežāk Latvijas sabiedrībā saredz šādus diskriminācijas paveidus: diskriminācija pēc seksuālās orientācijas, etniskās izcelsmes, sociālekonomiskā stāvokļa.

Tabula Nr.34. *Latvijas iedzīvotāju personiskā saskarsme ar diskrimināciju. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Latvijas iedzīvotāji (vidējais rādītājs)	Kuras iedzīvotāju grupas biežāk uztver šādu diskriminācijas paveidu Latvijas sabiedrībā?
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti savas etniskās izcelsmes dēļ	31%	Zemi ienākumi: 40% Jaunieši vecuma grupā 18-24: 38% Ģimenes valoda - krievu: 36%
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti sava dzimuma dēļ	17%	Zemi ienākumi: 22% Sievietes: 20%
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti savas seksuālās identitātes/orientācijas deļ	32%	Augsti ienākumi: 40%
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti savas reliģiskās pārliecības dēļ	13%	Augsti ienākumi: 21%
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti savas politiskās pārliecības dēļ	25%	Nepilsoņi: 37% Ģimenes valoda - krievu: 32% Zemi ienākumi: 32%
Piekrīt, ka Latvijā citi cilvēki tiek diskriminēti sava sociālekonomiskā stāvokļa dēļ	29%	Zemi ienākumi: 41% Jaunieši vecuma grupā 18-24: 35%

8.4 Latvijai šobrīd specifiskie cilvēktiesību jautājumi

2023.gada pavasarī Latvijas krieviski runājošie iedzīvotāji uzskatīja, ka Latvijā tiek diskriminēti tie iedzīvotāji, kuri nezina vai slikti zina latviešu valodu. Šādi uzskatīja visas ģimenē krieviski runājošās iedzīvotāju grupas, tai skaitā jaunieši (vecumā zem 30 gadiem). Kā redzams grafikā Nr.10, latviski runājošie Latvijas iedzīvotāji šādam uzskatam nepiekrīt.

Grafiks Nr. 10. *Latvijas iedzīvotāji, kuri piekrīt apgalvojumam, ka Latvijā pastāv diskriminācija pret cilvēkiem, kuri nezina vai slikti zina latviešu valodu. Avots: FES aptauja 2023.*

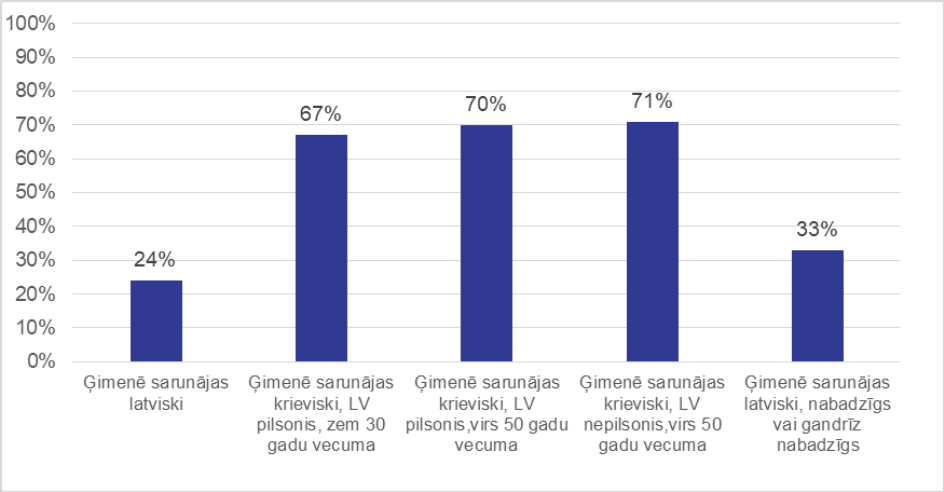

2022.gada rudenī pēc Providus pasūtījuma veiktā sabiedriskās domas aptauja pirmo reizi parādīja dramatiskās atšķirības, kas pastāv starp dažām sabiedrības grupām jautājumā par to, vai Latvijā var bez bailēm paust savus uzskatus par politiku. Īpaši krasas atšķirības vērojamas starp latviski un krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, kā arī starp iedzīvotājiem ar augstiem un zemiem ienākumiem (skat. tabula Nr.35).

Tabula Nr. 35. *Latvijas iedzīvotāju piekrišana viedoklim, ka Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savus uzskatus par politiskiem jautājumiem. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 47%. Avots: Providus aptauja 2022.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	53%	54%	49%	42%	43%	46%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	28%	43%	54%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	61%	23%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	49%	24%				
Mēneša ienākumi uz vienu	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	

cilvēku ģimenē	33%	38%	48%	60%	58%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	44%	47%	51%			

2023.gada pavasarī pētījumu centrs SKDS pēc Frīdriha Eberta fonda pasūtījuma šo jautājumu sadalīja sešos elementos (skat.zemāk). Tabulā Nr.36 redzams, ka par atsevišķiem sabiedrībā jūtīgiem jautājumiem latviski un krieviski runājošiem Latvijas iedzīvotājiem ir atšķirīgi vērtējumi par to, vai iespējams bez bailēm paust kādu nostāju.

Tabula Nr. 36. *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu viedokļi par brīvu izpausmi Latvijā. Avots: FES aptauja 2023.*

	Ģimenē sarunājas latviski	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis, zem 30 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV nepilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas latviski, nabadzīgs vai gandrīz nabadzīgs
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par pie varas esošajām politiskajām partijām un to līderiem	75%	57%	32%	44%	55%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par dažādiem politiskiem jautājumiem	74%	62%	46%	45%	57%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par dažādiem Latvijas vēstures notikumiem, ja tas atšķiras no valsts oficiālās nostājas (piemēram, jautājums par to, vai 1940. gadā notika Latvijas okupācija)	62%	39%	21%	39%	48%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par Krieviju un tās militāro iebrukumu Ukrainā, ja tas atšķiras no valsts oficiālās nostājas	55%	28%	14%	31%	38%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par to, ka viņi neatbalsta valdības noteikto obligāto vakcinēšanos	67%	59%	49%	54%	53%
Uzskata, ka cilvēki Latvijā šobrīd var brīvi un bez bailēm paust savus viedokļus, kas ir vērsti pret seksuālo minoritāšu tiesību paplašināšanu	69%	69%	52%	39%	37%

Lielas iedzīvotāju bailes paust savu viedokli ir problēma sabiedrības saliedētībai vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, atklāts un godīgs dialogs ir viens no saliedētas sabiedrības balstiem, kas ir cieši saistīts ar vārda

brīvību. Ja cilvēki baidās atklāti runāt, viņi jūtas atsvešināti no plašākas sabiedrības un neuzticēsies pārējai sabiedrībai. Otrkārt, bailes paust savu viedokli rada slēptu spriedzi, kas var izraisīt daudz lielāku konfliktu apstākļos, kad šī spriedze atklāsies. Cilvēki var sākt meklēt līdzīgi domājošas kopienas, sākot veidoties informatīvajiem “burbuļiem”, kas vēl vairāk var polarizēt sabiedrību. Tad ja tiek apklusinātas arī mērenās balsis, tas var radīt vakuumu, kuru aizpildīs ekstrēmi uzskati, kuru autoriem nav bail publiski runāt.
Līdz ar to bailes godīgi paust savu viedokli noārda sociālās saiknes un uzticēšanos, kas ir saliedētas sabiedrības pamats.

Aspekts 9: ģimenes saites un draugi

Absolūti lielākajai Latvijas iedzīvotāju daļai ir ģimene un draugu loks, kam uzticēties un ar ko kopā pavadīt laiku.

Tabulā Nr.37 gan iezīmējas arī tās Latvijas sabiedrības grupas, kur ievērojama to pārstāvju daļa (pat viena trešā daļa!) varētu justies vientuļi: tie ir nepilsoņi, cilvēki ar zemiem ienākumiem, kā arī vecākās paaudzes iedzīvotāji. Iedzīvotāju izolētības sajūta ir problēma saliedētas sabiedrības veidošanai tādēļ, ka tad, kad cilvēki jūtas izolēti un bez atbalsta, viņiem ir mazāk iespēju pašiem iesaistīties sabiedriskā labuma aktivitātēs un palīdzēt citiem. Laika gaitā sabiedrībā, kas sastāv no izolētiem indivīdiem, varētu novērot pieaugošu neuzticēšanos, lielāku sociālo fragmentāciju, kā arī retāku savstarpējo palīdzību.

Tabula Nr.37. *Latvijas iedzīvotāju sociālie kontakti. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Piekrīt apgalvojumam: es bieži tiekos / pavadu laiku ar ģimenes locekļiem	81%	81%	76%	84%	76%	71%	74%	83%
Piekrīt apgalvojumam: man ir draugu loks, kam uzticēties	80%	90%	72%	84%	74%	67%	71%	90%
Piekrīt apgalvojumam: man ir plaši profesionālie kontakti ārpus tiešajiem darba pienākumiem.	42%	39%	19%	46%	37%	32%	27%	55%

Līdzīga tendence atklājas, Latvijas iedzīvotājiem uzdodot jautājumu, vai viņiem ir kāds cilvēks, uz kuru varētu paļauties, ja rastos nopietnas personiska rakstura problēmas (skat.tabula Nr.38). Šādi cilvēki ir trim ceturtajām daļām (75%) respondentu. Ievērojami retāk uz ko paļauties ir iedzīvotājiem ar pamatizglītību, Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem (sevišķi nepilsoņiem), cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.

Tabula Nr. 38. *Latvijas iedzīvotāju piekrišana apgalvojumam, ka "ir cilvēki, uz kuriem varu paļauties, ja man rastos nopietnas personiska rakstura problēmas". Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 75%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	18-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45-54 gadi	55-64 gadi	65-75 gadi
	81%	74%	76%	72%	76%	71%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	61%	73%	83%			

Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	80%	67%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	77%	65%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	68%	68%	79%	79%	81%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	70%	78%	76%			

Aspekts 10: attieksme pret dažādību un citādā pieņemšana

Šajā pārskata sadaļā tiks aplūkota Latvijas iedzīvotāju saskarsme ar daudzveidību un attieksme pret daudzveidību.

10.1 Saskarsme ar daudzveidību

Latvijas iedzīvotājiem ir saskarsme ar citu vecumu un tautību cilvēkiem - tas redzams Tabulā Nr.39 apkopotajos datos. Vienlaikus Latvijas sabiedrības vairākums nepazīst cilvēkus, kuru seksuālā orientācija ir atšķirīga no attiecīgā iedzīvotāja orientācijas vai, kas ticamāk, nav informēts par savu draugu un paziņu seksuālo orientāciju. Jauniešiem un cilvēkiem ar augstiem ienākumiem biežāk ir draugi un paziņas ar atšķirīgu seksuālo orientāciju.

Tabula Nr. 39. *Latvijas iedzīvotāju saskarsme ar daudzveidību. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Nav citu tautību draugu	14%	20%	18%	18%	7%	5%	13%	13%
Darba kolēģu vidū nav citu tautību cilvēki	12%	16%	11%	17%	3%	6%	11%	10%
Draugu un paziņu vidū nav cilvēku, kuru seksuālā orientācija atšķiras no savējās	54%	43%	68%	55%	53%	67%	58%	48%
Draugu un paziņu vidū nav dažādu vecumu cilvēki	4%	10%	3%	5%	3%	3%	3%	4%

Atbilstoši 2020.gada beigās veiktajai aptaujai, vairākumam Latvijas iedzīvotāju (56%) nav draugu vai kolēģu, kas piederētu kādai no šīm grupām: cilvēki ar invaliditāti, ebreji, romi, musulmaņi, cilvēki no citām Eiropas valstīm vai Dienvidāzijas, geji, lesbietes, transpersonas. Sevišķi maz saskarsmes ar Latvijas sabiedrības daudzveidību ir cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, kā arī vecākajām paaudzēm. Cilvēkiem ar augstiem ienākumiem ir visbiežākā saskarsme ar Latvijas sabiedrības daudzveidību (atskaitot saskarsmi ar romiem un cilvēkiem ar fiziska rakstura invaliditāti). Interesanti, ka tikai 7% ģimenēs latviski runājošajiem iedzīvotājiem ģimenes, kolēģu vai draugu lokā ir ebreji (salīdzinot ar 22% starp krieviski runājošajiem iedzīvotājiem).

Tabula Nr.40. *Daudzveidība Latvijas iedzīvotāju personiskajā pieredzē: kādu grupu pārstāvji ir ģimenes, draugu vai kolēģu lokā. Avots: Providus aptauja 2020.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Cilvēki no Eiropas valstīm (piemēram, francūži, vācieši)	18%	17%	14%	18%	18%	11%	7%	23%
Cilvēki no Dienvidāzijas valstīm (piemēram, indieši)	4%	5%	1%	4%	4%	3%	2%	7%
Geji, lesbietes, transpersonas	6%	8%	1%	5%	8%	6%	4%	9%
Romi (čigāni)	7%	8%	4%	6%	10%	3%	8%	7%
Cilvēki ar fiziska rakstura invaliditāti	27%	20%	25%	26%	29%	20%	25%	26%
Cilvēki ar garīga rakstura invaliditāti	7%	8%	6%	8%	6%	8%	6%	9%
Musulmaņi	3%	0	2%	2%	4%	3%	3%	4%
Ebreji	13%	10%	15%	7%	22%	23%	6%	17%
Ģimenes, draugu vai kolēģu lokā nav cilvēku no šīm grupām	53%	62%	57%	56%	49%	56%	64%	49%

10.2 Attieksme pret daudzveidību

Latvijā ir ļoti maz iedzīvotāju (tikai 8%), kuri uzskata, ka tas nav labi, ja dažādu tautību bērni mācas kopā. Šāds procents ir konstants neatkarīgi no valodas vai pilsonības statusa (avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023).

Vienlaikus pret dažām grupām Latvijas sabiedrībai ir aizspriedumi. Kā redzams tabulā Nr.41, visbiežāk Latvijas iedzīvotāji nevēlētos dzīvot kaimiņos musulmaņiem (sevišķi vecākās paaudzes pārstāvji un cilvēki ar zemiem ienākumiem), romiem, seksuālo minoritāšu pārstāvjiem (sevišķi vecāko paaudžu pārstāvji un krieviski runājošie Latvijas iedzīvotāji), kā arī cilvēkiem no Dienvidāzijas valstīm, kuri pēdējos gados Latvijā daudz studē un strādā kurjerdienestos un informācijas tehnoloģiju sektorā. Tikai viena trešdaļa (34%) Latvijas iedzīvotāju saka, ka viņiem nebūtu pretenzijas dzīvot kaimiņos jebkuras no šo grupu pārstāvjiem.

Tik zems iecietīgu Latvijas iedzīvotāju īpatsvars rada problēmas saliedētas sabiedrības veidošanai, jo šādas attiskmes traucē integrēt marginalizētās sabiedrības grupas, kā arī veicina stereotipus un diskrimināciju. Laika gaitā šādu attieksmju dēļ sabiedrība var fragmentēties un starp iedzīvotāju grupām nostiprināties savstarpējā neuzticēšanās.

Tabula Nr.41. *Latvijas iedzīvotāju aizspriedumi: ar kādu grupu pārstāvjiem nevēlētos dzīvot kaimiņos. Avots: Providus aptauja 2020.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Cilvēki no Eiropas valstīm (piemēram, francūži, vācieši)	4%	4%	9%	3%	6%	6%	6%	6%
Cilvēki no Dienvidāzijas valstīm (piemēram, indieši)	28%	25%	36%	27%	31%	29%	32%	33%
Geji, lesbietes, transpersonas	30%	21%	44%	25%	38%	37%	37%	27%
Romi (čigāni)	36%	35%	45%	35%	37%	36%	37%	27%
Cilvēki ar fiziska rakstura invaliditāti	5%	7%	5%	5%	6%	4%	9%	4%
Cilvēki ar garīga rakstura invaliditāti	27%	28%	31%	4%	6%	4%	28%	24%
Musulmaņi	37%	35%	43%	39%	33%	33%	42%	38%
Ebreji	9%	10%	9%	9%	9%	9%	15%	12%
Ne pret vienu nav iebildumi	34%	35%	29%	36%	31%	38%	37%	36%

Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas nevēlētos dzīvot kaimiņos nosaukto grupu pārstāvjiem, gandrīz pilnībā sakrīt ar to Latvijas iedzīvotāju īpatsvaru, kas nevēlētos ar viņiem strādāt vienā darba kolektīvā. Vienlaikus, nevēlēšanās veidot vienu ģimeni ir daudz izteiktāka, intensīvāka, sevišķi attiecībā uz romiem, seksuālo minoritāšu pārstāvjiem, musulmaņiem, cilvēkiem no Dienvidāzijas valstīm un cilvēkiem ar garīga rakstura invaliditāti.

Tabula Nr.42. *Latvijas iedzīvotāju aizspriedumi dažādās dzīves situācijās. Avots: Providus 2020.gada aptauja*

	Nevēlētos dzīvot kaimiņos	Nevēlētos strādāt vienā darba klektīvā	Nevēlētos, ja izveidotos kopīga ģimene
Cilvēki no Eiropas valstīm (piemēram, francūži, vācieši)	4%	4%	10%
Cilvēki no Dienvidāzijas valstīm (piemēram, indieši)	28%	24%	49%
Geji, lesbietes, transpersonas	30%	24%	56%
Romi (čigāni)	36%	31%	52%
Cilvēki ar fiziska rakstura invaliditāti	5%	6%	18%
Cilvēki ar garīga rakstura invaliditāti	27%	29%	47%
Musulmaņi	37%	33%	57%
Ebreji	9%	9%	26%
Ne pret vienu nav iebildumi	34%	34%	15%

Latvijas pilsoņu vairākumam nebūtu iebildumu imigrantus redzēt starp saviem draugiem, kaimiņiem, darba kolēģiem, ārstiem un pat ģimenes locekļiem. Tomēr salīdzinot Latvijas pilsoņus ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņi tomēr ir skeptiskāki pret iespēju, ka imigrants būtu darba kolēģis, ārsts vai ģimenes loceklis.

Tabula Nr.43. *Latvijas pilsoņu un citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu attieksmes pret imigrantiem. Avots: Imigrantu integrācijas barometrs 2022.*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Justos komfortabli, ja imigrants būtu draugs (%)	80%	82%	98%	43%	74%	73%
Justos komfortabli, ja imigrants būtu darba kolēģis (%)	77%	81%	96%	41%	72%	64%
Justos komfortabli, ja imigrants būtu kaimiņš (%)	64%	80%	97%	38%	70%	63%
Justos komfortabli, ja imigrants būtu ārsts (%)	65%	78%	97%	42%	66%	58%
Justos komfortabli, ja imigrants būtu ģimenes loceklis, tai skaitā dzīvesbiedrs (%)	60%	74%	95%	34%	60%	61%

Aspekts 11: solidaritāte

Starp Latvijas iedzīvotājiem nav daudz tādu, kas apgalvotu, ka dažādu Latvijas sociālo grupu labklājība viņiem vispār nerūp. Gandrīz visi Latvijas iedzīvotāji izjūt kaut nelielu solidaritāti ar vecāka gadugājuma cilvēkiem, ģimenēm ar bērniem, Latvijas iedzīvotājiem kopumā, savas apkaimes iedzīvotājiem. Ļoti plaša solidaritāte ir arī ar bezdarbniekiem. Salīdzinoši vēsāka attieksme ir pret eiropiešiem un imigrantiem.

Tabula Nr.44. *Kādu grupu labklājība Latvijas iedzīvotājiem un dažādām viņu grupām nemaz nerūp?. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.aptauja.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Savas apkaimes vai reģiona iedzīvotāji	5%	4%	5%	5%	5%	6%	3%	3%
Latvijas iedzīvotāji	4%	2%	3%	4%	3%	6%	3%	3%
Eiropieši	12%	7%	17%	12%	13%	18%	14%	9%
Vecāka gadagājuma cilvēku	2%	3%	1%	2%	1%	3%	1%	1%
Bezdarbnieku	9%	10%	9%	12%	5%	9%	7%	8%
Ģimeņu ar bērniem	3%	3%	3%	4%	2%	3%	1%	1%
Imigrantu	19%	12%	22%	20%	19%	21%	22%	10%
Slimnieku un cilvēku ar invaliditāti	2%	2%	2%	2%	2%	3%	1%	1%

Salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņi pat vēl biežāk uzskata, ka valdībai būtu jāatbalsta neaizsargātie valsts iedzīvotāji, lai viņu dzīve būtu cieņpilna. Atbalsts valsts līmeņa solidaritātei ir augstāks nekā Lietuvā un Igaunijā.

Grafiks Nr.11. *Latvijas un Eiropas Savienības valstu pilsoņi, kuri uzskata, ka V=valdībai jāpalīdz visvārīgākajā situācijā esošajiem pilsoņiem, lai viņu dzīve būtu cienīga. Vērtējums skalā no 1 līdz 10, kur 10 nozīmē, ka "tas pilnībā atspoguļo manu skatījumu". Atbildes variants: no 7 līdz 10. Avots: Vērtību Eirobarometrs 2020.*

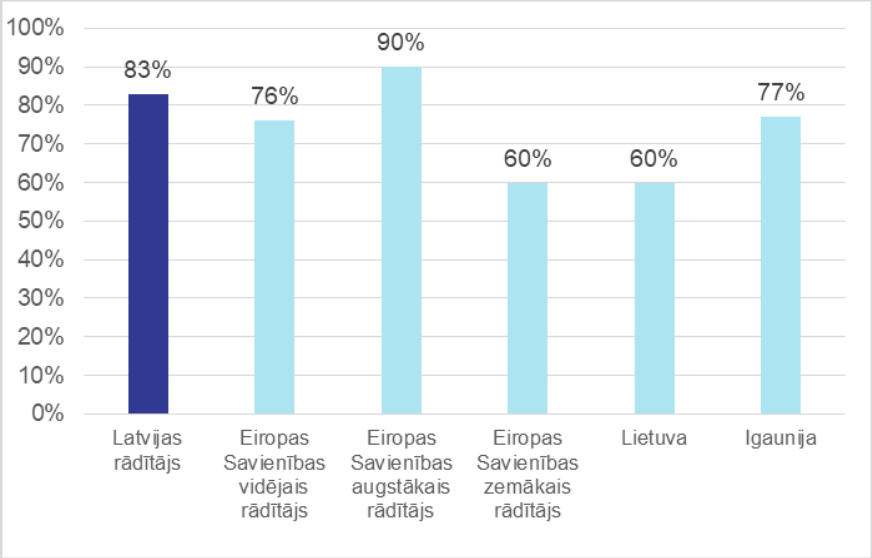

Līdzīgi augsts atbalsts starp Latvijas pilsoņiem ir teorētiskajām tiesībām uz patvērumu cilvēkiem, kuri tiek vajāti.

Grafiks Nr.12. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu piekrišana apgalvojumam "Tiesībām uz patvērumu jābūt katram, kuram ir labi pamatotas bailes no vajāšanas dēļ personas rases, reliģijas, pilsonības, dalības kādā sociālajā grupā vai dēļ viedokļa par politiku." Atbildes variants: no 7 līdz 10. Avots: Vērtību Eirobarometrs 2020.*

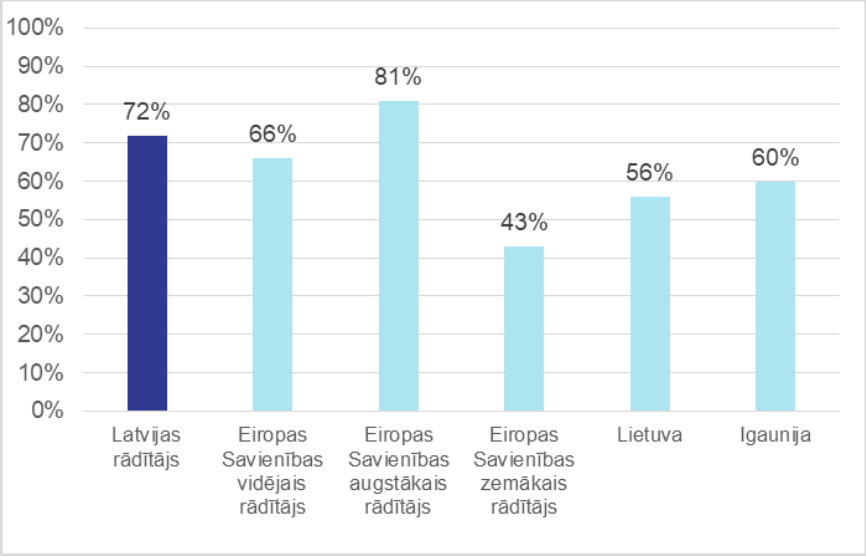

Taču šis atbalsts sarūk gadījumā, kad tiek jautāts, vai Latvijai jāpalīdz bēgļiem (skat.nākamais grafiks)

Grafiks Nr.13. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuri piekrīt apgalvojumam, ka savai valstij jāpalīdz bēgļiem. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).*

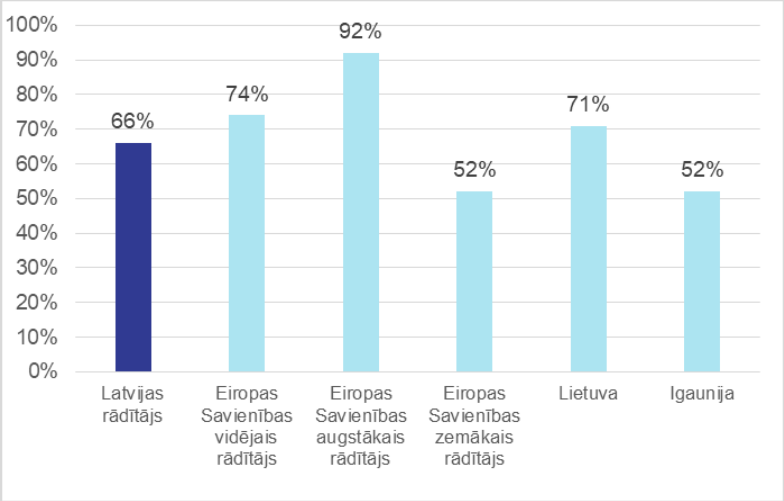

Atbalstam bēgļiem un bēgļu uzņemšanai var būt dažādas intensitātes - pilnīgs atbalsts, piesardzīgs atbalsts, skepse, noraidījums. Nākamajā grafikā redzams, kādas Latvijas sabiedrības grupas atbalstītu Ukrainas bēgļu pēc iespējas plašu un nebirokrātisku uzņemšanu (vēl liela daļa Latvijas sabiedrības atbalstītu Ukrainas bēgļu piesardzīgāku uzņemšanu).

Grafiks Nr.14. *Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka Latvijai bez īpašas birokrātijas būtu jācenšas uzņemt pēc iespējas vairāk Ukrainas bēgļu. Avots: FES aptauja 2023.*

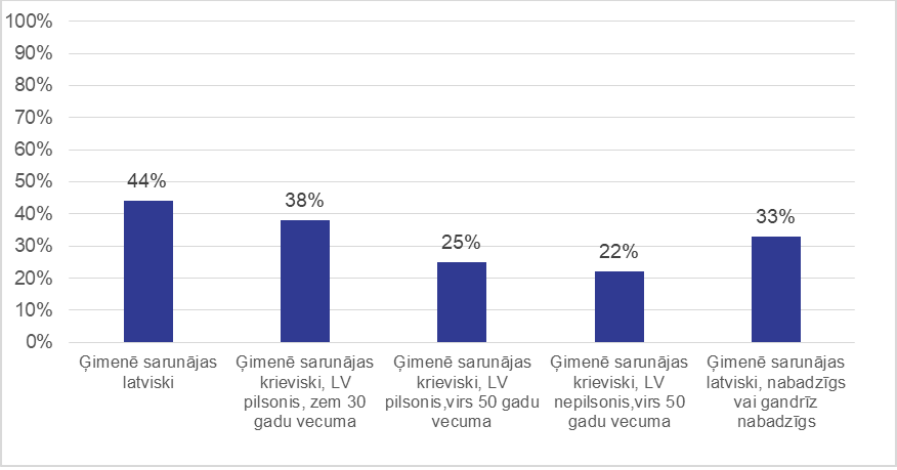

Aspekts 12: altruisms un labdarība

Latvijas iedzīvotāji diezgan bieži palīdz svešiniekiem, kā arī ziedo naudu un mantu labdarībai. Sevišķi bieži labdarībā iesaistāsi cilvēki ar augstiem ienākumiem. Tāpat salīdzinoši populāra ir dalība talkās un brīvprātīgais darbs. Vienlaikus asins nodošana ir reta.

Tabula Nr.45. *Kāds Latvijas iedzīvotāju īpatsvars un kurās grupās neveic prosociālu rīcību? Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Pēdējo 12 mēnešu laikā neveica brīvprātīgo darbu	50%	41%	66%	49%	53%	58%	58%	42%
Pēdējo 12 mēnešu laikā brīvprātīgi neziedoja asinis	76%	86%	86%	76%	76%	75%	84%	68%
Pēdējo 12 mēnešu laikā nepiedalījās talkā	46%	43%	55%	40%	56%	55%	55%	43%
Pēdējo 12 mēnešu laikā neziedoja naudu vai mantu labdarībai	35%	44%	49%	30%	42%	44%	50%	18%
Pēdējo 12 mēnešu laikā nepalīdzēja svešiniekam vai nepazīstamam cilvēkam, kuram bija vajadzīga palīdzība	27%	27%	35%	26%	29%	34%	36%	18%

Altruistiska rīcība ir svarīga, jo tā palīdz visas sabiedrības līmenī nostiprināt domu, ka cilvēki ir atbildīgi viens par otra labklājību. Šāda rīcība ne tikai palīdz tam, kuram vajadzīga palīdzība, bet arī veido augsni labākai, empātiskākai sabiedrībai - stiprina sociālās saiknes, veicina uzticēšanos, stiprina piederības sajūtu. Laika gaitā tas arī padara sabiedrību noturīgu, kad tā saskaras ar dažādiem izaicinājumiem.

Aspekts 13: dzīvotgriba

Salīdzinot ar vidējo eiropieti, Latvijas pilsoņi 2033.gada pavasarī bija noskaņoti optimistiski: tikai 12% uzskatīja, ka lietas viņu dzīvē virzās nepareizā virzienā.

Grafiks Nr.15. *Latvijas un Eiropas Savienības citu dalībvalstu pilsoņi, kuri uzskata, ka šobrīd lietas savā dzīvē virzās nepareizā virzienā (%). Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)*

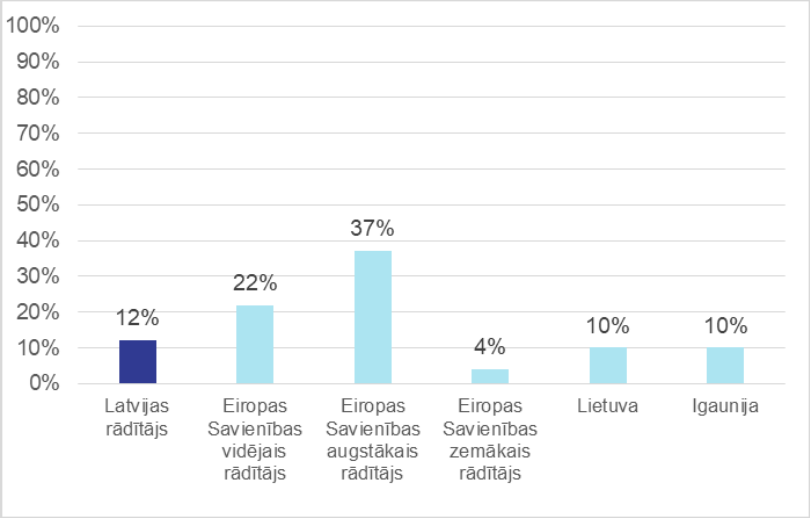

Arī apmierinātības ar dzīvi rādītāji Latvijā bija līdzīgi gan Eiropas Savienības vidējam, gan kaimiņvalstīm.

Grafiks Nr.16. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri ir apmierināti ar dzīvi (%). Avots:Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).*

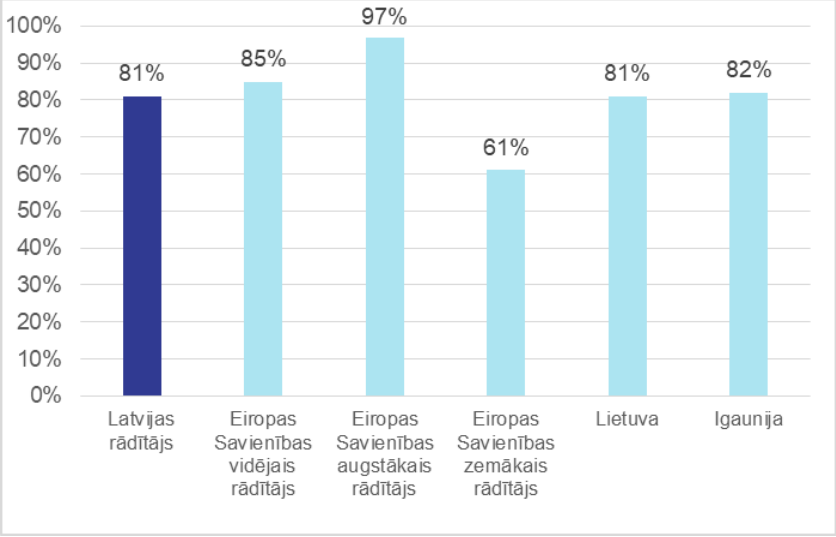

Astoņi procenti no Latvijas iedzīvotājiem 2023.gada pavasarī apgalvoja, ka nemaz nav laimīgi. Īpaši nelaimīgu cilvēku daudz ir starp iedzīvotājiem ar pamatizglītību un zemiem ienākumiem. Tas var liecināt par nopietnām strukturālām problēmām (piemēram, sociālekonomisko nevienlīdzību, noslāņošanos, iespēju trūkumu). Dziļi nelaimīgi cilvēki arī parasti nepiedalīsies kopīgās sabiedrības aktivitātēs.

Tabula Nr. 46. *Laimes trūkums. Latvijas iedzīvotāju atbilde uz jautājumu: "Kopumā ņemot, cik laimīgs/-a Jūs esat?" Atbilde variants: Nemaz neesmu laimīgs. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 8%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	18-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45-54 gadi	55-64 gadi	65-75 gadi
	4%	6%	5%	11%	7%	12%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	21%	8%	3%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	6%	11%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	7%	9%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	16%	9%	6%	8%	1%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	6%	8%	8%			

43% Latvijas iedzīvotāju apgalvo, ka parasti ātri atgūstas pēc grūtībām. Īpaši viegli atgūties pēc grūtībām ir cilvēkiem ar augstiem ienākumiem un jauniešiem. Papildus izpēti prasītu datu izskaidrošana par to, kādēļ krieviski runājošajiem iedzīvotājiem atgūšanās pēc grūtības ir sarežģītāka nekā latviski runājošajiem (skat. tabula Nr.47).

Tabula Nr. 47. *Latvijas iedzīvotāju daļa, kuri parasti ātri atgūstas pēc grūtībām. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 43%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	18-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45-54 gadi	55-64 gadi	65-75 gadi
	54%	52%	47%	40%	38%	31%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			

	42%	41%	48%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	48%	34%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	43%	38%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	35%	21%	46%	43%	65%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	45%	38%	47%			

Domājot par noskaņojumiem par Latviju, vairākums Latvijas iedzīvotāju, it sevišķi ar augstiem ienākumiem, uzreiz pēc 2022.gada Saeimas vēlēšanām uz Latvijas nākotni skatījās ar cerībām. Aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju gan vienlaikus saskatīja apdraudējumus Latvijas nākotnei.

Satraucoši, ka vairāk nekā puse krieviski runājošo iedzīvotāju un liels īpatsvars no cilvēkiem ar zemiem ienākumiem izjuta aizvainojumu pret valsti. Aizvainojums ir emocija, kuru viegli kurināt radikālu un ekstrēmu viedokļu paudējiem, kā arī tas traucē veidoties savstarpējai uzticēšanai un nākotnes vīzijai. Ja aizvainojumu izjūt liela sabiedrības daļa, tad tā ir nopietna problemātiska ceļā uz saliedētas sabiedrības veidošanu.

Tabula Nr.48. *Latvijas iedzīvotāju noskaņojumi par Latvijas nākotni un attieksmes pret Latvijas valsti 2022.gada oktobrī. Avots: Providus aptauja 2022*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Uzskata, ka Latvijas nākotne ir apdraudēta	53%	50%	46%	50%	59%	57%	58%	47%
Jūt aizvainojumu pret Latvijas valsti	36%	30%	30%	25%	55%	55%	44%	24%
Ar cerībām skatās uz Latvijas nākotni	63%	64%	68%	73%	46%	53%	58%	72%

Aspekts 14: starpgrupu attiecības

Latvijas pilsoņi gandrīz tikpat bieži (79%) kā citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi (81%) uzskata, ka valstī dzīvojošajiem cilvēkiem daudz kas ir kopīgs. Arī Lietuvas un Igaunijas rādītāji ir līdzīgi. Spēja saskatīt atšķirīgajos līdzpilsoņos kopīgo ir svarīga saliedētas sabiedrības veidošanā, jo tā rada savstarpējo uzticēšanos un cieņu - konflikti retāk eskalējas, kļūst vieglāk atrast risinājumus. Tāpat šī sajūta (ka cilvēkiem daudz kas kopīgs) stiprina piederības sajūtu, cilvēki jūtas pieņemti un saprasti. Tā arī padara sabiedrību noturīgu krīzēs.

Grafiks Nr.17. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka cilvēkiem savā valstī ir daudz kas kopīgs (%). Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).*

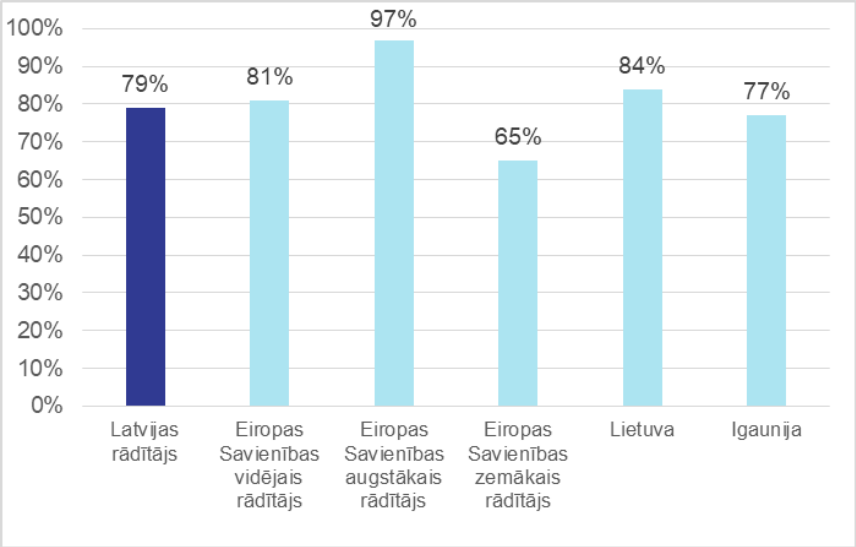

Diemžēl 2023.gada pavasarī veikta sabiedriskās domas aptauja liecina, ka Latvijas sabiedrības vairākums uzskata, ka starp dažādām etniskajām grupām Latvijā ir novērojama spriedze. Šādi noskaņojumi salīdzinoši līdzeni sadalās visās demogrāfiskajās grupās.

Tabula Nr. 49. *Latvijas iedzīvotāji, kuri uzskata, ka starp dažādām etniskajām grupām Latvijā ir novērojama etniskā spriedze. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 52%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	51%	52%	51%	56%	48%	52%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	43%	51%	55%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				

	50%	54%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	51%	54%				
Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	
	52%	52%	53%	48%	55%	
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**			
	61%	44%	51%			

Gan cilvēki, kuri ģimenēs runā latviski, gan cilvēki, kuri ģimenēs runā krieviski, lielākoties uzskata, ka kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā ir pasliktinājusies latviešu attieksme pret Latvijas krievvalodīgajiem iedzīvotājiem. Tāpat ļoti maz Latvijas iedzīvotāju izslēdz asu etnisku konfliktu iespēju Latvijā.

Tabula Nr. 50. *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu viedokļi par etnisko spriedzi Latvijā. Avots: FES aptauja 2023.*

	Ģimenē sarunājas latviski	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis, zem 30 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV nepilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas latviski, nabadzīgs vai gandrīz nabadzīgs
Uzskata, ka kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā ir pasliktinājusies latviešu attieksme pret Latvijas krievvalodīgajiem iedzīvotājiem	63%	53%	65%	57%	58%
Uzskata, ka asi etniskie konflikti starp latviešiem un Latvijā dzīvojošajiem krievvalodīgajiem nākotnē nav iespējami	18%	9%	14%	10%	15%

Neparasti tas, ka gan latviski, gan krieviski runājošie iedzīvotāji nav pārliecināti par to, vai latvieši un krievvalodīgie Latvijas iedzīvotāji kā grupas ir vienoti. Par vienotām šīs grupas uzskata tikai aptuveni trešā daļa no abu šo grupu pārstāvjiem.

Tabula Nr.51. *Latvijas iedzīvotāju vērtējumi par latviešu un krievvalodīgo iedzīvotāju kā grupu iekšējo vienotību. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Sarunvaloda ģimenē: latviešu	Sarunvaloda ģimenē: krievu
Piekrīt apgalvojumam: "Latvijas krievvalodīgo grupa ir vienota"	36%	31%
Piekrīt apgalvojumam: "Latvieši kā grupa ir vienoti"	33%	31%

Aspekts 15: sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte un vienlīdzīgas iespējas

Šajā sadaļā apskatīti Latvijas iedzīvotāju priekšstati par sabiedrības grupu ekonomiskās mobilitātes faktoriem, kā arī plašāki jautājumi par iespēju vienlīdzību Latvijas sabiedrībā.

15.1 sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte

Gandrīz pusei Latvijas pilsoņu šķiet, ka izaugšanai turīgā ģimenē ir svarīga nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu. Šāds rezultāts aptuveni atbilst arī vidēja eiropieša priekšstatiem un lietuviešu un igauņu priekšstatiem. Eiropas Savienībā vismazāko nozīmi šim faktoram piešķir Dānijas pilsoņi, vislielāko - itāļi.

Kad liela daļa no sabiedrības uzskata, ka turīgai ģimenei ir nozīme tam, lai dzīvē gūtu panākumus, tas var radīt vilšanos un neuzticēšanos tiem, kuri nav piedzimuši šādās ģimenēs. Ja iedzīvotāji pieņems, ka valsts dod vairāk privilēģijas turīgajiem, viņi mazāk iesaistīties kopīgās aktivitātēs, neticot tam, ka viņu pūliņiem būs nozīme.

Grafiks Nr.18.. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka izaugšanai turīgā ģimenē ir svarīga nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu (%). Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022.*

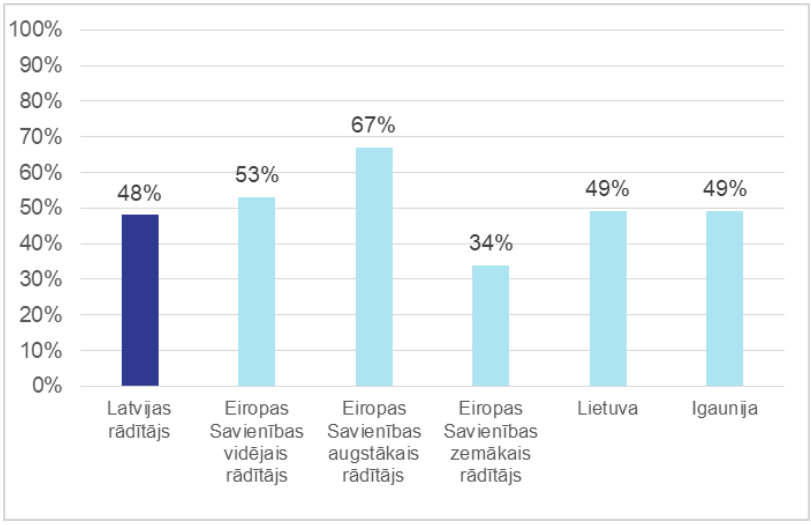

Latvijas pilsoņi uzskata, ka, lai tiktu dzīvē uz priekšu, svarīgs ir smags darbs, laba izglītība un izaugšana turīgā ģimenē. Vienlaikus interesanti, ka smagu darbu ir atzīmējuši 59% no pilsoņiem, kas ir viens no Eiropas Savienības zemākajiem rādītājiem, kamēr Igaunijā smaga darba nozīmei tic 76% pilsoņu, kas ir Eiropas Savienības pats augstākais rādītājs. Arī labas izglītības nozīme panākumiem dzīvē Latvijā ir atzīmējuši mazāk pilsoņu nekā Lietuvā un daudz mazāk nekā Igaunijā.

Toties Latvijā ir Eiropas Savienībā zemākā sajūta starp pilsoņiem, ka personas dzimumam ir svarīga nozīme dzīves panākumos - tam tic tikai 20% Latvijas iedzīvotāju iepretī 41% Eiropas Savienībā vidēji.

Tabula Nr.52. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka kādam tabulā minētajam faktoram ir svarīga nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu (%) Avots:Taisnīguma Eirobarometrs 2022*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Izaugšana turīgā ģimenē (%)	48%	53%	67%	34%	49%	49%
Laba izglītība (%)	52%	60%	75%	43%	64%	67%
Smaga strādāšana (%)	59%	66%	76%	53%	65%	76%
Piedzimšana kā vīrietim vai sievietei (%)	20%	41%	55%	20%	20%	50%

Viena trešā daļa (34%) no Latvijas iedzīvotājiem nepiekrīt apgalvojumam, ka cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts. Šim apgalvojumam īpaši bieži nepiekrīt cilvēki ar pamatizglītību, ar zemiem ienākumiem un arī krieviski ģimenēs runājošie. Vienlaikus tam piekrīt sevišķi daudz cilvēku, kuriem jau ir augsti ienākumi.

Tabula Nr. 53. *Latvijas iedzīvotāji, kuri neuzskata, ka cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts. Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 34%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	32%	25%	27%	40%	37%	45%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	53%	37%	22%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	29%	42%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	33%	44%				
Mēneša ienākumi uz vienu	**Zemi**	**Vidēji zemi**	**Vidēji**	**Vidēji augsti**	**Augsti**	

cilvēku ģimenē	46%	44%	33%	30%	20%

Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**
	31%	36%	35%

15.2 sabiedrības grupu vienlīdzīgas iespējas

Nedaudz mazāk nekā puse (52%) Latvijas pilsoņu uzskata, ka viņiem ir tādas pašas iespējas tikt uz priekšu dzīvē kā citiem cilvēkiem Latvijā. Šis rādītājs ir zemāks nekā Eiropas Savienības vidējais un pārējo divu Baltijas valstu rādītāji. Somijas sabiedrība ir Eiropas Savienībā visvairāk pārliecināta par vienlīdzīgām iespējām savā sabiedrībā, visskeptiskākie ir grieķi.

Grafiks Nr.19. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka šobrīd savā valstī viņiem ir vienlīdzīgas iespējas tikt dzīvē uz priekšu kā citiem cilvēkiem (%). Avots:Taisnīguma Eirobarometrs 2022*

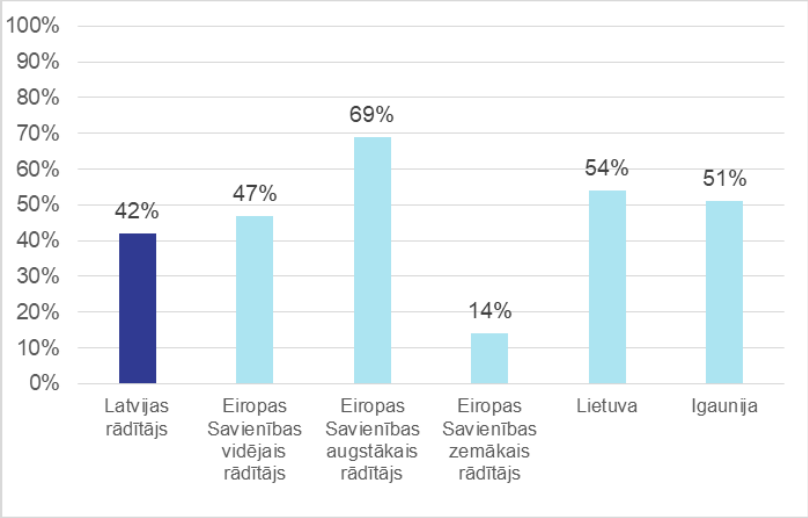

Vēl vājāks rezultāts parādās tad, kad Latvijas pilsoņus aptaujā par to, vai Latvijā cilvēki kopumā saņem to, ko ir pelnījuši. Šādam apgalvojumam būtu gatavi piekrist tikai 20% pilsoņu.

Grafiks Nr.20. *Īpatsvars no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka viņu valstī kopumā cilvēki saņem to, ko ir pelnījuši. (%) Avots:Taisnīguma Eirobarometrs 2022.*

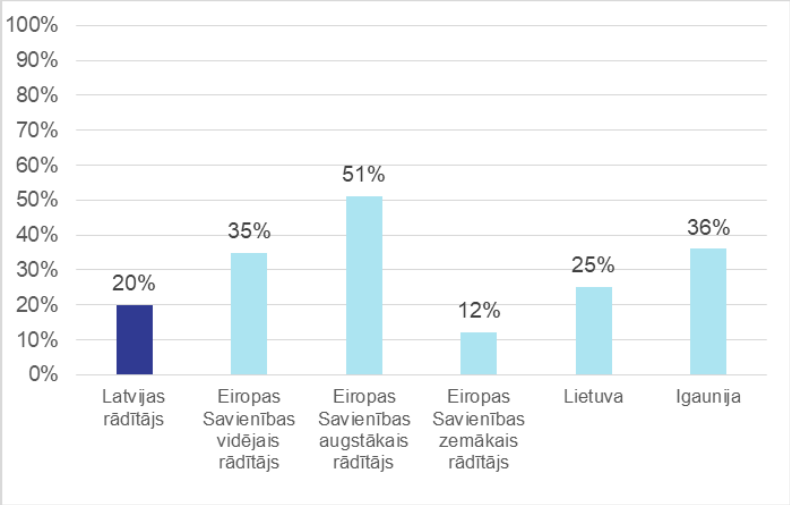

Ja skatās kopā uz visiem Latvijas iedzīvotājiem (nevis tikai pilsoņiem), tad teju puse Latvijas iedzīvotāju neuzskata, ka Latvijā ir iespēju vienlīdzība nodarbinātībā: proti, viņi pieņem, ka iespēja iegūt labi apmaksātu darbu ir atkarīga no personas dzimuma, vecuma, etniskās piederības vai invaliditātes statusa.

Tāpat viena ceturtā daļa (25%) Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijā nav iespēju vienlīdzības kontekstā ar iespējām iegūt izglītību.

Tabula Nr.54. *Iespēju nevienlīdzība Latvijas iedzīvotāju priekšstatos. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Nepiekrīt apgalvojumam, ka sabiedrībā visiem neatkarīgi no dzimuma, vecuma, etniskās piederības, invaliditātes ir vienādas iespējas iegūt izglītību	25%	23%	27%	23%	28%	26%	24%	31%
Nepiekrīt apgalvojumam, ka sabiedrībā visiem neatkarīgi no dzimuma, vecuma, etniskās piederības, invaliditātes ir vienādas iespējas iegūt labi apmaksātu darbu	49%	43%	56%	47%	51%	54%	52%	55%
Nepiekrīt apgalvojumam, ka sabiedrībā visiem neatkarīgi no dzimuma, vecuma, etniskās piederības, invaliditātes ir vienādas iespējas saņemt	38%	34%	47%	38%	39%	34%	44%	30%

medicīnas pakalpojumus

Domājot par iespējām jau pašiem sev vai saviem tuviniekiem, Latvijas iedzīvotājiem visproblemātiskā šķiet veselības aprūpes pieejamība tad, kad ir vajadzība pēc šādiem pakalpojumiem. Tā īpaši akūta ir cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, kuru vairākums apgalvo, ka paši vai viņu tuvinieki nevar atļauties samaksāt par veselības aprūpes pakalpojumiem.

Tāpat lielai daļai cilvēku ar zemiem ienākumiem nešķiet, ka viņiem ir pietiekamas pārkvalificēšanās iespējas vai pietiekami daudz sociālās aprūpes pakalpojumu. Vecākajām paaudzēm un cilvēkiem ar zemiem ienākumiem dažkārt ir problēma ar kultūras pasākumu pieejamību.

Tabula Nr.55. *Kādas iespējas Latvijas iedzīvotāji atzīst par sev nepieejamām? Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

	Vidēji Latvijā	18-24 gadi	65-75 gadi	Ģimenē runā latviski	Ģimenē runā krieviski	Bez LV pilsonības	Zemi ienākumi	Augsti ienākumi
Nepiekrīt tam, ka "nepieciešamības gadījumā es vai mani tuvinieki viegli var saņemt sociālās aprūpes pakalpojumus"	29%	18%	35%	28%	30%	35%	36%	20%
Nepiekrīt tam, ka "man vai maniem tuviniekiem ir iespēja iegūt kvalitatīvu izglītību"	19%	15%	21%	17%	24%	28%	30%	10%
Nepiekrīt tam, ka "man ir iespēja mācīties, lai nepieciešamības gadījumā apgūtu profesiju vai pārkvalificētos"	25%	13%	39%	22%	31%	35%	42%	14%
Nepiekrīt tam, ka "man ir pieejams internets un tehnoloģijas, lai lietotu digitālos pakalpojumus"	11%	2%	29%	10%	13%	23%	20%	3%
Nepiekrīt tam, ka "man ir iespēja nepieciešamības gadījumā bez ilgas gaidīšanas saņemt ārstniecības pakalpojumus"	48%	34%	54%	48%	49%	55%	56%	35%
Nepiekrīt tam, ka "es un mani ģimenes locekļi varam atļauties samaksāt par veselības pakalpojumiem"	38%	32%	50%	35%	42%	48%	55%	13%

Nepiekrīt tam, ka "man ir pieejami kultūras pasākumi un kultūras iestādes"	13%	6%	21%	12%	14%	19%	20%	1%
Nepiekrīt tam, ka "man ir pieejami sabiedriskā transporta pakalpojumi"	6%	4%	8%	8%	3%	8%	6%	2%

Kā redzams iepriekšējā tabulā, aptuveni ceturtajai daļai (29%) cilvēku vecumā no 65-75 gadiem nav pieejams internets. Vienlaikus, ja salīdzina interneta pieejamību Latvijas pilsoņiem ar citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem, tad interneta pieejamība kopumā Latvijas sabiedrībā ir diezgan laba - 81% Latvijas pilsoņu izmanto mājās katru dienu vai gandrīz katru dienu. Vienlaikus Nīderlandes piemērs (99%) rāda, ka interneta pieejamība var būt arī labāka.

Grafiks Nr.21. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuru katru dienu vai gandrīz katru dienu mājās izmanto internetu. (%) Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023*

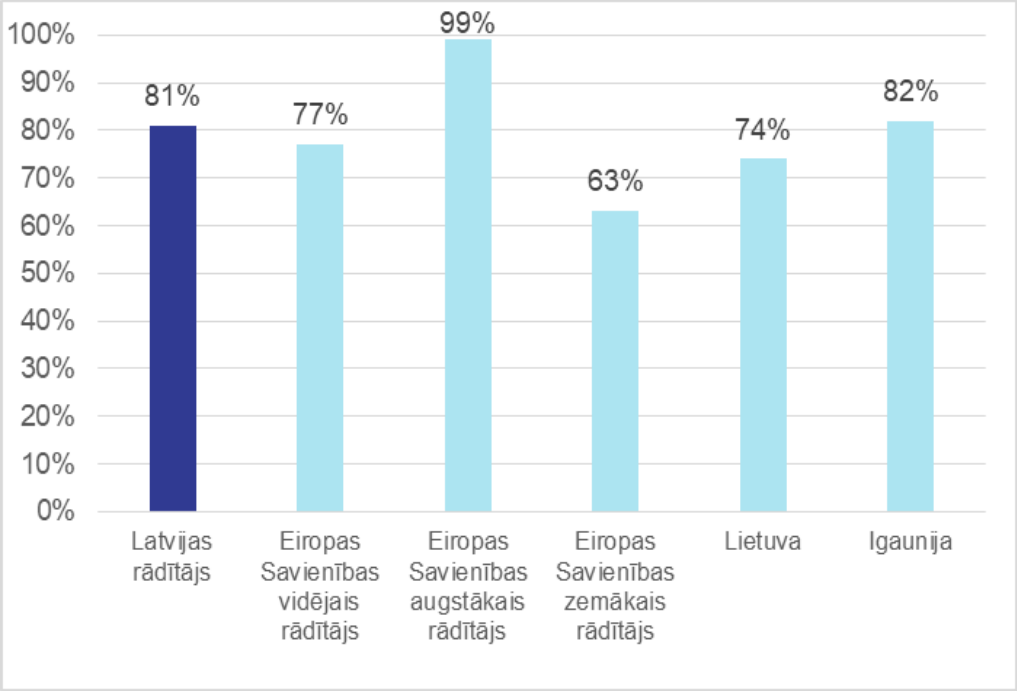

Domājot par vienlīdzīgām iespējām, Latvijas pilsoņu vairākums uzskata, ka valdība, veidojot vai pārveidojot valsts pabalstu programmas, neņem vērā šiem pilsoņiem līdzīgu cilvēku viedokli.

Grafiks Nr.22. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu nepiekrišana apgalvojumam, ka savas valsts valdība ņem vērā respondentam līdzīgu cilvēku viedokļus tad, kad veido vai reformē valsts pabalstu programmas vai pakalpojumus. Atbilde - "nepiekrītu". (%) Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022*

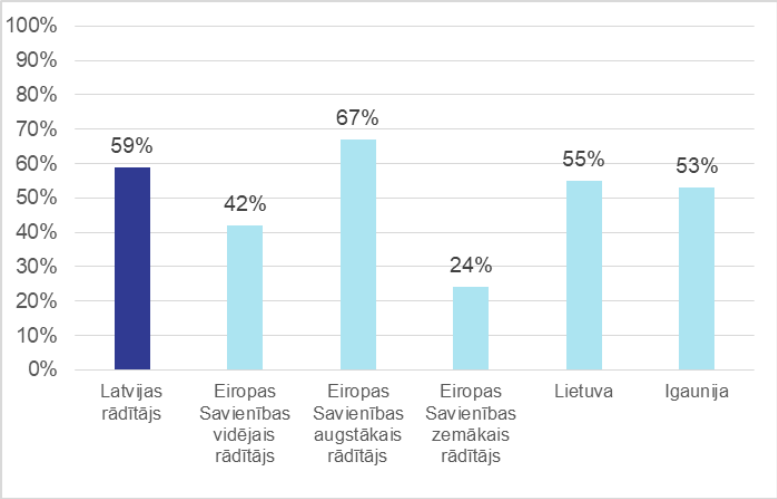

Aspekts 16: nevienlīdzība sabiedrībā

86% Latvijas pilsoņu piekrīt apgalvojumam, ka mūsdienās ienākumu atšķirības Latvijā starp cilvēkiem ir par lielu.Tas ir nedaudz populārāks viedoklis nekā Eiropas Savienībā kopumā (81%) un daudz populārāks nekā Somijā vai Dānijā (58%).

Grafiks Nr.23. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu piekrišana apgalvojumam, ka mūsdienās manā valstī ienākumu atšķirības starp cilvēkiem ir pārāk lielas. (%) Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022*

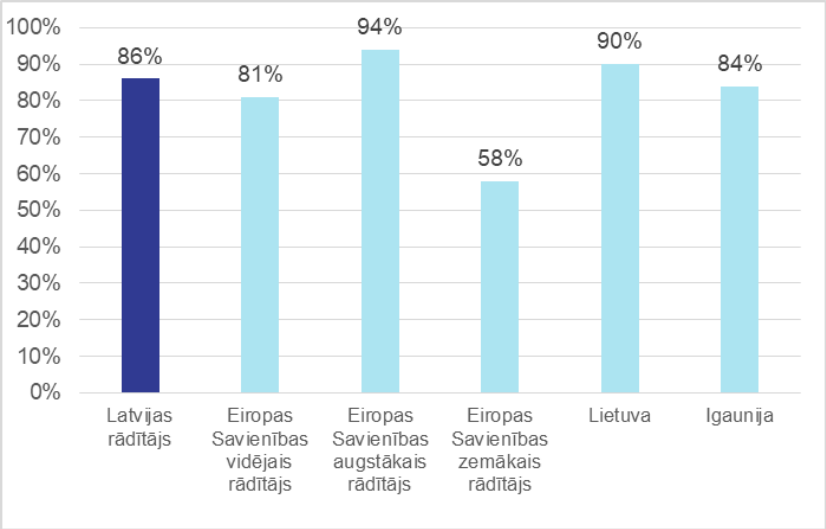

2023.gada pavasarī Vidzemes augstskolas fonda pasūtītā aptaujā Latvijas iedzīvotāji tika lūgti novērtēt savu sociālo statusu pēc kāpņu principa. Intervētājs viņiem parādīja kāpnes un lūdza iedomāties, ka tās attēlo katra Latvijas iedzīvotāja vietu sabiedrībā pēc sociālā statusa. Kopā kāpnēm ir 10 pakāpieni. Kāpņu augšgalā ir cilvēki ar visaugstāko statusu sabiedrībā. Visbiežāk Latvijas iedzīvotāji sevi redzēja piektajā pakāpienā.

Grafiks Nr.24. *Sociālā statusa kāpnes: kā savu sociālo statusu redz Latvijas iedzīvotāji? Uz X ass ir 10 pakāpieni, kur "10" apzīmē kāpņu augšdaļu (cilvēki ar visaugstāko statusu sabiedrībā — piemēram: viņiem ir visvairāk naudas, viņiem ir ietekme, viņiem ir augsta prestiža darbs) un 1 apzīmē kāpņu lejasgalu. Uz y-ass redzama proporcija no atbildēm. Avots:Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

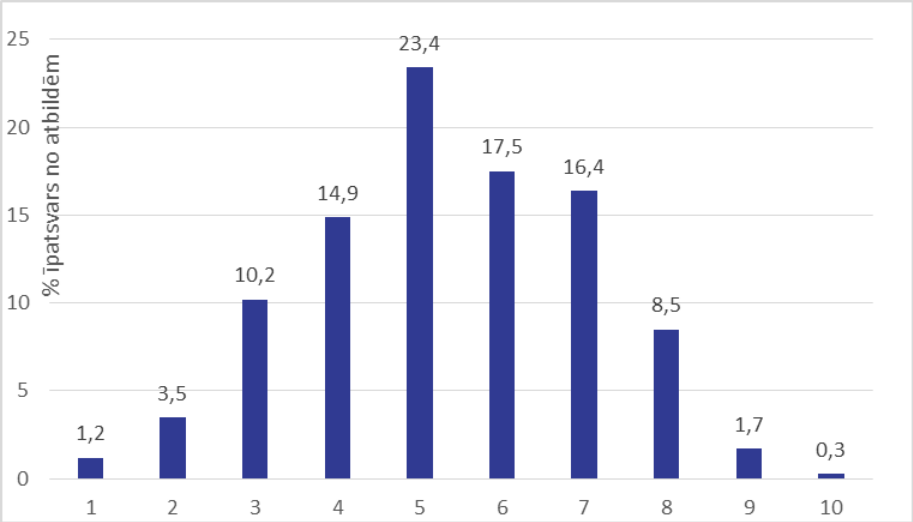

Analizējot tikai tās atbildes, kuras tika saņemtas no cilvēkiem ar zemiem ienākumiem un ar augstiem ienākumiem, var redzēt, ka pašnovērtējumi starp dažādām Latvijas sabiedrības grupām būtiski atšķiras - turīgākajai Latvijas sabiedrībai ir daudz augstāks sava sociālā statusa novērtējums. Turīgākā Latvijas sabiedrības daļa savu sociālo statusu visbiežāk saredzēja uz septītā pakāpiena.

Grafiks Nr.25. *Sociālā statusa kāpnes: kā savu sociālo statusu redz Latvijas iedzīvotāji ar zemiem un ar augstiem ienākumiem? Uz X ass ir 10 pakāpieni, kur "10" apzīmē kāpņu augšdaļu (cilvēki ar visaugstāko statusu sabiedrībā — piemēram: viņiem ir visvairāk naudas, viņiem ir ietekme, viņiem ir augsta prestiža darbs) un 1 apzīmē kāpņu lejasgalu. (%) Avots:Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

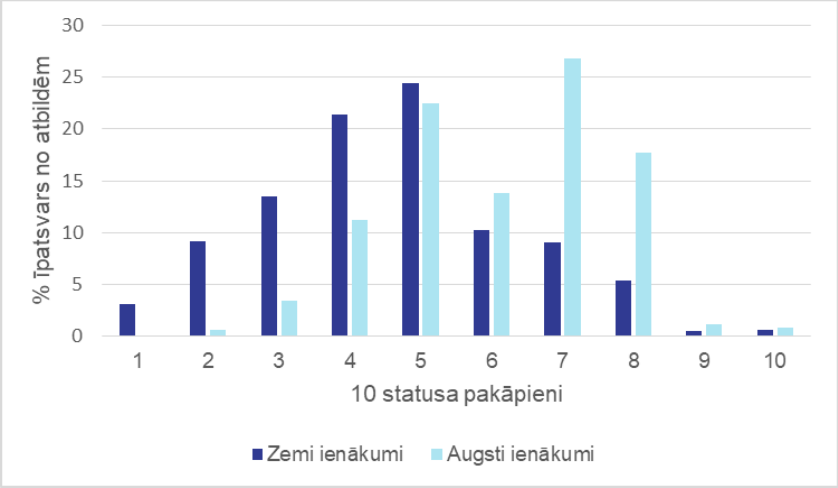

Sociālā statusa uztveres atšķirības nav tik nozīmīgas starp cilvēkiem, kuri ģimenē runā latviski vai krieviski. Vienlaikus vērts pievērst uzmanību tam, ka latvieski runājošie salīdzinoši biežāk sevi saskata uz augstākiem sociālā statusa pakāpieniem, kamēr krieviski runājošie - zemākiem.

Grafiks Nr.26. *Sociālā statusa kāpnes: kā savu sociālo statusu redz Latvijas iedzīvotāji ar latviešu un krievu ģimenes valodu? Uz X ass ir 10 pakāpieni, kur 10 apzīmē kāpņu augšdaļu (cilvēki ar visaugstāko statusu sabiedrībā — piemēram: viņiem ir visvairāk naudas, viņiem ir ietekme, viņiem ir augsta prestiža darbs) un 1 apzīmē kāpņu lejasgalu. (%) Avots:Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

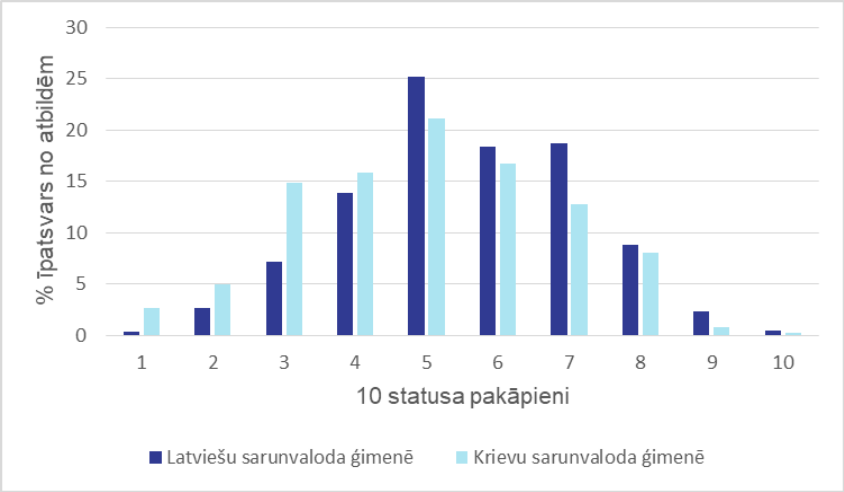

Salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm var pamanīt, ka Latvijas pilsoņi biežāk sevi pieskaita pie darba šķiras (klases) - tur sevi ierindo viena trešā daļa (34%) no Latvijas pilsoņiem, kamēr Eiropas Savienībā vidēji tādu ir mazāk (23%). Arī Lietuvā un Igaunijā ir mazāk pilsoņu, kuri identificējas kā darba šķiras pārstāvji. Vismazāk (6%) šādu pilsoņu ir Nīderlandē un Luksemburgā.

Grafiks Nr.27. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuri uzskata, ka viņi un viņu mājsaimniecība pieder pie darba šķiras (%) Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023.*

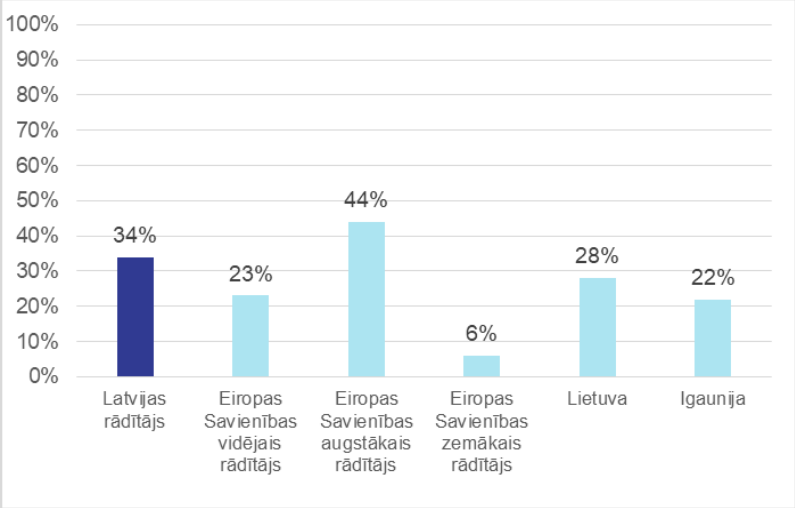

Ņemot vērā šādu sociālo pašidentificēšanos, neparasti izskatās novērojums, ka Latvijas pilsoņi Eiropas Savienībā visretāk identificējas kā kreisu politisko uzskatu pārstāvji (tikai 7% no pilsoņiem iepretī 29% Eiropas Savienībā vidēji un pat 51% Zviedrijā).

Grafiks Nr.28. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu identificēšanās ar kreisiem, centriskiem un labējiem uzskatiem uz kreisās/labējās politisko uzskatu ass. (%) Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023.*

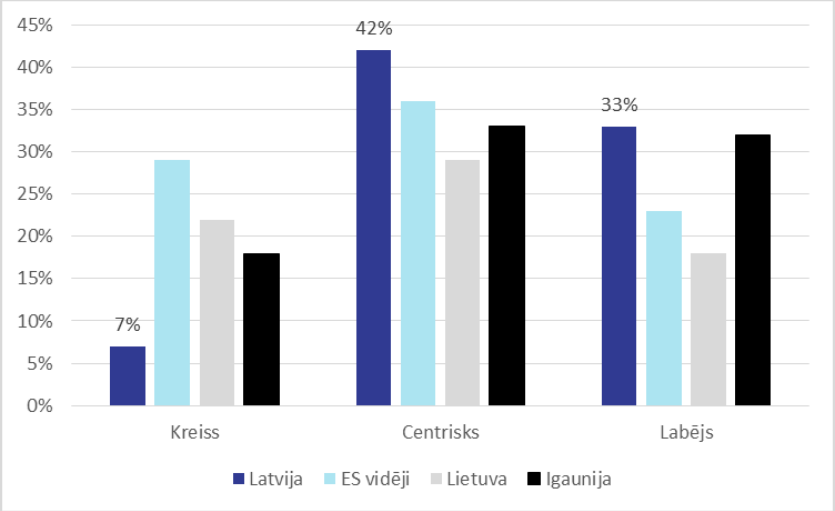

Nevienlīdzību kā problēmu ir grūti risināt tad, ja daļa no iedzīvotājiem uzskata, ka ir pieņemami nemaksāt nodokļus. Kā liecina 2019.gadā visā Eiropas Savienībā veiktā sabiedriskās domas aptauja, Latvijā ir Eiropas Savienībā augstākais pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir pieņemami neuzrādīt ienākumus, lai izvairītos no nodokļu nomaksas.

Grafiks Nr.29. *Proporcija (īpatsvars) no Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri uzskata, ka šāda rīcība ir pieņemama: privātpersona vai pašnodarbinātais izvairās no nodokļiem, neuzrādot savus ienākumus vai daļu no saviem ienākumiem. Avots: Nedeklarētā darba Eirobarometrs 2019.*

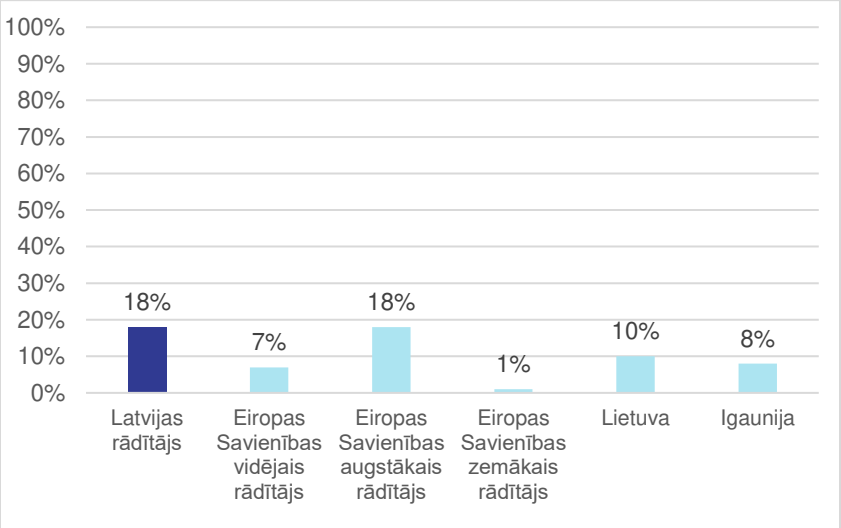

Aspekts 17: finansiālā pašsajūta

Vairāk nekā pusei (61%) Latvijas pilsoņu nekad vai gandrīz nekad mēneša beigās nav grūtību samaksāt rēķinus. Tas atbilst arī Eiropas Savienības un mūsu kaimiņvalstu vidējiem rādītājiem. Visgrūtāk nomaksāt rēķinus ir grieķiem, visvieglāk - zviedriem.

Grafiks Nr.30. *Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuriem nebija grūtības pēdējo 12 mēnešu laikā nomaksāt rēķinus. Atbildes variants: nekad/gandrīz nekad. (%) Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023.*

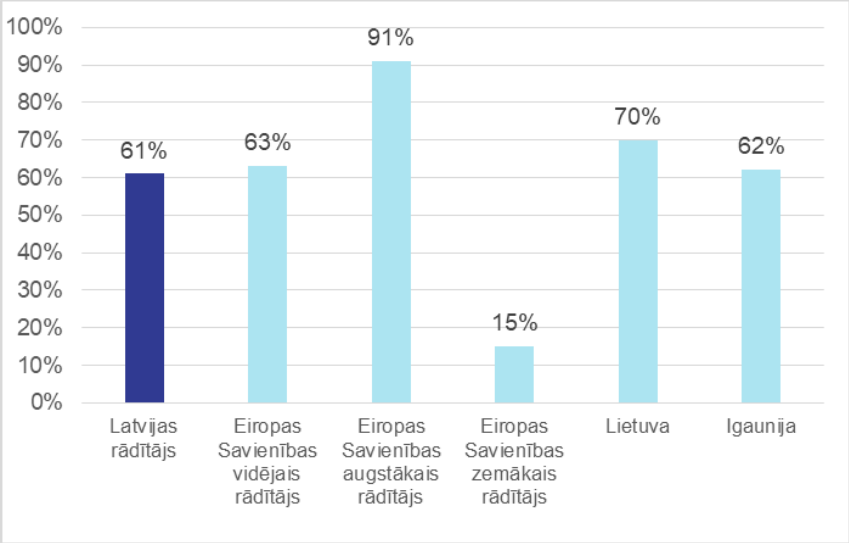

Salīdzinājumā ar lietuviešiem un igauņiem, kā arī ar vidēju Eiropas Savienības pilsoni, Latvijas pilsoņi 2023.gada pavasarī bija optimistiskāki prognozēs par savu darba un finanšu situāciju. Tikai 13% sagaidīja, ka tuvākā gada laikā viņu finansiālā situācija pasliktināsies.

Tabula Nr.56. *Latvijas un citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu prognoze savai finanšu un nodarbinātības situācijai nākamo 12*

	Latvijas rādītājs	ES vidējais rādītājs	ES augstākais rādītājs	ES zemākais rādītājs	Lietuva	Igaunija
Ekspektācijas par nākamajiem 12 mēnešiem attiecībā uz personisko situāciju ar darbu. Atbildes variants: "Pasliktināsies" (%)	8%	11%	29%	2%	8%	10%
Ekspektācijas par nākamajiem 12 mēnešiem attiecībā uz mājsaimniecības finansiālo situāciju. Atbildes variants: "Pasliktināsies" (%)	13%	20%	33%	6%	16%	19%

mēnešu laikā. Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).

Vienlaikus, SKDS 2023.gada pavasarī veiktā aptauja parādīja, ka, ja vērtē pašreizējo situāciju savās personiskajās finansēs, tad Latvijas sabiedrība ir diezgan pesimistiska: vairāk nekā viena ceturtā daļa (27%) no Latvijas iedzīvotājiem nemaz nav apmierināta ar savu finanšu situāciju, it sevišķi, protams, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (52%).

Tabula Nr. 57. *Latvijas iedzīvotāju neapmierinātība ar savām finansēm. Jautājums: "Esmu apmierināts/-a ar savu finanšu situāciju". Izvēlētais atbildes variants: "Pilnībā nepiekrītu". Vidējais rādītājs vecuma grupā 18-75: 27%. Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023.*

Vecums	**18-24 gadi**	**25-34 gadi**	**35-44 gadi**	**45-54 gadi**	**55-64 gadi**	**65-75 gadi**
	18%	20%	22%	30%	31%	37%
Izglītība	**Pamatizglītība**	**Vidējā, profesionālā izglītība**	**Augstākā izglītība**			
	53%	29%	16%			
Sarunvaloda ģimenē	**Latviešu**	**Krievu**				
	23%	34%				
Pilsonība	**Latvijas pilsonis**	**Latvijas nepilsonis**				
	24%	40%				

Mēneša ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē	Zemi	Vidēji zemi	Vidēji	Vidēji augsti	Augsti
	52%	29%	26%	16%	9%
Apdzīvota vieta	**Rīga**	**Cita pilsēta**	**Lauki**		
	23%	26%	32%		

Vienai ceturtajai daļai (25%) Latvijas pilsoņu ir vāja izpratne par finanšu lietām. Šāds īpatsvars atbilst Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem. Igaunijas (13%) un Somijas (11%) piemēri gan liecina, ka pilsoņu ar vāju izpratni par finanšu lietām var būt arī būtiski mazāk.

Grafiks Nr.31. *Finanšu zināšanu indekss Latvijas un citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem. Īpatsvars no pilsoņiem, kuriem ir vājas zināšanas par finansēm (neviena vai viena pareiza atbilde uz 5 uzdotajiem jautājumiem, kas attiecās uz finanšu zināšanām).* (%). *Avots: Finanšu pratības Eirobarometrs 2023.*

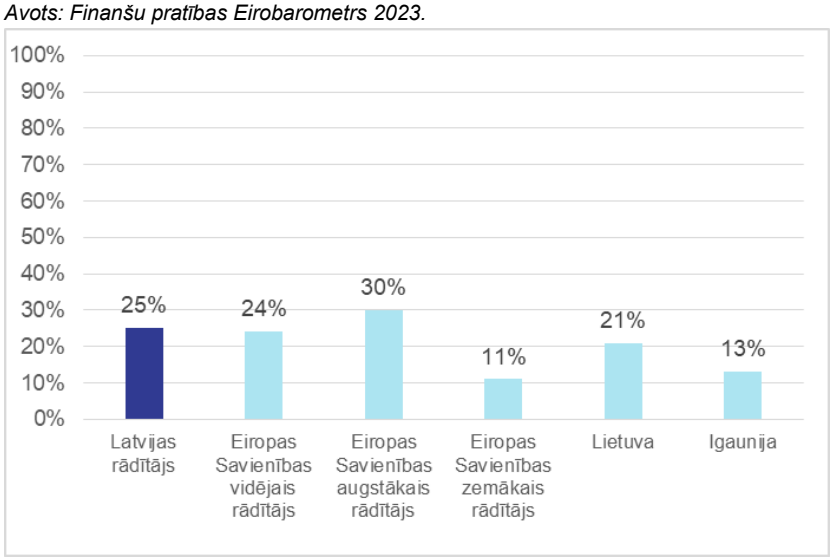

Salīdzinot ar vidējo Eiropas Savienības pilsoni, Latvijas pilsoņi ir daudz nedrošāki par to, vai viņiem būs pietiekami daudz naudas, lai pensijā dzīvotu komfortabli. Latvijas pilsoņi par šo savas nākotnes aspektu ir arī nedaudz nedrošāki par lietuviešiem un igauņiem.

Grafiks Nr.32. *Atbilde uz jautājumu: "Kopumā cik droši jūs esat par to, ka jums būs pietiekami daudz naudas, lai komfortabli dzīvotu pensijā?". Īpatsvars no pilsoņiem, kuri nav par to droši (%). Avots: Finanšu pratības Eirobarometrs 2023.*

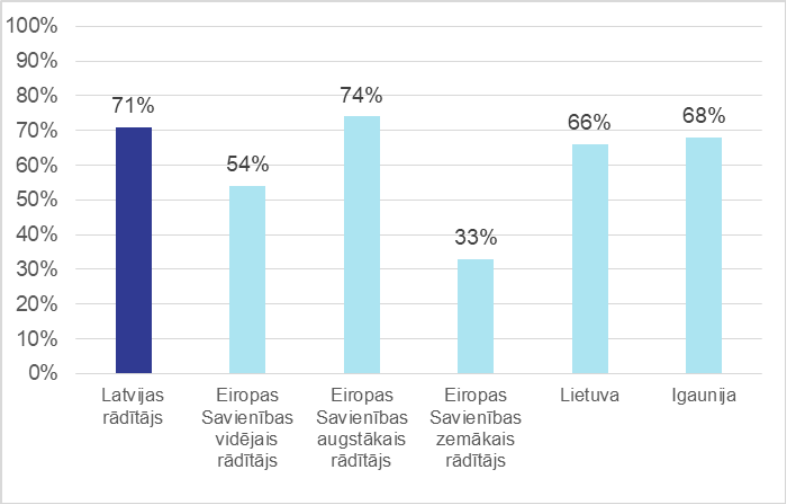

III Attieksmes pret Krieviju, Ukrainu: dažādās krieviski runājošo iedzīvotāju paaudzes

Šī pārskata sadaļa izstrādāta pateicoties Frīdriha Eberta fonda ziņojumam "UNDER PRESSURE. An Analysis of the Russian-Speaking Minority in Latvia." Frīdriha Eberta fonda ziņojumā netika publicēti pilni socioloģiskās aptaujas dati, tādēļ Providus lūdza atļauju Frīdriha Eberta fondam apskatīt pilnos datus, kā arī veikt par to papildus analīzi.

Papildus analīze bija svarīga tādēļ, ka Frīdriha Eberta fonda pasūtītajā aptaujā bija netipiski liels respondentu skaits: 2020 respondenti. Šāds respondentu skaits ļauj skaidrāk saskatīt atšķirības starp dažādu grupu pārstāvjiem. Tādēļ Providus pasūtīja pētījumu centram SKDS veikt papildus analīzi par šādām trim Latvijas sabiedrības grupām:

1) Krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem, kuri ir vecumā zem 30 gadiem un kuri ģimenēs sazinās tikai krieviski (turpmāk - krieviski runājošie jaunieši);
2) Krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem, kur ir vecumā virs 50 gadiem un kuri ģimenēs sazinās tikai krieviski.
3) Krieviski runājošajiem Latvijas nepilsoņiem, kuri ir vecumā virs 50 gadiem un kuri savās ģimenēs sazinās tikai krieviski (no izlases tika izņemti visas tās personas, kurām nav Latvijas pilsonības, piemēram, viņi ir kādas citas valsts pilsoņi, bet viņiem nav oficiāla Latvijas nepilsoņa statusa - šīs personas parasti veido nelielu daļu no socioloģiskajās aptaujās esošās kategorijas "bez LR pilsonības").

Šādai papildus analīzei bija divi galvenie mērķi:

1) Pārliecināties, vai/cik lielā mērā krieviski runājoši jauniešu (kuri lielākoties mācījušies 21.gadsimta Latvijas skolas) viedokļi ir atšķirīgi no padomju laikā izaugušo krieviski runājošo iedzīvotāju paaudzēm;
2) Pārliecināties, par to, vai Latvijas nepilsoņu viedokļi būtiski atšķiras no viena vecuma Latvijas krieviski runājošo pilsoņu viedokļiem (parastu aptauju izlasēs šo grupu pārstāvju skaits ir par mazu, lai to varētu korekti noteikt).

Svarīgākie atklājumi

Savās ģimenēs krieviski runājošo jauniešu viedoklis par Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu ir krasi negatīvs, tāpat šī Latvijas iedzīvotāju grupa arī uzskata Krieviju par draudu mieram un drošībai Eiropā. Šajos jautājumos viņu viedoklis ir ievērojami tuvāks vidējam savās ģimenēs latviski runājošo iedzīvotāju skatījumam, nekā krieviski runājošajiem iedzīvotājiem virs 50 gadu vecuma.

Interesanti, ka ļoti maz Latvijas iedzīvotāju par karu vaino Ukrainu, vienlaikus ievērojama daļa Latvijas krieviski runājošo iedzīvotāju vecāko paaudžu par kara izraisīšanu vainīgo saskata ASV. Krieviju kā atbildīgo redz aptuveni puse (48%) no krieviski runājošajiem jauniešiem un ceturtā daļa (27-29%) vecuma grupā 50+.

Attieksmēs pret šiem jautājumiem nav fundamentālu atšķirību starp vienas paaudzes krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem - viņu skatījums ir ļoti līdzīgs.

Tabula Nr. 58. *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu viedokļi par Krievijas iebrukumu Ukrainā. Avots: FES aptauja 2023.*

	Ģimenē sarunājas latviski	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis, zem 30 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV pilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas krieviski, LV nepilsonis,virs 50 gadu vecuma	Ģimenē sarunājas latviski, nabadzīgs vai gandrīz nabadzīgs
Negatīvs vērtējums par Vladimiru Putinu	94%	79%	49%	48%	86%
Uzskata, ka Krievija ir drauds mieram un drošībai Eiropā	86%	69%	37%	43%	78%
No karojošajām pusēm simpātijas ir Krievijas pusē	2%	5%	8%	17%	4%
No karojošajām pusēm simpātijas ir Ukrainas pusē	78%	47%	22%	24%	65%
Uzskata, ka par karadarbības sākšanos Ukrainā galvenokārt atbildīga Krievija	79%	48%	29%	27%	68%
Uzskata, ka par karadarbības sākšanos Ukrainā galvenokārt atbildīga Ukraina	2%	1%	2%	11%	3%
Uzskata, ka par karadarbības sākšanos Ukrainā galvenokārt atbildīga ASV	5%	14%	33%	28%	10%

Arī citos Latvijas sabiedrību polarizējošos jautājumos krieviski runājošo jauniešu viedoklis atrodas pa vidu starp latviski runājošo iedzīvotāju viedokli un krieviski runājošo vecākajām paaudzēm. Tas attiecas arī uz jautājumu par padomju laiku pieminekļu nojaukšanu.

Grafiks Nr. 33. *Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu atbilde uz jautājumu: "2022.gada maijā Saeima nolēma, ka Latvijā jānojauc visi Padomju režīmu cildinošie pieminekļi, tostarp tie, kas veltīti PSRS uzvarai Lielajā Tēvijas karā. Kāda ir Jūsu attieksme pret šo lēmumu?" Atbildes variants: neatbalsta. Avots: FES aptauja 2023.*

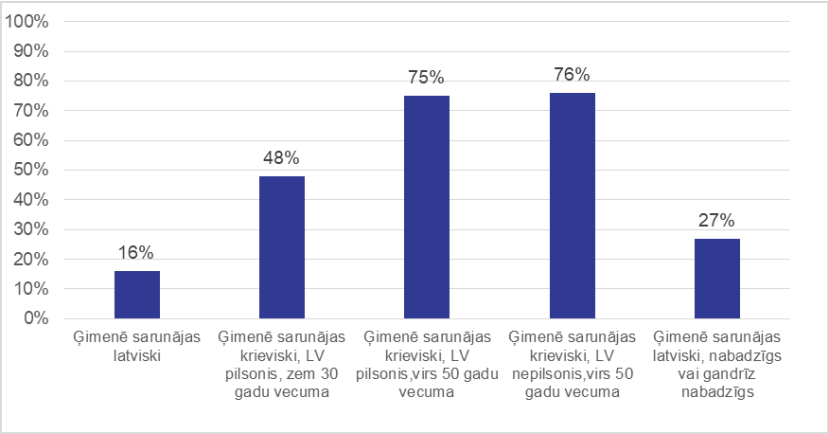

Krieviski runājošo jauniešu viedoklis ir tuvāks latviski runājošo viedoklim attiecībā uz iespēju, ka nākotnē nav iespējama Latvijas pilnīga suverenitātes zaudēšana un nonākšana Briseles kontrolē. Attiecībā uz šo jautājumu latvieši ar zemiem ienākumiem ir pesimistiskāki nekā krieviski runājošie jaunieši.

Grafiks Nr. 34. *Atbilde uz jautājumu: "Cik Jūsuprāt ir iespējams šāds nākotnes scenārijs? Latvijas pilnīga suverenitātes zaudēšana un nonākšana Briseles kontrolē." Atbildes variants: tas nav iespējams. Avots: FES aptauja 2023.*

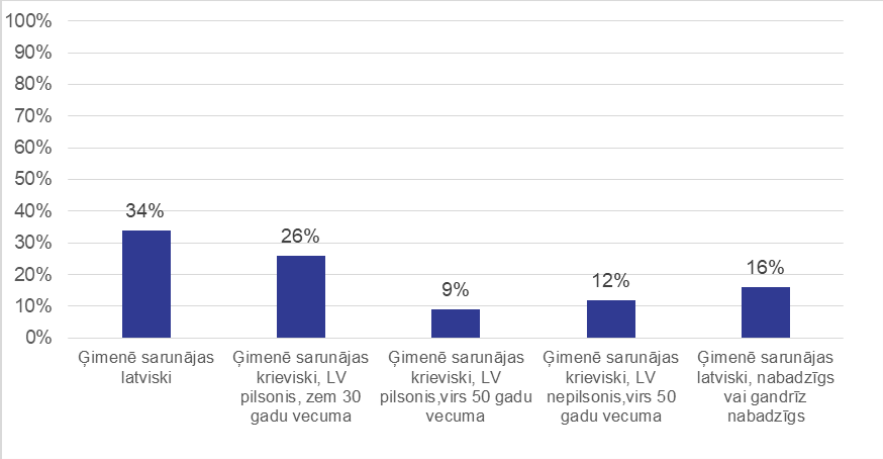

IV Secinājumi par sabiedrības saliedētību Latvijā

Iedzīvotāju sociālās un politiskās prakses

- Latvijā ir daudz pilsoņu, kuri pēdējos gados vai nu vispār nav piedalījušies vēlēšanās vai tajās piedalās reti: 17%. Tas ir sliktākais rādītājs Eiropas Savienībā (kopā ar Franciju).
- Jo augstāks izglītības līmenis un lielāki ienākumi, jo vairāk var sagaidīt, ka pilsonis ir kaut reizi piecu gadu laikā piedalījies vēlēšanās.
- Tikai nedaudz vairāk kā puse Latvijas pilsoņu uzskata, ka piedalīties vēlēšanās būtu svarīgi. Šis rādītājs ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā.
- Salīdzinot ar Eiropas Savienības dalībvalstu vidējiem rādītājiem, Latvijas pilsoņi retāk uzskata, ka spēj ietekmēt savas apkaimes, nacionālā līmeņa vai Eiropas Savienības lēmumus.
- Latvijas pilsoņi caurmērā retāk iesaistās pilsoniskās aktivitātēs nekā Eiropas Savienības pilsoņi vidēji, taču atšķirība nav ļoti liela.
- Jo augstāks izglītības un ienākumu līmenis, jo biežāk persona iesaistās pilsoniskās aktivitātēs. Tāpat pilsoniskās aktivitātes izteikti korelē ar pilsonību (pilsonis vai nepilsonis) un ģimenes valodu.
- Latvijas iedzīvotāji savā interesē par sabiedriskiem procesiem vai plašsaziņas līdzekļu lietošanas ziņā daudz neatšķiras no kaimiņvalstīm Lietuvu un Igauniju, kā arī Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem.

Uzticēšanās institūcijām

- Salīdzinot ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem un kaimiņvalsti Igauniju, Latvijas pilsoņi 2023.gadā izteikti retāk uzticējās valsts pārvaldei, policijai, tieslietu sistēmai, kā arī mediķiem. Uzticēšanās rādītāji pašvaldībām un armijai bija salīdzināmi (un augsti), uzticēšanās rādītāji parlamentam, valdībai un politiskajām partijām bija salīdzināmi (bet zemi).
- Redzama skaidra sakarība starp zemiem ienākumiem un neuzticēšanos institūcijām.
- 35% - Latvijas iedzīvotāju daļa, kas 2020.gada rudenī apgalvoja, ka neuzticas nevienai institūcijai.
- Latvijas pilsoņi ir optimistiski par Eiropu un Latvijas dalību Eiropas Savienībā. Tikai aptuveni ceturtā daļa pilsoņu (24%) uzskata, ka Latvijas nākotne būtu labāka ārpus Eiropas Savienības.
- Salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem (vidējo rādītāju), Latvijas pilsoņi vairāk uzticas NATO.
- Vienlaikus attieksmēs pret NATO vērojamas visai krasas atšķirības dažādās Latvijas sabiedrības grupās. Vecāko paaudžu krieviski runājošajiem iedzīvotājiem ir dziļa skepse pret NATO karabāzēm Latvijā.
- Krieviski runājošajiem jauniešiem viedoklis par NATO un NATO karabāzēm ir daudz labvēlīgāks nekā vecākajām paaudzēm.
- 2023.gada pavasarī Latvijas pilsoņu viedokļi par savas valsts norisēm (vai lietas iet pareizā virzienā? vai apmierināti ar demokrātijas funkcionēšanu?) bija salīdzināmi ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, pat nedaudz labāki.
- Vilšanās Latvijas līdzšinējā politikā un sajūta, ka vajadzīgas pārmaiņas, ir īpaši raksturīga krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, kā arī iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem.
- Salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu vidējiem rādītājiem, Latvijas pilsoņi nedaudz biežāk uzticas plašsaziņas līdzekļu darbam. Tomēr šī uzticēšanās ir atkarīga no jautājuma un no tā, kādai grupai pieder respondents.

Uzticēšanās citiem cilvēkiem

- Latvijas pilsoņi, līdzīgi kā Eiropas Savienības vidējais pilsonis, parasti nevadās no pieņēmuma, ka citiem cilvēkiem ir paši labākie nodomi. Tikai nedaudz vairāk kā ceturtā daļa (27%) no Latvijas pilsoņiem uz saviem līdzcilvēkiem skatās tik labticīgi.
- 39% no Latvijas iedzīvotājiem uzskata, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties. Uzticēšanās līmenis ir saistīts ar izglītības līmeni un ienākumu līmeni: jo augstāka izglītība un lielāki ienākumi, jo vairāk uzticas citiem cilvēkiem. Latviski runājošie respondenti citiem cilvēkiem uzticas nedaudz vairāk nekā krieviski runājošie iedzīvotāji, sevišķi nepilsoņi.
- Latvijas iedzīvotāji pamatā vislielākajā mērā uzticas savai ģimenei un draugiem, tikai pēc tam - visām pārējām sabiedrības grupām.

Piederības sajūta

- Latvijas pilsoņu pieķeršanās savai pilsētai vai ciemam, valstij un Eiropas Savienībai ir augsta un daudz neatšķiras no Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem.
- Latvijas iedzīvotāji kopumā izjūt piederību Latvijai, ar valsti lepojas un ar to izjūt ciešu saikni, jūtas pieņemti un jūt kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem.
- Daļa no šiem rādītājiem (it sevišķi sajūta, ka jūties pieņemts) ir ievērojami zemāka cilvēkiem, kuri ģimenēs runā krieviski.
- Nedaudz zemāka piederības un iesakņotības sajūta ir jauniešiem, kā arī cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.
- Vairākums Latvijas iedzīvotāju nebūtu gatavi militāra iebrukuma gadījumā sargāt Latviju ar ieročiem, taču būtu gatavi atbalstīt bruņotos spēkus ar citiem, nemilitāriem paņēmieniem.

Valsts valodas prasme

- Latvijas iedzīvotāju vairākums savstarpēji spēj sazināties trīs valodās: latviski, krieviski un angliski.
- Kā teicamas (5 balles 5 ballu skalā) savas valsts valodas prasmes novērtē 60% no Latvijas iedzīvotājiem. Tikai 9% nepilsoņu un 14% ģimenē krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju ir tik augstas latviešu valodas prasmes.
- Saskarsmē ar citiem Latvijas iedzīvotājiem latviešu valodu nekad nelieto 5% Latvijas iedzīvotāju.Tie lielākoties ir Latvijas nepilsoņi un vecāko paaudžu krieviski runājošie iedzīvotāji.

Migrācijas procesi

- Latvijas pilsoņiem vidēji ir vieglāk sevi iedomāties dzīvojam kādā citā valstī nekā vidējam Eiropas Savienības pilsonim. Latvijas iedzīvotājiem biežāk ir arī reāla migrācijas pieredze.
- Tomēr trīs ceturtdaļas (75%) Latvijas pilsoņu ir dzīvojuši un strādājuši tikai Latvijā.
- Latvijas jaunieši salīdzinājumā ar citām grupām īpaši bieži vēlētos pārcelties uz dzīvi citā valstī.
- Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, īpaši nepilsoņiem, ir biežāka pieredze [nekā latviski runājošajiem iedzīvotājiem] ilgāku laiku dzīvot ārpus Latvijas un tad atgriezties Latvijā.
- Salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, Latvijas pilsoņiem iespēja brīvi pārvietoties un strādāt citās Eiropas Savienības valstīs ir īpaši svarīga.
- Salīdzinājumā ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, Latvijas iedzīvotāji ir skeptiskāki pret imigrāciju un imigrantu pienesumu Latvijas ekonomikai.
- Vienlaikus Latvijas iedzīvotājiem šķiet īpaši svarīga iespēja pašiem pārvietoties uz citām valstīm un starp Eiropas reģioniem.

- Ja skatās uz visiem Latvijas iedzīvotājiem, tad salīdzinoši daudzii (44%) uzskata, ka imigrantu dēļ dzīve Latvijā var kļūt sliktāka. Negatīvas attieksmes īpaši raksturīgas cilvēkiem ar pamatizglītību, zemiem ienākumiem un krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, sevišķi nepilsoņiem.

Vērtējums par likumu ievērošanu, godīgumu un korupciju sabiedrībā

- Latvijas iedzīvotāji Latvijā jūtas droši savā dzīvesvietā un tās apkārtnē. Salīdzinoši zemāka drošības sajūta ir cilvēkiem, kuri ģimenēs runā krieviski un cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.
- Latvijā un Eiropas Savienībā ir līdzīgas intensitātes sociālā nedrošība, ko izraisa saskarsme ar narkotiku lietotājiem.
- Latvijas iedzīvotāji uzskata, ka bērni internetā reti saskaras ar seksuāla rakstura aizskārumiem. Latvijas rādītāji ir Eiropas Savienības valstīs zemākie. Iespējams, ka tas nozīmē, ka pieaugušie cilvēki vienkārši par šādiem aizskārumiem nav informēti un publiskajā telpā par tiem maz runāts.
- Latvijas pilsoņu korupcijas pieredze ir līdzīga kā Eiropas Savienībā vidēji: absolūti lielākā daļa pilsoņu pēdējā gada laikā ar korupciju nav saskārušies.
- Satraucoši ir tas, ka gandrīz ceturtā daļa (23%) Latvijas pilsoņu uzskata, ka kukuļi ir pieņemama saskarsmes forma ar valsts pārvaldi.
- Vairākums Latvijas pilsoņu (līdzīgi kā vairākums Eiropas Savienības pilsoņi citās dalībvalstīs) uzskata korupciju par plaši izplatītu problēmu, kas skar gan vietējās pašvaldības, gan nacionālā līmeņa institūcijas.

Diskriminācija un cilvēktiesību ievērošana

- Latvijas pilsoņu vērtības attiecībā uz cilvēktiesību principiem (brīvībām un nediskrimināciju) ir ļoti līdzīgas vidēja Eiropas Savienības pilsoņa vērtībām. Proti, šo principu nozīme vismaz vārdos tiek vērtēta augsti.
- Latvijas iedzīvotāji vai nu reti atzīst vai reti sastopas ar diskrimināciju reliģiskās pārliecības dēļ, seksuālās orientācijas dēļ vai dzimuma dēļ. Salīdzinoši biežāk Latvijas iedzīvotāji izjūt diskrimināciju pēc politiskās pārliecības un etniskās izcelsmes (sevišķi krieviski runājošie), kā arī sociālekonomiskā statusa (sevišķi cilvēki ar pamatizglītību un zemiem ienākumiem).
- Latvijas iedzīvotāji biežāk Latvijas sabiedrībā saredz šādus diskriminācijas pamatus: seksuālā orientācija, etniskā izcelsme, sociālekonomiskais stāvoklis.
- 2023.gada pavasarī Latvijas krieviski runājošie iedzīvotāji uzskatīja, ka Latvijā tiek diskriminēti tie iedzīvotāji, kuri nezina vai slikti zina latviešu valodu. Šādi uzskatīja dažādas krieviski runājošo iedzīvotāju paaudzes, tai skaitā jaunieši. Latviski runājošie iedzīvotāji tam nepiekrīt.
- Starp dažādām Latvijas sabiedrības grupām pastāv krasas domstarpības jautājumā par to, vai Latvijā var bez bailēm paust savus uzskatus par politiku. Īpaši krasas atšķirības vērojamas starp latviski un krieviski runājošajiem iedzīvotājiem, kā arī starp iedzīvotājiem ar augstiem un zemiem ienākumiem.

Ģimenes saites un draugi

- Absolūti lielākajai Latvijas iedzīvotāju daļai ir ģimene un draugu loks, kam uzticēties un ar ko kopā pavadīt laiku.
- Salīdzinoši vientuļāk jūtas nepilsoņi, cilvēki ar zemiem ienākumiem, kā arī vecākās paaudzes iedzīvotāji.
- Cilvēki, uz kuriem paļauties grūtā situācijā, ir trim ceturtajām daļām (3/4) Latvijas iedzīvotājiem. Ievērojami retāk uz ko paļauties ir cilvēkiem ar pamatizglītību, Latvijas krieviski runājošajiem iedzīvotājiem (sevišķi nepilsoņiem), cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.

Attieksme pret dažādību un citādā pieņemšana

- Gandrīz katram Latvijas iedzīvotājam ir dažādu vecumu draugi.
- Tāpat maz ir tādu Latvijas iedzīvotāju, kuram nebūtu citu tautību draugi.
- Vienlaikus tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri ģimenēs runā krieviski, ir vairāk citu tautību draugu.
- Vairāk nekā pusei Latvijas iedzīvotāju, sevišķi vecākajās paaudzēs, nav draugu vai paziņu ar atšķirīgu seksuālo orientāciju.
- Cilvēkiem ar augstiem ienākumiem ir visbiežākā saskarsme ar Latvijas sabiedrības daudzveidību.
- Latvijā ir ļoti maz iedzīvotāju (tikai 8%), kuri uzskata, ka tas nav labi, ja dažādu tautību bērni mācas kopā. Šāds procents ir konstants neatkarīgi no valodas vai pilsonības statusa.
- Pret dažām grupām Latvijas sabiedrībai ir aizspriedumi. Visbiežāk Latvijas iedzīvotāji nevēlētos dzīvot kaimiņos musulmaņiem (sevišķi vecākās paaudzes pārstāvji un cilvēki ar zemiem ienākumiem), romiem, seksuālo minoritāšu pārstāvjiem (sevišķi vecāko paaudžu pārstāvji un krieviski runājošie Latvijas iedzīvotāji), kā arī cilvēkiem no Dienvidāzijas valstīm, kuri pēdējos gados Latvijā daudz studē un strādā kurjerdienestos un informācijas tehnoloģiju sektorā.
- Tikai viena trešdaļa (34%) Latvijas iedzīvotāju apgalvo, ka viņiem nebūtu pretenzijas dzīvot kaimiņos jebkuras no iepriekšējā punktā minēto grupu pārstāvjiem.
- Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas nevēlētos dzīvot kaimiņos nosaukto grupu pārstāvjiem, gandrīz pilnībā sakrīt ar to Latvijas iedzīvotāju īpatsvaru, kuri nevēlētos ar viņiem strādāt vienā darba kolektīvā.
- Vienlaikus, nevēlēšanās veidot vienu ģimeni ir daudz izteiktāka, intensīvāka, sevišķi attiecībā uz romiem, seksuālo minoritāšu pārstāvjiem, musulmaņiem, cilvēkiem no Dienvidāzijas valstīm un cilvēkiem ar garīga rakstura invaliditāti.
- Latvijas pilsoņu vairākumam nebūtu iebildumu imigrantus redzēt starp saviem draugiem, kaimiņiem, darba kolēģiem, ārstiem un pat ģimenes locekļiem. Tomēr salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu vidējiem rādītājiem, Latvijas pilsoņi ir skeptiskāki pret iespēju, ka imigrants būtu darba kolēģis, ārsts vai ģimenes loceklis.

Solidaritāte

- Starp Latvijas iedzīvotājiem nav daudz tādu, kas apgalvotu, ka dažādu Latvijas sociālo grupu labklājība viņiem vispār nerūp. Gandrīz visi Latvijas iedzīvotāji izjūt kaut nelielu solidaritāti ar vecāka gadugājuma cilvēkiem, ģimenēm ar bērniem, Latvijas iedzīvotājiem kopumā, savas apkaimes iedzīvotājiem. Ļoti plaša solidaritāte ir arī ar bezdarbniekiem. Salīdzinoši vēsāka attieksme ir pret eiropiešiem un imigrantiem.
- Salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem (vidējo rādītāju), Latvijas pilsoņi biežāk uzskata, ka valdībai jāatbalsta neaizsargātos valsts iedzīvotājus, lai viņu dzīve būtu cieņpilna - atbalsts valsts līmeņa solidaritātei ir augstāks nekā Lietuvā un Igaunijā.
- Līdzīgi augsts atbalsts starp Latvijas pilsoņiem ir teorētiskajām tiesībām uz patvērumu cilvēkiem, kuri tiek vajāti.Taču šis atbalsts sarūk gadījumā, kad tiek konkrēti jautāts, vai Latvijai jāpalīdz bēgļiem.

Altruisms un labdarība

- Latvijas iedzīvotāji diezgan bieži palīdz svešiniekiem, kā arī ziedo naudu un mantu labdarībai, sevišķi cilvēki ar augstiem ienākumiem.
- Tāpat salīdzinoši populāra ir dalība talkās un brīvprātīgais darbs. Vienlaikus asins nodošana ir reta.

Dzīvotgriba

- Salīdzinot ar vidējo eiropieti, Latvijas pilsoņi 2033.gada pavasarī bija noskaņoti optimistiski: tikai 12% uzskatīja, ka lietas viņu dzīvē virzās nepareizā virzienā.
- Arī apmierinātības ar dzīvi rādītāji Latvijā bija līdzīgi gan Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, gan kaimiņvalstīm.
- Astoņi procenti no Latvijas iedzīvotājiem 2023.gada pavasarī apgalvoja, ka nemaz nav laimīgi. Īpaši nelaimīgu cilvēku daudz ir starp iedzīvotājiem ar pamatizglītību un zemiem ienākumiem.
- 43% Latvijas iedzīvotāju apgalvo, ka parasti ātri atgūstas pēc grūtībām. Īpaši viegli atgūties pēc grūtībām ir cilvēkiem ar augstiem ienākumiem un jauniešiem.
- Vairākums Latvijas iedzīvotāju, it sevišķi ar augstiem ienākumiem, uz Latvijas nākotni uzreiz pēc 2022.gada Saeimas vēlēšanām skatījās ar cerībām.
- Aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju vienlaikus saskatīja apdraudējumus Latvijas nākotnei.
- Aizvainojumu pret valsti izjuta vairāk nekā puse krieviski runājošo iedzīvotāju un liels īpatsvars no cilvēkiem ar zemiem ienākumiem.

Starpgrupu attiecības

- Latvijas pilsoņi gandrīz tikpat bieži (79%) kā citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi (81%) uzskata, ka valstī dzīvojošajiem cilvēkiem daudz kas ir kopīgs. Arī Lietuvas un Igaunijas rādītāji ir līdzīgi.
- Diemžēl 2023.gada pavasarī veikta sabiedriskās domas aptauja liecina, ka Latvijas sabiedrības vairākums uzskata, ka starp dažādām etniskajām grupām Latvijā ir novērojama spriedze. Šādi noskaņojumi salīdzinoši līdzeni sadalās visās demogrāfiskajās grupās.
- Gan cilvēki, kas ģimenēs runā latviski, gan cilvēki, kas ģimenēs runā krieviski, lielākoties uzskata, ka kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā ir pasliktinājusies latviešu attieksme pret Latvijas krievvalodīgajiem iedzīvotājiem.
- Ļoti maz Latvijas iedzīvotāju izslēdz asu etnisku konfliktu iespēju Latvijā.

Sabiedrības grupu ekonomiskā mobilitāte un vienlīdzīgas iespējas

- Gandrīz pusei Latvijas pilsoņu šķiet, ka izaugšanai turīgā ģimenē ir svarīga nozīme, lai tiktu dzīvē uz priekšu. Šāds rezultāts aptuveni atbilst arī vidēja eiropieša priekšstatiem un lietuviešu un igauņu priekšstatiem.
- Latvijas pilsoņi uzskata, ka, lai tiktu dzīvē uz priekšu, svarīgs ir smags darbs, laba izglītība un izaugšana turīgā ģimenē. Vienlaikus interesanti, ka smagu darbu ir atzīmējuši 59% no pilsoņiem, kas ir viens no Eiropas Savienības zemākajiem rādītājiem, kamēr Igaunijā smaga darba nozīmei tic 76% pilsoņu, kas ir Eiropas Savienības pats augstākais rādītājs. Arī labas izglītības nozīme panākumiem dzīvē Latvijā ir atzīmējuši mazāk pilsoņu nekā Lietuvā un daudz mazāk nekā Igaunijā.
- Latvijā ir Eiropas Savienībā zemākā sajūta starp pilsoņiem, ka personas dzimumam ir svarīga nozīme dzīves panākumos - tam tic tikai 20% Latvijas iedzīvotāju iepretī 41% Eiropas Savienības vidējam rādītājam.

- Viena trešā daļa (34%) no Latvijas iedzīvotājiem nepiekrīt apgalvojumam, ka cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts. Šim apgalvojumam īpaši bieži nepiekrīt cilvēki ar pamatizglītību, ar zemiem ienākumiem un arī krieviski ģimenēs runājošie. Vienlaikus tam piekrīt daudz cilvēku, kuriem jau ir augsti ienākumi.
- Nedaudz mazāk nekā puse (52%) Latvijas pilsoņu uzskata, ka viņiem ir tādas pašas iespējas tikt uz priekšu dzīvē kā citiem cilvēkiem Latvijā. Šis rādītājs ir zemāks nekā Eiropas Savienības vidējais un pārējo divu Baltijas valstu rādītāji.
- Apgalvojumam par to, vai Latvijā cilvēki kopumā saņem to, ko pelnījuši, būtu gatavi piekrist tikai 20% pilsoņu.
- Teju puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijā iespēja iegūt labi apmaksātu darbu ir atkarīga no personas dzimuma, vecuma, etniskās piederības vai invaliditātes statusa.
- Viena ceturtā daļa (25%) Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijā nav iespēju vienlīdzības izglītībā.
- Latvijas iedzīvotājiem problemātiska šķiet veselības aprūpes pieejamība tad, kad pēc šādiem pakalpojumiem ir vajadzība. Tā īpaši akūta ir cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, kuru vairākums apgalvo, ka paši vai viņu tuvinieki nevar atļauties samaksāt par veselības aprūpes pakalpojumiem.
- Vecākajām paaudzēm un cilvēkiem ar zemiem ienākumiem dažkārt ir problēma ar kultūras pasākumu pieejamību.
- Vairāk nekā ceturtajai daļai (29%) cilvēku vecumā no 65-75 gadiem nav pieejams internets. Vienlaikus, ja salīdzina interneta pieejamību Latvijas pilsoņiem ar citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem, tad interneta pieejamība kopumā Latvijas sabiedrībā ir diezgan laba.

Nevienlīdzības sabiedrībā

- 86% Latvijas pilsoņu piekrīt apgalvojumam, ka mūsdienās ienākumu atšķirības Latvijā starp cilvēkiem ir par lielu. Tas ir nedaudz populārāks viedoklis nekā Eiropas Savienībā kopumā (81%).
- Ja sociālo statusu kādā sabiedrībā iedomājas kā kāpnes ar 10 pakāpieniem, kur augstākais pakāpiens ir augstākais statuss, tad visbiežāk Latvijas iedzīvotāji sevi redz uz piektā pakāpiena.
- Turīgākā Latvijas sabiedrības daļa (kvintile) savu sociālo statusu visbiežāk saredzēja uz septītā pakāpiena.
- Latviešu valodā ģimenē runājošie nedaudz biežāk sevi saskata uz augstākiem sociālā statusa pakāpieniem, kamēr krieviski runājošie - uz zemākiem.
- Salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm var pamanīt, ka Latvijas pilsoņi biežāk sevi pieskaita pie darba šķiras (klases) - tur sevi ierindo viena trešā daļa (34%) no Latvijas pilsoņiem, kamēr Eiropas Savienībā vidēji tādu ir mazāk (23%).
- Vienlaikus Latvijas pilsoņi Eiropas Savienībā visretāk identificējas kā kreisu politisko uzskatu pārstāvji (tikai 7% no pilsoņiem iepretī 29% Eiropas Savienībā vidēji un pat 51% Zviedrijā).
- Latvijā ir Eiropas Savienībā lielākais pilsoņu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir pieņemami neuzrādīt ienākumus, lai izvairītos no nodokļu nomaksas.

Finansiālā pašsajūta

- Vairāk nekā pusei (61%) Latvijas pilsoņu nekad vai gandrīz nekad mēneša beigās nav grūtību samaksāt rēķinus. Tas atbilst arī Eiropas Savienības un mūsu kaimiņvalstu vidējiem rādītājiem.
- Salīdzinājumā ar lietuviešiem un igauņiem, kā arī ar vidēju Eiropas Savienības pilsoni, Latvijas pilsoņi 2023.gada pavasarī bija optimistiskāki prognozēs par savu darba un finanšu situāciju. Tikai 13% sagaidīja, ka tuvākā gada laikā viņu finansiālā situācija pasliktināsies.

- 2023.gada pavasarī veiktā aptauja parādīja, ka, ja vērtē pašreizējo situāciju savās personiskajās finansēs, tad Latvijas sabiedrība ir diezgan pesimistiska: vairāk nekā viena ceturtā daļa (27%) no Latvijas iedzīvotājiem nemaz nav apmierināti ar savu finanšu situāciju.
- Vienai ceturtajai daļai (25%) Latvijas pilsoņu ir vāja izpratne par finanšu lietām. Šāds īpatsvars atbilst Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem.
- Salīdzinot ar vidējo Eiropas Savienības pilsoni, Latvijas pilsoņi ir daudz nedrošāki par to, vai viņiem būs pietiekami daudz naudas, lai pensijā dzīvotu komfortabli.

Attieksmes pret Krieviju, Ukrainu: dažādās paaudzes

- Krieviski runājošo jauniešu viedoklis par Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu ir krasi negatīvs, tāpat šī Latvijas iedzīvotāju grupa arī uzskata Krieviju par draudu mieram un drošībai Eiropā. Šajos jautājumos viņu viedoklis ir ievērojami tuvāks vidējam latviski runājošo iedzīvotāju skatījumam, nekā krieviski runājošajiem iedzīvotājiem virs 50 gadu vecuma.
- Ļoti maz Latvijas iedzīvotāju vaino Ukrainu par kara sākšanos, vienlaikus ievērojama daļa Latvijas krieviski runājošo iedzīvotāju vecāko paaudžu uzskata, ka ASV atbild par kara izraisīšanu Ukrainā. Krieviju kā atbildīgo par karu redz aptuveni puse no krieviski runājošajiem jauniešiem un aptuveni katrs ceturtais vecuma grupā 50+.
- Attieksmēs pret šiem jautājumiem nav fundamentālu atšķirību starp vienas paaudzes krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem - viņu skatījums ir ļoti līdzīgs.
- Arī citos Latvijas sabiedrību polarizējošos jautājumos krieviski runājošo jauniešu viedoklis parasti atrodas pa vidu starp latviski runājošo viedokli un krieviski runājošo vecākajām paaudzēm. Tas attiecas arī uz jautājumu par padomju laiku pieminekļu nojaukšanu.

V Ieteikumi sabiedrības saliedēšanas mērīšanai

1. Dažādās valstīs/vai starptautiskajās organizācijās aprobētie sabiedrības saliedēšanas izvērtējumi parasti fokusējas uz šādiem sabiedrības saliedētības elementiem: 1) uzticēšanās valsts institūcijām, 2) pilsoniskā līdzdalība; 3) daudzveidības pieņemšana, iekļaujoša nācija, 4) iedzīvotājiem plašas sociālās saiknes, prosociāla rīcība, tāda kā brīvprātīgais darbs, labdarība; 5) Indivīda cieņas un vērtības apziņa (apmierinātība ar dzīvi, finanšu situāciju, sajūta, ka pret indivīdu izturas taisnīgi); 6) sabiedriskais miers un pasargātība no vardarbības, noziegumiem; 7) valstī nav pārāk liela nevienlīdzība, ekonomika prioritizē kopējo labumu, 8) laba pieeja veselības aprūpei; 9) solidaritāte pret tiem, kuriem dotajā sabiedrībā iet grūtāk; 9) piederības sajūta savai valstij; 10) uzticēšanās saviem līdzcilvēkiem; 12) kontaktu biežums starp dažādām etniskām un reliģiskām grupām, 13) pieeja izglītībai un izglītības kvalitāte.

   Mēs piedāvājam Latvijas sabiedrības saliedētības radaru balstīt līdzīgās tēmās (skat.zemāk 24 + 5 piedāvāto jautājumu saraksts regulāriem sabiedrības saliedēšanas monitoringiem).

2. Pasaules jaunākajās sabiedrības saliedētības izvērtēšanas metodēs kā saliedēšanas mērķis netiek postulēta sabiedrības viendabība. Tā vietā tiek pieņemts, ka mūsdienu sabiedrība nevar nebūt daudzveidīga (etniski, sociāli, reliģiskas pārliecības vai politisko viedokļu ziņā) - saliedētība izpaužas labās savstarpējās attiecībās, dažādu kontaktu intensitātē un spējā strādāt sabiedriskā labuma mērķu sasniegšanai.

3. Radaru, indeksu un līdzīgu mērinstrumentu pamatmērķis: sniegt noderīgas zināšanas lēmumu pieņēmējiem, lai viņi spētu, izmantojot šīs jaunās zināšanas, uzlabot valsts veidotās politikas un to ieviešanu. Tādēļ jābūt skaidri saprotamam, kādas pārmaiņas sabiedrībā liecina par lielāku saliedētību un kādas - par mazāku.

4. Mēs piedāvājam Latvijas Sabiedrības saliedētības radaru veidot līdzīgu Austrālijas sabiedrības saliedēšanas ziņojumam:
   a. Metodoloģiskais kodols - reizi trīs gados organizēta socioloģiska aptauja ar fiksētiem, nemainīgiem jautājumiem, kas ļauj konstatēt pozitīvas vai negatīvas pārmaiņas.
   b. Aptaujas rezultāti reizi trīs gados tiek publicēti īpašā publiski redzamā ziņojumā. Pārmaiņas tiek monitorētas gan visas sabiedrības līmenī, gan par lielākajām sabiedriskajām grupām (piemēram, cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, krieviski runājošajiem iedzīvotājiem).
   c. Laika gaitā radars var tikt papildināts ar papildus indikatoriem, nemainot tā kodolu.
   d. Ziņojumā un aptaujā jātiek skartiem arī papildus jautājumiem, kas saliedēšanas jomā pēdējo divu gadu laikā bijuši īpaši aktuāli, piemēram, pandēmijas ietekme uz sabiedrības noskaņojumiem vai kara ietekme (līdzīgi kā šajā ziņojumā atsevišķi ir apskatīti jautājumi par krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju attieksmēm pret Krievijas iebrukumu Ukrainā).
   e. Veidojot Sabiedrības saliedētības radaru, svarīgi, lai tas atbilstu diviemprincipiem: 1) pielietojamai jēgai politikas veidotājiem - proti, jābūtu skaidrs, kurās jomās vajadzīgas papildus “intervences”, lai uzlabotu sabiedrības saliedēšanas rezultātus; 2) pamatā jāatbilst vienai un tai pašai metodoloģijai - kuras kodols laika gaitā būtu nemainīgs, tādā veidā ļaujot spriest, vai sabiedrības saliedēšanas jomā vērojams progress vai regress.

5. Mūsu piedāvātā pamatmetode - regulāra aptauja. Vēlams, lai aptaujā tiktu iekļauta lielāka izlase, nekā minimālā nepieciešamā (piemēram, ap 2 tūkstošiem respondentu), lai varētu precīzāk noteikt izmaiņas ne tikai visas sabiedrības līmenī, bet arī atsevišķās tās grupās. Atlasot jautājumus Sabiedrības saliedētības radaram, mēs vadījāmies no šādiem kritērijiem:

    a) Vēlams, lai jautājums jau pēdējos trīs gados ir ticis uzdots Latvijas iedzīvotājiem (vai, vismaz, Latvijas pilsoņiem) korekti organizētā socioloģiskā aptaujā. Šādi tiek iegūta sākotnējā vērtība, pret kuru mērīt progresu vai regresu pirmajam Sabiedrības saliedētības radara ziņojumam.

    b) Izvēloties starp vairākiem līdzīgiem aptaujas jautājumiem, priekšroka tiek dota tam, kas var visfokusētāk uzrunāt kādu sabiedrības saliedēšanai svarīgu šķautni un ir vismazāk pārprotams;

    c) Pēc iespējas jānovērš jautājumu dublēšanos, taču par vienu tēmu var būt vairāki jautājumi, ja tie katrs mēra kādu Latvijas sabiedrības šķautni, kas ir svarīga saliedētībai.

    d) Ja vairākas aptaujas mērīja atbildes uz vienādu (vai gandrīz vienādu) jautājumu, tad izvēlējāmies jaunāko aptauju.

6. Zemāk īpašā sadaļā piedāvājam 24 + 5 parametrus (indikatorus), pēc kuriem mērīt Latvijas sabiedrības saliedētību, katram atbilstošu vērtību (pēc jaunākā mērījuma) un nelielu instrukciju tam, kā atkārtoti uzdot šo jautājumu tā, lai iegūtos rezultātus vēlāk būtu iespējams korekti salīdzināt.

VI Priekšlikumi Sabiedrības saliedētības radaram - saliedētas sabiedrības kritēriji

	Kas liecinātu par labām pārmaiņām sabiedrības saliedētībā?	Dimensijas	Jautājuma un atbilžu variantu formulējums	Pašreizējā vērtība, tās gads un avots	Komentārs
1.	Palielinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri izjūt piederību Latvijai	Identitāte un piederība	"Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam!" Apgalvojums: "Es izjūtu piederību Latvijai." Atbilžu varianti: Pilnībā nepiekrītu, drīzāk nepiekrītu, neitrāli, drīzāk piekrītu, pilnībā piekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā atbildes variants "pilnībā piekrītu" un "drīzāk piekrītu" (jauna kategorija - "piekrītu"). Ja palielinās skaits, tā ir pozitīva tendence.	**76%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	Vēlams nākamajās aptaujās pārformulēt apgalvojumu šādi: "Es izjūtu piederību Latvijai kā valstij." Pārformulējums neļaus precīzi salīdzināt izmaiņas ar 2023.gada vērtību, bet novērsīs pārpratumus (pieķeršanās teritorijai, cilvēkiem vai valstij).
2.	Palielinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri militāra uzbrukuma gadījumā gatavi aizstāvēt Latviju ar ieročiem rokās vai nemilitārā veidā	Identitāte un piederība	Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram no tālāk minētajiem izteikumiem - pilnībā piekrītat, drīzāk piekrītat, drīzāk nepiekrītat vai pilnībā nepiekrītat? 1. Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs aizstāvēt Latviju ar ieročiem rokās 2. Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs aizstāvēt Latviju nemilitārā veidā (sniegt atbalstu bruņotajiem spēkiem) 3. Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs sniegt palīdzību tikai cietušajiem līdzcilvēkiem 4. Militāra uzbrukuma gadījumā es noteikti atstātu	**28%** Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs aizstāvēt Latviju ar ieročiem rokās **60%** Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs aizstāvēt Latviju nemilitārā	Jāpievērš uzmanība, ka šim jautājumam ir divas svarīgas vērtības!

			valsti. Atsevišķi jāanalizē divas vērtības: 1. Militāra uzbrukuma gadījumā esmu gatavs aizstāvēt Latviju ar ieročiem rokās. 2. Militāra uzbrukuma gadījuma esmu gatavs aizstāvēt Latviju nemilitārā veidā (sniegt atbalstu bruņotajiem spēkiem). Pieaugums vienā vai abos jautājumos norādītu uz pozitīvu tendenci.	veidā (sniegt atbalstu bruņotajiem spēkiem) (2022) Avots: Drošības un stratēģiskās pētniecības centra pētījums 2022	
3.	Palielinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri jūtas Latvijā pieņemti	Identitāte un piederība	"Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam!" Apgalvojums: "Es jūtos pieņemts/-a Latvijā". Atbilžu varianti: Pilnībā nepiekrītu, drīzāk nepiekrītu, neitrāli, drīzāk piekrītu, pilnībā piekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā atbildes variants “pilnībā piekrītu” un “drīzāk piekrītu” (jauna kategorija - “piekrītu”). Ja palielinās skaits, tas ir labi.	**68%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
4.	Mazāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri jūtas aizvainoti uz Latvijas valsti	Identitāte un piederība	Jautājums: "Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šim apgalvojumam? Es jūtu aizvainojumu pret Latvijas valsti." Atbilžu varianti: pilnīgi piekrītu, drīzāk piekrītu, drīzāk nepiekrītu, pilnīgi nepiekrītu, nezinu/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnīgi piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir slikta tendence.	**36%** (2022) Avots: Providus aptauja 2022	
5.	Lielāks Latvijas iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuriem nebūtu pretenzijas dzīvot kaimiņos ar visdažādāko potenciāli marginalizēto grupu pārstāvjiem.	Identitāte un piederība	Šajā sarakstā minētas dažādas cilvēku grupas. Ar kuriem cilvēkiem Jūs nevēlētos dzīvot kaimiņos? (drīkst atzīmēt vairākas). 1) Cilvēkiem no Eiropas valstīm (piem., francūžiem, vāciešiem); 2) Cilvēkiem no Dienvidāzijas valstīm (piem., indiešiem, pakistāniešiem); 3) gejiem, lesbietēm, transpersonām; 4) romiem (čigāniem); 5) cilvēkiem ar fiziska rakstura invaliditāti; 6) cilvēkiem ar garīga rakstura invaliditāti; 7) musulmaņiem; 8) ebrejiem; 9) Ne pret vienu nav iebildumil 10) Grūti pateikt/NA. Tālāk jāanalizē tikai atbilde "Ne pret vienu nav iebildumi". Palielināšanās nozīmē pozitīvu tendenci.	**34%** (2020) Avots: Providus aptauja 2020	

6.	Palielinās to Latvijas iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri izjūt kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem	Identitāte un piederība	"Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam!" Apgalvojums: "Es izjūtu kopību ar visiem Latvijas iedzīvotājiem". Atbilžu varianti: Pilnībā nepiekrītu, drīzāk nepiekrītu, neitrāli, drīzāk piekrītu, pilnībā piekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildes variantam "pilnībā piekrītu" un "drīzāk piekrītu" (jauna kategorija - "piekrītu"). Ja palielinās skaits, tas liecina par pozitīvām pārmaiņām.	**53%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
7.	Lielāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka Latvijas cilvēkiem ir daudz kas kopīgs.	Identitāte un piederība	"Lūdzu pasakiet, vai Jūs šim apgalvojumam pilnībā piekrītat, drīzāk piekrītat, drīzāk nepiekrītat vai pilnībā nepiekrītat. Cilvēkiem mūsu valstī ir daudz kā kopīga." Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, nezinu. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir pozitīva tendence.	**79%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2023) Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023).	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2023.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
8.	Samazinās Latvijas iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri saskarsmē ar citiem nekad nelieto latviešu valodu.	Identitāte un piederība	"Saskarsmē ar citu tautību Latvijas iedzīvotājiem es lietoju latviešu valodu: 1) Nekad; 2) Reti; 3) Dažreiz; 4) bieži; 5) Vienmēr; 6) Grūti pateikt/NA" Jāanalizē tikai atbilžu variants "Nekad" - ja tas samazinās, tas liecina par pozitīvu dinamiku	**5%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
9.	Palielinās to pilsoņu skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka ir svarīgi piedalīties vēlēšanās.	Sociālās attiecības	"Cik svarīgi vai nesvarīgi jums ir piedalīties Latvijā parlamenta vēlēšanās?" Atbildes variants: "svarīgi". Jāpiedāvā 10 punktu skala, kur 10 ir "vēlēšanas ir kaut kas, ko uzskatāt par īpašu svarīgu, tas ir svarīgākais pilsoņa pienākums" un kur 1 ir "vēlēšanām jums nav nekādas nozīmes." Jāsaliek kopā rezultāti par augstu nozīmīgumu (8, 9 un 10 punktiem), līdzīgi kā tas ir izdarīts jautājumā QA16b (Eiropas Parlamenta Eirobarometrā 2023). Pieaugums liecina par pozitīvu tendenci.	**56%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2023) Avots: Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023	Šajā jautājumā jāturpina monitorēt tikai pilsoņu atbildes.
10.	Palielinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka viņu	Sociālās attiecības	Jāuzdod jautājums: "Kādā pakāpē jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam: manai balsij	**42%** (aptaujāti tikai LV	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai

	balsij Latvijā ir nozīme.		Latvijā ir nozīme." Atbilžu varianti: 1) Pilnībā piekrītu; 2) Drīzāk piekrītu; 3) Drīzāk nepiekrītu; 4) Pilnībā nepiekrītu; 5) Nezinu. Tad ir jāsaliek kopā atbildes "Pilnībā piekrītu" un "Drīzāk piekrītu", kā tas ir izdarīts Standarta Eirobarometrā 99 (jauna kategorija jāizveido - "piekrītu"). Ja skaitlis pieaug, tas liecina par labām pārmaiņām.	pilsoņi) (2023) Avots: Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)	pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2023.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
11.	Samazinās tādu iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri pēdējos gados nav iesaistījušies papildus pilsoniskās aktivitātēs (kas nav dalība vēlēšanās).	Sociālās attiecības	Vai Jūs pēdējo divu gadu laikā esat darījuši kādu no šīm darbībām (atzīmēt visu, kas atbilst)? 1. Sazinājos ar manis ievēlētajiem deputātiem pašvaldībā vai Saeimā; 2) Piedalījos piketā vai citā protesta akcijā; 3) Lai atrisinātu kādu visai sabiedrība svarīgu problēmu, ziedoju tās risināšanai savu brīvo laiku vai līdzekļus; 4) Piedalījos pasvaldības vai valsts institūcijas organizētā apspriedē, kur pausu savu viedokli; 5) Parakstīju petīciju, sabiedriski svarīgu iniciatīvu vai atklāto vēstli; 6) Nedarīju neko no šeit minētā; 7) Neatceros/NA. Jāanalizē atbilde Nr.6 "Nedarīju neko no šeit minētā", skatoties, vai ir uzlabojumi (samazinās) vai pasliktinājumi (palielinās).	**81%** (2020) Avots: Providus aptauja 2020.	
12.	Samazinās tādu iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri neuzticas nevienai no demokrātijas pamatinstitūcijām.	Sociālās attiecības	Es Jums nosaukšu vairākas institūcijas. Lūdzu pasakiet, kurām Jūs pilnībā vai daļēji uzticaties! 1) Saeimai; 2) Ministru kabinetam; 3) pašvaldībām; 4) tiesu sistēmai; 5) sabiedriskajiem medijiem; 6) sabiedriskajām organizācijām; 7) Neuzticos nevienai no šīm; 8) Grūti pateikt/NA. Tālāk jāanalizē atbilde "Neuzticos nevienai no šīm" - vai šādas atbildes īpatsvars palielinās (slikti) vai samazinās (labi)?	**35%** (2020) Avots: Providus aptauja 2020.	
13.	Samazinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri vīlušies Latvijas politikā.	Sociālās attiecības	Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam: Es esmu vīlies/-usies Latvijas politikā. Atbildes varianti: Pilnīgi piekrītu, drīzāk piekrītu, drīzāk nepiekrītu, pilnīgi nepiekrītu, grūti pateikt/NA.	**59%** (2022) Avots: Providus aptauja 2022	

			Tālāk jāsaliek kopā atbildes variantu "pilnīgi piekrītu" un "drīzāk piekrītu" vērtības (jauna kategorija - “piekrītu”). Jāmonitorē, vai piekrītošo skaits samazinās (labi) vai palielinās (slikti).		
14.	Plašāk izplatās viedoklis, ka Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savus uzskatus par politiskiem jautājumiem.	Sociālās attiecības	Tagad es Jums nolasīšu vienu apgalvojumu. Cik lielā mērā Jūs tam piekrītat vai nepiekrītat? Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savus uzskatus par politiskiem jautājumiem. Atbilžu varianti: pilnīgi piekrītu, drīzāk piekrītu, drīzāk nepiekrītu, pilnīgi nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnīgi piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tas ir pozitīvi.	**47%** (2022) Avots: Providus aptauja 2022	
15.	Lielāks Latvijas iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties	Sociālās attiecības	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Lielākajai daļai cilvēku var uzticēties." Atbilžu varianti: pilnīgi piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnīgi nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnīgi piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tas ir pozitīvi.	**39%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
16.	Lielāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuriem ir uz ko paļauties (citi cilvēki), ja rastos nopietnas personiska rakstura problēmas.	Sociālās attiecības	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Ir cilvēki, uz kuriem varu paļauties, ja man rastos nopietnas personiska rakstura problēmas" Atbilžu varianti: pilnīgi piekrītu, drīzāk piekrītu, drīzāk nepiekrītu, pilnīgi nepiekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnīgi piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tas ir pozitīvi.	**75%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
17.	Mazāks Latvijas iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri pēdējā gada laikā nav palīdzējuši svešiniekam, kam bija vajadzīga palīdzība.	Sociālās attiecības	Jautājums "Pēdējo 12 mēnešu laikā es esmu palīdzējis/-usi svešiniekam vai nepazīstamam cilvēkam, kuram bija vajadzīga palīdzība". Atbilžu varianti: 1) Nekad; 2) Reti; 3) Dažreiz; 4) Bieži; 5) Ļoti bieži; 6) Grūti pateikt/NA.	**27%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa	

			Tālāk jāanalizē tikai atbildes variants “Nekad” - būtu labi, ja tas samazinātos	aptauja 2023	
18.	Retāk sabiedrībā izplatīti uzskati, ka Latvijā būtu vērojama etniska spriedze.	Sociālās attiecības	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Starp dažādām etniskām grupām Latvijā ir novērojama spriedze." Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**52%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
19.	Samazinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri nepiekrīt uzskatam, ka cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Cilvēks, kurš Latvijā piedzimst trūcīgs un smagi strādā, var kļūt ekonomiski nodrošināts." Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**34%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
20.	Lielāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka šobrīd Latvijā viņiem ir vienlīdzīgas iespējas tikt dzīvē uz priekšu kā citiem cilvēkiem	Ekonomiskā solidaritāte	"Lūdzu pasakiet, līdz kādai pakāpei Jūs piekrītat vai nepiekrītat šim apgalvojumam. Mūsdienās Latvijā man ir vienlīdzīgas iespējas citiem cilvēkiem tikt uz priekšu dzīvē." Atbilžu varianti: Pilnībā piekrītu, piekrītu, ne piekrītu ne nepiekrītu, nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, nezinu. Paraugs: Taisnīguma Eirobarometrs 2022, jautājums QC1.3. Tālāk jāsaliek kopā "pilnībā piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir pozitīva tendence.	**42%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2022) Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2022.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
21.	Mazāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka Latvijā ienākumu atšķirības starp cilvēkiem ir pārāk lielas.	Ekonomiskā solidaritāte	"Lūdzu pasakiet, līdz kādai pakāpei Jūs piekrītat vai nepiekrītat šim apgalvojumam. Mūsdienās Latvijā atšķirības cilvēku ienākumos ir pārāk lielas." Atbilžu varianti: Pilnībā piekrītu, piekrītu, ne piekrītu ne nepiekrītu, nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, nezinu. Paraugs: Taisnīguma Eirobarometrs 2022, jautājums Nr. QC4.1. Tālāk jāsaliek kopā "pilnībā	**86%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2022) Avots: Taisnīguma Eirobarometrs 2022	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2022.gada vērtība izmantojama tikai

			piekrītu" un "drīzāk piekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.		daļēji.
22.	Mazāks iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka ir pieņemami neuzrādīt savus ienākumus, lai izvairītos no nodokļu nomaksas	Ekonomiskā solidaritāte	Cik lielā mērā Jūs uzskatāt šādu uzvedību par pieņemamu vai nepieņemamu? Lūdzu izmantojiet šādu skalu: "1" nozīmē, ka Jūs uzskatāt, ka šāda uzvedība ir pilnībā nepieņemama un "10" nozīmē, ka Jūs uzskatāt, ka šāda uzvedība ir pilnībā pieņemama. Privātpersona vai pašnodarbinātais izvairās no nodokļiem, neuzrādot savus ienākumus vai daļu no saviem ienākumiem. (%) Jābūt iespējai spontāni atteikties atbildēt vai atbildēt ar "Nezinu". No atbildēm jāizveido kategorija “Pieņemami” (atbilžu vērtības 7-10). Ja šīs kategorijas atbilžu īpatsvars pieaug, tā ir negatīva tendence.	**18%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2019) Avots: Nedeklarētā darba Eirobarometrs 2019	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2019.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
23.	Samazinās to iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka par valsts pakalpojumiem ir pieņemami dot kukuļus	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: “Ja runā vispārīgi, tad gadījumā, ja Jūs kaut ko vēlētos saņemt no valsts pārvaldes, līdz kādai pakāpei, Jūsuprāt, būtu pieņemami sniegt naudu?” Atbilžu varianti: 1) Vienmēr pieņemami, 2) Dažreiz pieņemami, 3) Nekad nav pieņemami; 4) Nezinu. Tad jāsaliek kopā rezultāti atbilžu variantiem: 1) Vienmēr pieņemami, 2) Dažreiz pieņemami (jauna kategorija - "Pieņemami"). Ja tā laika gaitā palielinās, tas liecina par negatīvu tendenci. Paraugs: jautājums QA4.1 Korupcijas Eirobarometrā 2023.	**23%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2023) Avots: Korupcijas Eirobarometrs 2023	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to 2023.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
24.	Samazinās gadījumi, kad Latvijas iedzīvotāji personiski pieredz korupciju	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Pēdējo 12 mēnešu laikā vai esat pieredzējis korupcijas gadījumu vai to novērojis? (atļautas vairākas atbilde)" Atbilžu varianti: 1) jā, pieredzēju; 2) jā, novēroju; 3) nē; 4) (spontāni) atsakās atbildēt; 5) nezinu.	**7%** (aptaujāti tikai LV pilsoņi) (2023)	Šajā jautājumā būtu jāmonitorē ne tikai pilsoņu atbildes, bet arī nepilsoņu atbildes. Līdz ar to

			Tad vajadzīga saliktā "Jā" atbilde (cik atzīmējuši vienu vai otru). Ja tā palielinās, tas liecina par sliktu tendenci. Paraugs: jautājums QA12 Korupcijas Eirobarometrā 2023.	Avots: Korupcijas Eirobarometrs 2023	2023.gada vērtība izmantojama tikai daļēji.
(25)	*Fakultatīvs jautājums! Paplašina jautājumu Nr.20!* Samazinās iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuriem nav pieejams internets un tehnoloģijas, lai lietotu digitālos pakalpojumus	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Man ir pieejams internets un tehnoloģijas, lai lietotu digitālos pakalpojumus" Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**11%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
(26)	*Fakultatīvs jautājums! Paplašina jautājumu Nr.20!* Samazinās iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuriem nav pieejami kultūras pasākumi un kultūras iestādes	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Man ir pieejami kultūras pasākumi un kultūras iestādes" Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**13%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
(27)	*Fakultatīvs jautājums! Paplašina jautājumu Nr.20!* Samazinās iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuriem vai kuru radiniekiem nav iespēja iegūt kvalitatīvu izglītību	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! "Man vai maniem tuviniekiem ir iespēja iegūt kvalitatīvu izglītību"" Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**19%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
(28)	*Fakultatīvs jautājums! Paplašina*	Ekonomiskā	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs	**25%**	

	jautājumu Nr.20! Samazinās iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka viņiem vai viņu tuviniekiem nav iespēju mācīties, lai nepieciešamības gadījumā apgūtu profesiju vai pārkvalificētos.	solidaritāte	piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem! Man ir iespēja mācīties, lai nepieciešamības gadījumā apgūtu profesiju vai pārkvalificētos". Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	(2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	
(29)	*Fakultatīvs jautājums! Paplašina jautājumu Nr.20!* Samazinās iedzīvotāju skaits (īpatsvars), kuri uzskata, ka Latvijā nav vienādas iespējas saņemt medicīnas pakalpojumus	Ekonomiskā solidaritāte	Jautājums: "Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādam apgalvojumam! Sabiedrībā visiem neatkarīgi no dzimuma, vecuma, etniskās piederības, invaliditātes ir vienādas iespējas saņemt medicīnas pakalpojumus" Atbilžu varianti: pilnībā piekrītu, drīzāk piekrītu, neitrāli, drīzāk nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu, grūti pateikt/NA. Tālāk jāsaliek kopā rezultāti atbildēm "pilnībā nepiekrītu" un "drīzāk nepiekrītu". Ja skaits palielinās, tā ir negatīva tendence.	**38%** (2023) Avots: Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	

Pārskatā izmantoto aptauju saraksts

Šajā pārskatā lietotais nosaukums	Pilnais nosaukums (ja publicēta) un saite	Kas veica aptauju?	Kas pasūtīja?	Kad tika vākti dati?	Izlase (respondentu skaits Latvijā)
Sabiedrības saliedētības indeksa aptauja 2023	Nepublicēta, veikta speciāli SIF sabiedrības saliedētības indeksa (radara) izveides vajadzībām	SKDS	Vidzemes augstskolas fonds	2023 (maijs)	1010
Bērnu aizsardzības Eirobarometrs 2023	Flash Eurobarometer 532 Protection of children against online sexual abuse	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (jūnijs, jūlijs)	1020
Drošības un stratēģiskās pētniecības centra pētījums 2022	Rezultāti publicēti pārskatā Latvijas sabiedrības un valsts attiecības Krievijas-Ukrainas kara kontekstā	SKDS	Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs	2022 (oktobris)	1000
Eiropas Parlamenta Eirobarometrs 2023	EP Spring 2023 Survey: Democracy in action - One year before the European elections. Eurobarometer 99.1	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (marts)	1000
FES aptauja 2023	Līdz šim publicēta tikai daļēji ziņojumā "UNDER PRESSURE. An Analysis of the Russian-Speaking Minority in Latvia." Eberta fonds atļāva šim pārskatam izmantot pilnos datus ar papildus SKDS veiktu analīzi.	SKDS	Frīdriha Eberta fonds Baltijas valstīs	2023 (aprīlis)	2021
Finanšu pratības Eirobarometrs 2023	Flash Eurobarometer 525 Monitoring the level of financial literacy in the EU.	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (marts, aprīlis)	1018
Imigrantu integrācijas barometrs 2022	Integration of Immigrants in the European Union. Special Eurobarometer 519.	Kantar	Eiropas Komisija	2021 (novembris, decembris)	1001
Korupcijas Eirobarometrs 2023	Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2023	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (aprīlis, maijs)	1009
Lauku apkaimju Eirobarometrs 2021	A long term vision for EU rural areas, Flash Eurobarometer 491	Kantar	Eiropas Komisija	2021 (aprīlis)	1006

Mobilitātes Eirobarometrs 2022	Special Eurobarometer 528: Intra-EU labour mobility after the pandemic	Kantar	Eiropas Komisija	2022 (maijs, jūnijs)	1000
Nedeklarētā darba Eirobarometrs 2010	Undeclared Work in the European Union. Special Eurobarometer 498.	Kantar	Eiropas Komisija	2019 (septembris)	1006
Narkotiku ietekmes Eirobarometrs 2021	Impact of drugs on communities. Flash Eurobarometer 493.	Kantar	Eiropas Komisija	2021 (jūnijs, jūlijs)	1002
Providus aptauja 2020	Latvijas iedzīvotāju aptauja par iedzīvotāju iesaisti un integrāciju	SKDS	Providus	2020 (oktobris, novembris)	1013
Providus aptauja 2022	Līdz šim publicēta tikai daļēji kā pārskats "Kāds bija vēlētāju vēstījums 14.Saeimas vēlēšanās un ko tas liecina par noskaņām Latvijas sabiedrībā?" Šim pārskatam izmantoti arī nepublicētie dati.	SKDS	Providus	2022 (oktobris)	2005
SPEKTR aptauja 2023	Research report: risk tolerance of Latvian residents and their attitude towards current events. Survey of Latvian residents (līdz šim publicēts tikai daļēji)	SKDS	Tiešsaistes medijs SPEKTR	2023 (marts)	2251
Standarta Eirobarometrs 97 (vasara 2022)	Standard Eurobarometer 97 - Summer 2022	Kantar	Eiropas Komisija	2022 (jūnijs - jūlijs)	1028
Standarta Eirobarometrs 98 (ziema 2022-2023)	Standard Eurobarometer 98 - Winter 2022-2023	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (janvāris)	1039
Standarta Eirobarometrs 99 (pavasaris 2023)	Standard Eurobarometer 99 - Spring 2023.	Kantar	Eiropas Komisija	2023 (maijs un jūnijs)	1025
Taisnīguma Eirobarometrs 2022	Fairness, inequality, and intergenerational mobility. Special Eurobarometer 529.	Kantar	Eiropas Komisija	2022 (maijs, jūnijs)	1000
Tieslietu Eirobarometrs 2021	Special Eurobarometer 514. Justice, Rights and Values.	Kantar	Eiropas Komisija	2021 (marts un aprīlis)	1009
Vērtību Eirobarometrs 2020	Values and identities of EU citizens. Special Eurobarometer 508	Kantar	Eiropas Komisija	2020 (oktobris, novembris)	1050